

Amsterdam, 14 Augustus 2018

Commoning in de Javastraat

Een onderzoek naar de ontwikkeling van de Javastraat en de rol
die lokale samenwerkingsverbanden daarbij hebben
gespeeld

Tom Gerritsma

Informatie

Opdrachtgever:	Lectoraat Coördinatie van Grootstedelijke vraagstukken, Hogeschool van Amsterdam
Auteur:	Tom Gerritsma
Studentnummer:	500668285
Opleiding:	Bestuurskunde
Onderwijsinstelling:	Hogeschool van Amsterdam
Afstudeerperiode:	1 februari 2018 t/m 28 augustus 2018
Begeleider:	Joachim Meerkerk
2^e beoordelaar:	Annekee van Bommel

Voorwoord

Het onderzoeksrapport dat voor u ligt is het resultaat van een vier maanden durende afstudeerperiode bij het lectoraat Management van Grootstedelijke Vraagstukken van de Hogeschool van Amsterdam. Tevens is het de afsluiting van mijn opleiding Bestuurskunde aan diezelfde Hogeschool van Amsterdam. Dit onderzoek is bedoeld voor professionals die zich bezighouden met de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten, en eenieder die het interessant vindt om te lezen over een buurt die zich in relatief korte tijd heeft ontwikkeld van een plek waar weinig mensen wilden wonen, naar een populair gebied met een diversiteit aan bewoners, winkels en horeca waar bovendien ontzettend veel gebeurt op het gebied van bewonersinitiatieven en vergelijkbare concepten.

Het was een interessante periode waarin ik veel heb geleerd, een buurt heb ontdekt waar ik misschien zelf ook wel zou willen wonen en een aantal inspirerende mensen heb ontmoet waarvoor ik veel bewondering heb. De grootste uitdaging voor mij was het volledig zelfstandig werken aan een dergelijk onderzoek. Vragen kon ik altijd stellen aan mijn begeleider Joachim Meerkerk, maar al het onderzoekswerk en het leggen van de contacten in de buurt is volledig zelfstandig uitgevoerd.

Mijn dank gaat uit naar mijn begeleider Joachim voor de nuttige feedback en hulp, naar de enthousiaste professionals uit de buurt die maar al te bereid waren om mij te woord te staan en in het bijzonder naar winkelstraatmanager en buurtbewoner Gregory Seymonson, die mij uit eigen initiatief een dag heeft meegenomen de buurt in. Het enthousiasme van deze mensen heeft mij veel motivatie gebracht tijdens het schrijven van deze scriptie.

Ik wens u veel leesplezier,

Tom Gerritsma

Amsterdam, 14 juni 2018

Samenvatting

Amsterdam kampt in toenemende mate met het veranderende gebruik van stedelijke consumptieruimten. Er zijn 'oververhitte' plekken zoals het centrum, waar de stad te maken heeft met een almaar toenemend aantal gebruikers en de problemen die daar bij komen, maar ook 'onderkoelde' gebieden, waar de bezoekersaantallen teruglopen en juist sprake is van toenemende leegstand. Beide uitersten worden als problematisch ervaren door onder meer winkeliers, bewoners, gebiedsontwikkelaars en gemeente. Daarom heeft de Hogeschool van Amsterdam opdracht gekregen tot het uitvoeren van een vierjarig onderzoek naar de factoren die invloed hebben op de ontwikkeling van deze consumptieruimten.

Een consumptieruimte die de afgelopen jaren sterk veranderde is de Javastraat in Amsterdam-Oost. Dit deelonderzoek heeft zich dan ook gericht op deze straat en haar omgeving. De vraag die daarbij gesteld is luidt: *"Hoe heeft de Javastraat zich vanaf 2000 als stedelijke consumptieruimte ontwikkeld en welke rol heeft commoning hierbij gespeeld?"* Hiervoor is in eerste instantie deskresearch gedaan naar wat het begrip *"commoning"* inhoudt, en zijn vervolgens verschillende typen actoren geïnterviewd die een rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van de buurt.

De nadruk ligt hierbij dus op de rol die commoning heeft gespeeld. Commoning wil eigenlijk zeggen dat bewoners zich gaan organiseren rondom bepaalde *resources* in de stad, deze resources claimen en ze daarmee toegankelijk maken voor alle bewoners die deze nodig hebben. Deze organisaties van bewoners staan ook wel bekend onder de naam bewonersinitiatieven of sociale ondernemingen. Het hele proces daaromheen plus alle samenwerkingsverbanden die ontstaan om deze claim mogelijk te maken, vallen ook onder het begrip commoning.

Uit de resultaten blijkt dat de Javastraat zich vanaf omstreeks 2007 sterk heeft ontwikkeld van een 'onderkoeld' gebied naar een 'emerging hotspot' met een gevarieerd aanbod aan winkels en horeca en een net zo gemengd publiek, dat bestaat uit bewoners, maar ook steeds meer uit mensen van buitenaf. Daarnaast zijn in de buurt allerlei bewonersinitiatieven en sociale ondernemingen te vinden, die langzaam steeds sterker worden en steeds meer met elkaar en met andere actoren samenwerken.

Het lijkt er naar aanleiding van de resultaten op dat de wijkaanpak en het gebiedsgericht werken van de gemeente daarin een belangrijke rol hebben gespeeld. Enerzijds door de wijk op te knappen in samenwerking met de woningcorporaties, anderzijds door commoning te faciliteren en te stimuleren.

Tot slot is het belangrijk om de rol van de actieve bewoners en ondernemers zelf te noemen. De gemeente en andere partijen hebben commoning weliswaar gefaciliteerd, maar uiteindelijk hebben de mensen uit de buurt al die initiatieven en sociale ondernemingen opgestart. Doordat zij ook met elkaar veel zijn gaan samenwerken, is de positie van buurtbewoners veel sterker geworden. Er wordt tegenwoordig van alles voor en door de buurt gedaan, waarbij de gemeente en professionele organisaties buurtbewoners steeds serieuzer zijn gaan nemen. Commoning is dus hoogstwaarschijnlijk een factor die ervoor zorgt dat een stedelijke consumptieruimte zich positief ontwikkelt.

Inhoud

Informatie	2
Voorwoord	3
Samenvatting	4
1 Inleiding.....	8
1.1 Aanleiding en probleemstelling	8
1.2 Doelstelling en deelvragen.....	10
1.3 Verantwoording	10
2 Theoretisch Kader	12
2.1 Ontwikkeling stedelijke consumptieruimten volgens RAAK-Pro	12
2.2 Commoning.....	13
2.3 Commoning in Nederland en Amsterdam	18
2.4 Koppeling empirie	20
3 Methode.....	21
3.1 Steekproefkader.....	21
3.2 Onderzoeksmethoden	23
3.2.1 Deskresearch.....	23
3.2.2 Interviews.....	23
3.2.3 Analyse	23
3.3.3 Betrouwbaarheid & Validiteit	24
4 Resultaten	25
4.1 De Javastraat vroeger en nu: de grootste veranderingen volgens actoren in de buurt.....	25
4.2 Een gebalanceerde ontwikkeling van de Javastraat: maatregelen tegen oververhitting en onderkoeling volgens actoren uit de buurt	33

4.3 Commoning in de Javastraat: een analyse aan de hand van de theorie van Foster & laione	36
Conclusie	44
Discussie en aanbevelingen	45
Bijlage 1 Topiclijst interviews.....	49
Bijlage 2 Interviews	50
2.1 Rob van Veelen	50
2.2 Jan Huppen	57
2.3 Gregory Seymonson.....	63
2.4 Anne-Miek Fokkens.....	70
2.5 Jasmijn van Katwijk	77
Bijlage 3 Verslag tour Javastraat	84
Literatuurlijst.....	87

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en probleemstelling

Amsterdam kampt in toenemende mate met het veranderende gebruik van stedelijke consumptieruimten. In theorie zou binnen stedelijke consumptieruimten sprake moeten zijn van een balans tussen wonen, werken, consumeren en recreëren, maar in de praktijk blijkt er van een dergelijke verdeling lang niet altijd sprake te zijn. Er zijn plekken, zoals het centrum, waar de stad te maken heeft met een almaar toenemend aantal gebruikers en de problemen die daar bij komen, maar ook gebieden waar de bezoekersaantallen teruglopen en juist sprake is van toenemende leegstand. Beide uitersten worden als problematisch ervaren door onder meer winkeliers, bewoners, gebiedsontwikkelaars, en gemeente. (NWO, z.d.)

De gemeente Amsterdam, NV Zeedijk, Geef om de Jan Eef, VNO-NCW, Koninklijke Horeca Nederland Amsterdam en MKB Amsterdam hebben naar aanleiding van deze problematiek opdracht gegeven aan de Hogeschool van Amsterdam om het voortouw te nemen in een vierjarig onderzoek, ingaande op 1 februari 2018, naar deze processen van onderkoeling en oververhitting in stedelijke consumptieruimten. Doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de factoren die van invloed zijn op de levenscyclus van stedelijke consumptieruimten, van wat de onderliggende mechanismen zijn die deze ontwikkelingen verklaren, en op welke manier 'commoning' deze processen kan beïnvloeden. (NWO, z.d.)

Commoning wil eigenlijk niets anders zeggen dan het onderling beheer van gemeenschappelijke goederen in de gemeenschap, en het leven in de 'commons': de openbare ruimte die geen privé-eigendom is, maar ook geen overheidsvoorziening. Voorzieningen dus die werkelijk van ons allemaal zijn. (Ristau, 2011) Voorbeelden zijn het opzetten van een gemeenschappelijke moestuin op braakliggend terrein, zoals veel in de Verenigde Staten gebeurt, of het door een gemeenschap claimen van gebouwen die eigenlijk eigendom zijn van de overheid, maar waar niets mee gebeurt. Daarnaast vallen alle processen van gelijkwaardige samenwerking tussen actoren en stakeholders uit een buurt onder de naam commoning. (Foster & Iaione, 2016)

In het kader van de zogenoemde 'participatiesamenleving', waar de Nederlandse overheid het liefst naar toe wil, is het niet gek om commoning te zien als een alternatieve manier van werken in een wereld waarin veel diensten die voorheen enkel door overheid geregeld werden, nu op lokaal niveau verzorgd dienen te worden. Sterker nog, de bewonersinitiatieven schieten de laatste jaren als paddenstoelen uit de grond. (Gemeente Amsterdam, 2013) Door deze ontwikkelingen zijn mensen meer van elkaar

afhankelijk geraakt en zetten zij zich misschien sneller voor elkaar en hun gemeenschap in. Het is niet ondenkbaar dat commoning een positieve bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten.

Eén van de leidende partijen binnen dit onderzoek van de HvA is het lectoraat Coördinatie van Grootstedelijke Vraagstukken. Als onderdeel van het vierjarige onderzoek naar stedelijke consumptieruimten wil dit lectoraat eerst een uitgebreid onderzoek verrichten naar de geschiedenis van een aantal kenmerkende casussen in de stad. Door onder meer deze geschiedenis in kaart te brengen, wil het lectoraat uiteindelijk antwoord geven op de vraag hoe stedelijke consumptieruimten zich meer gebalanceerd kunnen ontwikkelen, met een duurzame verscheidenheid aan functies en gebruikers.

Eén van die casussen is de Javastraat in Amsterdam-Oost, een straat die in korte tijd aan veel verandering onderhevig is geweest. Schreef Vrij Nederland in 2014 nog over een straat waar 'het ideaal van de *melting pot* is gedooft', 'waar alle Turkse en Marokkaanse winkeliers depressief zijn' en 'waar de verschillende soorten gebruikers vrijwel langs elkaar heen leven' (Kok, 2014), in 2017 heeft het NRC het over een straat 'die laat zien hoe het moet'. Ondernemers prijzen het diverse aanbod, de saamhorigheid, de verschillende culturen en de respectvolle omgang met elkaar. (Van de Belt, 2017)

De Javastraat wordt door de levendigheid tegenwoordig gezien als een voorbeeld voor andere stedelijke consumptieruimten in Amsterdam, en er lijken vormen van commoning plaats te vinden. Een voorbeeld is de 'Makkie' die in de hele Indische Buurt gebruikt wordt: een soort eigen munt die je kunt verdienen door iets voor de buurt of een buurt te doen en die je weer kunt uitgeven in ruil voor hulp die je zelf kunt gebruiken of in lokale winkels. (Makkie, z.j.) Maar hoe heeft de Javastraat zich dan precies ontwikkeld tot voorbeeldstraat? En wat is de rol die commoning daarbij heeft gespeeld?

Een interessant vraagstuk voor een aankomend bestuurskundige, of zoals de Hogeschool van Amsterdam het noemt: Een Urban Public Professional. De sterke sociaal-economische en maatschappelijke veranderingen waaraan een groot aantal wijken in Amsterdam en in andere steden onderhevig zijn, brengen allerlei nieuwe vraagstukken met zich mee waar de bestuurskundige van de toekomst mee moet dealen. Slaat de gentrification niet door? Worden oorspronkelijke bewoners verdreven en is dat een probleem? En kan commoning misschien zorgen voor een meer gebalanceerde ontwikkeling van een wijk?

1.2 Doelstelling en deelvragen

De doelstelling van dit onderzoek is daarom het in kaart brengen van de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte, en specifiek hoe commoning hierbij een rol heeft gespeeld. De antwoorden op deze vragen dienen ter ondersteuning van het vierjarig onderzoek naar commoning in stedelijke consumptieruimten dat door het lectoraat Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken wordt uitgevoerd. Daarvoor zijn de volgende hoofd- en deelvragen opgesteld:

Hoofdvraag: Hoe heeft de Javastraat zich vanaf 2000 als stedelijke consumptieruimte ontwikkeld en welke rol heeft commoning hierbij gespeeld?

Deelvraag 1: Welke perspectieven van commoning kunnen leidend zijn bij de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten?

Deelvraag 2: Hoe ziet de politiek-bestuurlijke geschiedenis van de Javastraat eruit vanaf 2000?

Deelvraag 3: Hoe heeft de Javastraat zich sinds 2000 ontwikkeld als gemeenschap van onderling handelende stakeholders en consumenten?

Deelvraag 4: Hoe wordt de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte in banen geleid om onderkoeling en oververhitting te voorkomen?

Deelvraag 5: Op welke manier heeft commoning plaatsgevonden in de Javastraat en omgeving

1.3 Verantwoording

Het gezamenlijke doel van de deelvragen is om een duidelijk beeld te scheppen van de geschiedenis van de Javastraat, een soort mal van theorieën over commoning over de buurt te leggen en te kijken waar zich overeenkomsten tussen theorie en praktijk bevinden. Uiteraard dient eerst duidelijk te worden wat commoning precies inhoudt. Deelvraag 1 zal daarom worden beantwoord in het theoretisch kader.

Als men wil weten hoe een stedelijke consumptieruimte zich heeft ontwikkeld horen daar meerdere aspecten bij. Er bestaat een gemeenschapsgeschiedenis, de daadwerkelijke ontwikkeling binnen de buurt, maar ook de overheid speelt een rol. Daarom is het belangrijk om zowel de gemeenschapsgeschiedenis als de politiek-bestuurlijke geschiedenis in kaart te brengen (deelvragen 2 en 3).

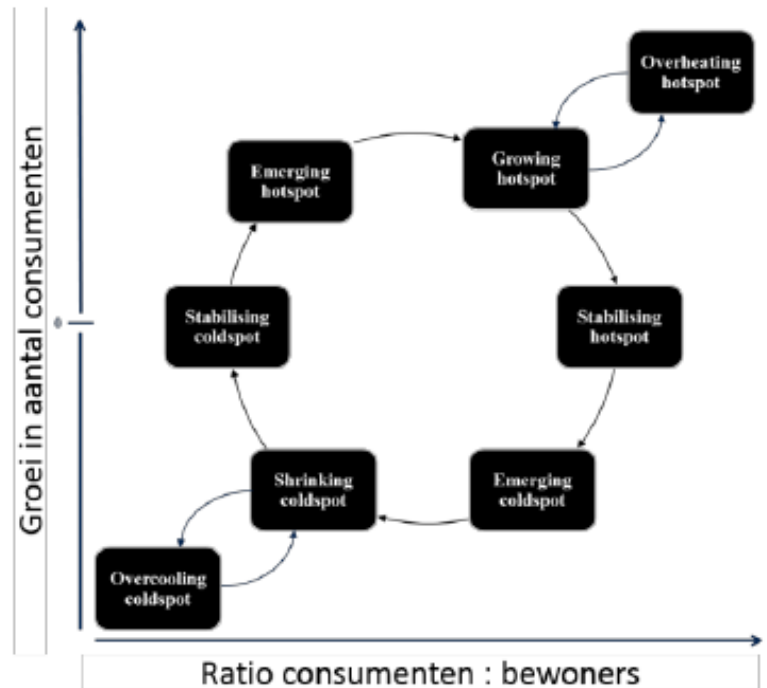
De theorie spreekt van de risico's van 'oververhitting' of 'onderkoeling' bij de ontwikkeling van een stedelijke consumptieruimte. Daarom wordt in deelvraag 4 onderzocht hoe de ontwikkeling van de Javastraat in banen wordt geleid om zo deze risico's te beperken.

Om erachter te komen welke rol commoning heeft gespeeld en in de toekomst kan spelen bij deze ontwikkelingen, dient nagegaan te worden welke vormen van commoning in de Javastraat precies hebben plaatsgevonden (deelvraag 5).

2 Theoretisch Kader

2.1 Ontwikkeling stedelijke consumptieruimten volgens RAAK-Pro

Doel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte, en de rol die commoning hierbij heeft gespeeld. Binnen het onderzoek van RAAK-Pro, waar dit onderzoek deel van uitmaakt, is een model opgesteld van de levenscyclus van stedelijke consumptieruimten. Dit model is gebaseerd op eerdere modellen van een zogenoemde *retail lifecycle* en een *winkelruimtes lifecycle*, aangevuld met concepten over de evolutie in en het gebruik van openbare ruimten en woningmarkten, en zal als basis dienen voor het beschrijven van de ontwikkeling van de

Figuur 1: Levenscyclus stedelijke consumptieruimten volgens RAAK-Pro

Javastraat. (RAAK-Pro, 2017 p. 8) Op de Y-as wordt een beeld gegeven van de groei of krimp van het aantal consumenten, en op de X-as de verhouding tussen het aantal consumenten ten opzichte van het aantal bewoners in een stedelijke consumptieruimte. Simpel gezegd zorgt groei van het aantal consumenten voor het ontstaan van een zogenoemde *hotspot*, maar als het aantal consumenten ten opzichte van het aantal bewoners te groot wordt, is er sprake van *oververhitting*. Hierdoor ontstaan *‘overlast, kleine criminaliteit en vervreemding van de oorspronkelijke bewoners van deze gebieden’*. Andersom kan door een sterke krimp van het aantal bezoekers in een stedelijke consumptieruimte *onderkoeling* ontstaan. Gevolgen hiervan zijn leegstand en verpaupering. (RAAK-Pro, 2017 p.8)

Beide uitersten dienen vermeden te worden, en de gemeente Amsterdam is dan ook op zoek naar instrumenten die hiertussen een balans kunnen creëren. Deze balans wordt in het onderzoek van RAAK-Pro gezocht in het gebruik van een stedelijke consumptieruimte als een *‘commons’*. (RAAK-Pro, 2017 p.8)

2.2 Commoning

Het werkwoord commoning komt voort uit het begrip ‘commons’, dat haar oorsprong vindt in het middeleeuwse Engeland. De commons in die tijd waren stukken landbouwgrond, bossen etc. die gedeeld werden door personen, commoners genoemd, die het recht hadden om hiervan gebruik te maken. Tegenwoordig is de commons een veelomvattend begrip, dat eigenlijk niets anders betekent dan een goed dat door iedereen gedeeld wordt en geen eigendom is van specifieke personen, bedrijven, overheden enzovoorts. Er bestaan *natural resource commons*, zoals bijvoorbeeld water of visgronden, maar ook collectieve voor iedereen toegankelijke informatiebronnen als Wikipedia kunnen commons genoemd worden. (Bollier,2014)

Bollier (2014) benoemt in zijn boek ‘Think Like a Commoner’ een vermeend onvermogen van de markt en overheid tot het effectief aanpakken van veel stedelijke problemen. Hij beschrijft het gebruik van de commons als manier om de tekortkomingen van markt en overheid waar het gaat om het oplossen van problemen te omzeilen. De commons wordt hierin gezien als een combinatie van (1) een open resource, (2) een gemeenschap en (3) een governance-structuur waarmee die gemeenschap de open resource beheert. (Boillier, 2014 p. 10-16)

Urban Commons

Dit onderzoek gaat over commoning, ofwel het gebruikmaken van commons, in de Javastraat en omgeving. Het gaat hier dan ook specifiek over het gebruik van commons in de stad, ‘Urban Commons’. Foster & Iaione (2016) proberen in het artikel ‘The City as a Commons’ een beeld te scheppen van wat deze Urban Commons precies onderscheidt van andere soorten commons. Zij benoemen als belangrijk verschil de complexiteit van de stedelijke omgeving. Bijna alle *resources* in een stedelijke omgeving zijn al publiek of privaat eigendom. Bovendien kent de stedelijke omgeving een hoge dichtheid van zowel bevolking als functies. Het gaat Foster & Iaione (2016) in hun theorie van *Urban Commons* dan ook niet zo zeer om de het formele eigenaarschap van een *resource*, maar meer om de claim van de gemeenschap om toegang te krijgen tot het gebruik van deze *resource*, waarmee het een *commons* wordt. (Foster & Iaione, 2016 p. 284-288) Het vraagstuk van de *Urban Commons* is in deze zin dus een vraagstuk van democratisering. Dit borduurt voort op het idee van ‘*The right to the city*’ van Henri Levebvre, uitgewerkt door David Harvey (2013). Het gaat hier om het recht van een gemeenschap om toegang te krijgen tot het gebruik van een *resource* die anders misschien onder privaat of publiek eigendom zou vallen, op basis van de waarde die deze toegang zou opleveren voor de gemeenschap.

Foster & Iaione richten zich in dit geval niet zozeer op het recht op een *resource*, maar op het proces van samenwerking tussen stakeholders dat leidt tot de ontwikkeling van deze *Urban Commons*. (Foster & Iaione, 2016 p. 288).

Collaborative Urban Commons en de Co-City

Samen met de benadering waarin de claim op *urban commons* als *recht* wordt gepositioneerd werken Foster & Iaione (2016) dus een benadering uit waarin *urban commons* ontstaan door een proces van co-creatie tussen verschillende stakeholders: *collaborative urban commons* (Foster & Iaione, 2016 p. 332). Zij noemen dit *collaborative urban governance*; een systeem waarin de zeggenschap over en het bestuur van de *resource* in kwestie wordt georganiseerd door een groep stakeholders die een betrekking hebben tot deze *resource*. De overheid speelt hierbij als actor/stakeholder een faciliterende, ondersteunende en stimulerende rol. Volgens Foster & Iaione wordt de stad op deze manier zelf een commons. (Foster & Iaione, 2016, p. 335)

Ter concretisering en het eventueel in praktijk brengen van de theorie over *collaborative urban governance* benoemen Foster & Iaione (2016) een methodische aanpak: het *co-city protocol*, ontwikkeld en in de praktijk gebracht als experiment in een vijftal Italiaanse steden (Foster & Iaione, 2016 p. 245) Dit protocol bestaat uit drie fasen. Allereerst is daar (1) *mapping*: het in kaart brengen van de socio-economische en juridische realiteit van een *buurt*, het verzamelen van informatie over *resources*, stakeholders etc., en het planten van een zaadje voor *urban collective governance*; het opbouwen van relaties tussen actoren in een *community* (Iaione, 2016 p. 438).

Foster & Iaione (2016) noemen 5 typen actoren die hierbij betrokken zouden moeten worden: Het ongeorganiseerde publiek (sociale innovators & ondernemers, actieve burgers, stedelijke regentors & innovators etc.), publieke autoriteiten (overheden), bedrijven, maatschappelijke organisaties (NGO's, woningcorporaties, zorginstellingen etc.) en kennisinstituten (universiteiten, hogescholen etc.) (Foster & Iaione, 2016 p. 331).

De volgende fase in het protocol is (2) *experimenteren*: dit is een afstemmingsfase waarin wordt getracht synergie te creëren tussen behoeften, mogelijkheden, partijen etc. Er wordt geëxperimenteerd met allerlei ideeën die ontstaan en de concrete uitwerking van ideeën. Deze ideeën komen dan bijvoorbeeld tot uiting tijdens een placemaking-event. Op deze manier wordt duidelijk wat er nodig is in de community, en welke ideeën en methoden er wel of niet zouden kunnen werken. (Foster & Iaione, 2016 p. 345-346) Tot slot is daar de *governance prototyping fase*. In deze fase wordt aan de hand van de

uitkomsten, ervaringen en behoeften uit de experimentele fase een governance-model opgesteld. De manier van governance past zich als het ware aan naar de behoeften van de *community*, in plaats van dat de community zich moet aanpassen aan de governancestructuur. Het doel is uiteindelijk om van de gehele stad, of delen van de stad, een laboratorium te maken waarin kan worden geëxperimenteerd met allerlei manieren van *commoning*. (Foster & Iaione, 2016 p. 346)

De voorwaarden en principes voor het functioneren van deze *Urban Collaborative Commons* zijn door Foster en Iaione verder uitgewerkt in een artikel uit 2018. Zij baseren zich hierbij op eerder werk van Elinor Ostrom (1990), maar daar waar het werk van Ostrom zich richt op hechte communities in een niet-stedelijke omgeving hebben Foster & Iaione deze voorwaarden en principes vertaald naar de complexiteit van een stedelijke omgeving (Foster & Iaione, 2018):

1: Collective Governance: Dit wil zeggen dat er een vorm van governance bestaat waarin de eerdergenoemde 5 actoren (ongeorganiseerd publiek, publieke autoriteiten, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten) in een los samenhangend systeem samenwerken. Dit systeem wordt georganiseerd rondom de *resources* waar de community zijn 'claim' op heeft gelegd.

2: Enabling State: Er is sprake van een (lokale) overheid die de creatie van *Urban Commons* faciliteert en een ondersteunende rol speelt in de eerdergenoemde collectieve governancestructuur.

3: Social & Economic Pooling: Er is sprake van autonome, voor iedereen toegankelijke instituten die eigendom zijn van, of worden gemanaged door lokale communities, die door het samenbrengen van resources en stakeholders diensten aanbieden aan kwetsbare bewoners die deze diensten nodig hebben. Bij voorkeur vindt dit plaats binnen een niet-mainstream economisch systeem, dus bijvoorbeeld met andere betaalmiddelen.

4: Experimentalism: Er is ruimte voor het experimenteren met nieuwe plaatsgebonden juridische- en beleidsinnovaties die *commoning* kunnen ondersteunen en stimuleren.

5: Tech Justice: Hier is sprake van het gebruik van digitale platformen en middelen om samenwerking en co-creatie binnen communities mogelijk te maken. (bijv. Indische Buurtbalie)

Foster & Iaione (2018, p.7) noemen een aantal voorbeelden van hoe deze principes in de praktijk gebracht kunnen worden in governancemechanismen en tools. Deze delen zij op in 4 categorieën: institutioneel, juridisch, financieel en digitaal. (In dit onderzoek is niet ingegaan op juridische instrumenten, omdat deze niet rijmen met de actoren die voor dit onderzoek zijn gesproken)

Institutioneel:

Hier noemen Foster & Iaione (2018, p.8) als eerste voorbeeld zogenoemde *Policy Innovation Labs*. In deze labs, georganiseerd door de overheid, wordt geëxperimenteerd met nieuw beleid, waarbij bewoners en communities centraal staan in het proces van beleidsvorming, met de overheid als faciliterende actor. De ideeën voor nieuw beleid komen dus van onderaf, en worden uiteindelijk vormgegeven in samenwerking met lokale ambtenaren.

Een voorbeeld dat hierop lijkt is wat Foster & Iaione (2018, p.10) *Collaboratories of Urban Living Labs* noemen. Hierin bundelen actoren en stakeholders uit de buurt hun vaardigheden en kennis om tot nieuwe beleidsinzichten te komen. Het grote verschil met *policy innovation labs* is dat laatstgenoemde vanuit de overheid worden geïnitieerd, terwijl *Collaboratories of Urban Living Labs* hun oorsprong in de community zelf vinden.

Het laatste voorbeeld is wat Foster & Iaione (2018, p.9) *Collaborative districts of Neighborhood Agencies* noemen. Het idee hierbij is dat er lokale institutionele samenwerkingsverbanden bestaan van bewoners van een wijk met andere stakeholders, met als doel om middelen uit de wijk om te vormen tot collectief gemanageerde 'resources' die voor iedereen toegankelijk zijn.

Financieel:

Foster & Iaione (2018, p. 13-14) zien financiële instrumenten als cruciaal onderdeel van commoning, mede vanwege de druk op publieke financiering en het gebrek aan toegang tot privaat kapitaal van de soms arme gemeenschappen waarin commoning plaatsvindt. Zij noemen *Pooling Economies* als oplossing, het bundelen van financiële middelen uit de community om commons te financieren. Dit kan bijvoorbeeld door het tegenwoordig alom bekende crowdfunding, waarbij belangrijk is om te melden dat crowdfunding in eerste instantie is bedoeld als financieringsmiddel, maar ook een probleem kan agenderen en actoren kan mobiliseren om zich actief in te zetten voor een bepaald project. Ook bestaat er de mogelijkheid van een *commons-buyout*, waarbij een groep gebruikers een gebouw claimt voor bepaalde activiteiten door deze middels crowdfunding over te kopen van bijvoorbeeld een overheid.

Digitaal:

Ook digitale instrumenten zijn belangrijk bij commoning. Digitale platformen kunnen gebruikt worden om mensen te informeren over projecten in de buurt, maar ook om participatie te bevorderen. Men kan bijvoorbeeld via een digitaal platform gevraagd worden om ergens voor te stemmen, of om zelf mee te denken over mogelijke oplossingen voor bepaalde problemen. Daarnaast kunnen digitale platformen gebruikt worden als kennisplatform om mensen bepaalde vaardigheden bij te brengen. (Foster & Iaione, 2018 p. 16)

2.3 Commoning in Nederland en Amsterdam

Doe-democratie of participatiesamenleving

Als men de theorieën van Bollier (2014) en Foster & Iaione (2016) en de huidige situatie in Nederland en Amsterdam naast elkaar zet, lijkt er sprake te zijn van overeenkomsten. In zijn troonrede van 17 september 2013 sprak Koning Willem-Alexander van een *participatiesamenleving of doe-democratie*. Hij doelde hiermee op de veranderende verhouding tussen overheid, burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven, waarbij de overheid steeds meer een faciliterende rol zou moeten spelen. (Gerritsma, 2015).

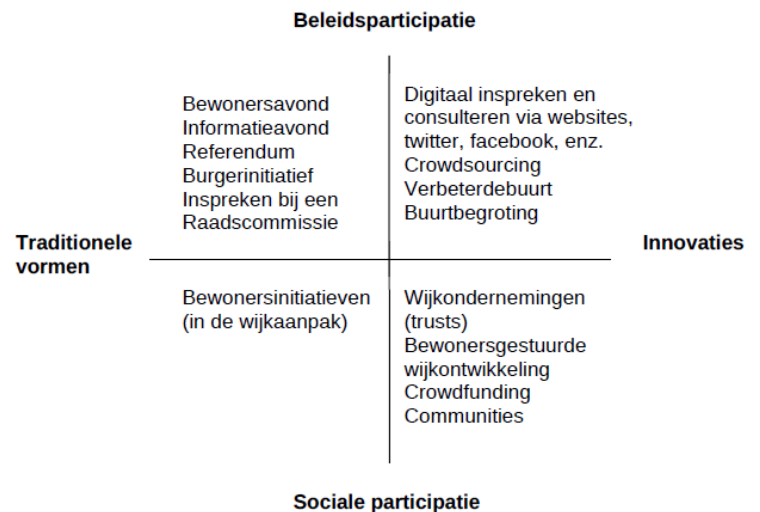
Vooraf de term *doe-democratie* impliceert in deze context een nieuwe vorm van governance waarin ruimte wordt gegeven aan de burger om zelf initiatief te nemen. In de Kabinetsnota Doe-Democratie (z.j. p. 12) wordt gesproken van een *'tweede domein van collectieve besluitvorming (zelfsturing in gemeenschappen en coproductie in netwerken), naast het stelsel van representatieve democratie.'* Een belangrijke voorwaarde van dit governance-stelsel is volgens de nota dat de overheid ruimte geeft aan de ontwikkeling van deze nieuwe verhoudingen tussen overheid en burger en deze niet direct aan allerlei vaste regels bindt. (Ministerie BiZa & Koninkrijksrelaties, z.j. p. 12)

De gemeente Amsterdam spreekt in haar visie over burgerparticipatie van een overheid die participeert bij initiatieven van burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties in plaats van burgers die participeren bij overheidsbeleid. Ook in deze visie komt het initiatief dus duidelijk van onderaf. (Gemeente Amsterdam, 2013, p.1)

Eén van de stappen die de gemeente Amsterdam heeft gezet om deze participatie te bevorderen en de afstand tot de burger te verkleinen, is het invoeren van bestuurscommissies per stadsdeel. Waar de gemeenteraad, burgemeesters en wethouders plannen maken voor de stad als geheel, worden taken die zich beter op lokaal niveau laten uitvoeren uitbesteed aan de bestuurscommissies. (Gemeente Amsterdam, z.d. -a)

Zoals te zien in de afbeelding hiernaast heeft de gemeente Amsterdam in haar visie duidelijk vormen van participatie opgenomen die aansluiten bij de theorieën over *collaborative urban commons* van Foster & Iaione (2016). Dan gaat het voornamelijk om de innovatieve vormen van sociale

participatie. Waar bewonersinitiatieven in de traditionele zin over het algemeen concrete losstaande initiatieven zijn waarvoor de overheid geld beschikbaar stelt, lijken de innovatieve vormen van participatie meer op de *collaborative urban commons* van Foster & Iaione. (2016). In het bijzonder wordt in de visie op participatie van de gemeente Amsterdam gesproken van het ontstaan van *communities*. Volgens de gemeente ontstaan deze vooral in Amsterdam-Oost ‘*Rondom pleinen die een natuurlijke ontmoetingsplaats vormen en een startpunt voor het definiëren van een gedeeld belang*’. (Gemeente Amsterdam, 2013)

Figuur 2, kwadranten burgerparticipatie volgens de gemeente Amsterdam. Bron: https://www.amsterdam.nl/publish/pages/586270/visie_op_burgerparticipatie.pdf

2.4 Koppeling empirie

Op basis van de literatuur uit het theoretisch kader worden de onderzoeksvragen behandeld. Nu een theoretisch beeld is geschapen van hoe stedelijke consumptieruimten zich kunnen ontwikkelen en hoe commoning kan plaatsvinden in een stedelijke consumptieruimte, is het tijd om te toetsen in hoeverre de ontwikkeling van de Javastraat binnen dit beeld past.

De principes van Bollier (commoning als combinatie van (1) een open resource, (2) een gemeenschap en (3) een governance-structuur waarmee die gemeenschap de open resource beheert) en Foster & Iaione (5 typen actoren en 5 principes van commoning) zijn leidend geweest als basis voor het empirische deel van dit onderzoek. Aan de hand van de deelvragen, de literatuur van Bollier (2014), de literatuur van Foster & Iaione (2016 & 2018) en de literatuur over ontwikkeling van consumptieruimten, zijn topics opgesteld die worden gebruikt voor de interviews. (*bijlage 1:topiclijst interviews*) Deze interviews zijn gehouden met alle 5 typen actoren die volgens Foster & Iaione (2016) betrokken zouden moeten zijn bij *Urban Collaborative Commons*. (Ongeorganiseerd publiek, publieke autoriteiten, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten). Aan de hand van deze interviews en door gebruik te maken van bestaand lokaal onderzoek en beleidsstukken van de gemeente Amsterdam is getoetst in hoeverre theorie en praktijk met elkaar overeenkomen.

3 Methode

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethoden. Dit is een onderzoek naar een praktijk, namelijk commoning, die plaatsvindt in een natuurlijke omgeving: de Javastraat. Oftewel, het betreft hier een casestudy naar commoning in de Javastraat. Een casestudy is een veelgebruikte onderzoeksstrategie in bestuurskundig onderzoek, omdat bestuurskunde vaak gaat over onderwerpen die zich in de dagelijkse realiteit afspelen, en er vaak op zoek gegaan wordt naar een praktische oplossing voor een maatschappelijk probleem. (Van Thiel, 2015) Om antwoord te geven op de hoofdvraag dienen zowel de casus (de Javastraat) als de theorie uitgebreid te worden bestudeerd. De theorieën uit de literatuur zijn getoetst in de Javastraat. Hiervoor is gebruikgemaakt van een combinatie van deskresearch en semi-gestructureerde interviews. De principes uit de deskresearch, beschreven in het theoretisch kader, zijn leidend geweest voor de topics die in de interviews werden besproken.

3.1 Steekproefkader

Omdat met dit onderzoek getracht wordt informatie te verkrijgen over een specifiek onderwerp op een specifieke locatie is er gebruikgemaakt van een selecte steekproef op theoretische gronden. Doel van het onderzoek is in erachter te komen op welke wijze commoning een rol speelt en heeft gespeeld bij de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte. Daarom is er gesproken met actoren die bij deze praktijk zijn betrokken. Deze actoren zijn in eerste instantie verkregen door contacten te vragen aan de praktijkbegeleider, en vervolgens door tijdens interviews te vragen naar relevante contacten, en door langs te gaan bij ondernemingen en bewonersinitiatieven in de buurt. De keuze van actoren is gemaakt op basis van de theorie van Foster & Iaione (2018). Dit betekent dat 5 typen actoren zijn geïnterviewd, namelijk:

- ongeorganiseerd publiek
- publieke autoriteiten
- bedrijven
- maatschappelijke organisaties
- kennisinstituten.

Er is gekozen om met al deze verschillende typen actoren te spreken omdat zij elk een verschillend perspectief hebben op het onderwerp. Door deze verschillende perspectieven naast elkaar te plaatsen is getracht een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van commoning in de buurt en de rol die de verschillende actoren daarbij spelen en hebben gespeeld. Met de volgende personen is gesproken:

- **Rob van Veelen:** Namens de gemeente Amsterdam participatiemakelaar geweest in de Indische Buurt, heeft naar eigen zeggen de ontwikkelingen vanaf het begin meegemaakt. Van Veelen valt onder de categorie 'publieke autoriteiten'.
- **Jan Huppen:** Is werkzaam als gebiedsmakelaar economie voor de Indische Buurt bij stadsdeel Oost. Huppen is bij het stadsdeel het aanspreekpunt voor alle bedrijven en ondernemers die in de Indische Buurt gevestigd zijn of zich er willen vestigen. Huppen valt daarom officieel binnen de categorie 'publieke autoriteiten' maar wordt vanwege zijn rol die zich richt op bedrijven en ondernemers in dit onderzoek tevens gebruikt voor het perspectief van de 'bedrijven'.
- **Gregory Seymonson:** Is werkzaam als 'winkelstraatmanager' bij zijn bedrijf Your Fresh Start in de Javastraat en omgeving. Seymonson woont al van kleins af aan in de Indische Buurt. Hij vertegenwoordigt en ondersteunt als winkelstraatmanager de bedrijven en ondernemers in de buurt, en is daarnaast actief binnen allerlei lokale projecten, evenementen enzovoort. Daarom vertegenwoordigt hij in dit onderzoek het perspectief van zowel 'bedrijven' als dat van 'ongeorganiseerd publiek'.
- **Anne-Miek Fokkens:** Is werkzaam als coördinator wijkaanpak bij woningcorporatie 'Eigen Haard' en is namens Eigen Haard projectleider van de 'Makkie' (lokaal betaalmiddel). Fokkens vertegenwoordigt daarom in dit onderzoek het perspectief van 'maatschappelijke organisaties'.
- **Jasmijn van Katwijk:** Is namens de Hogeschool van Amsterdam werkzaam als coördinator bij 'BOOT' (Buurtwinkel voor Onderwijs, Onderzoek en Talentontwikkeling) locatie Oost. Van Katwijk vertegenwoordigt daarmee in dit onderzoek het perspectief van de 'Kennisinstituten'.

3.2 Onderzoeksmethoden

3.2.1 Deskresearch

Om antwoord te geven op de vraag welke perspectieven van commoning leidend kunnen zijn bij de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten (deelvraag 1), en om een globaal beeld te schetsen van de bestuurlijke geschiedenis van de Javastraat (deelvraag 2), is in eerste instantie gebruikgemaakt van deskresearch. Omdat de Javastraat slechts een klein deel is van een wijk met een gemeenschappelijke geschiedenis, is de beantwoording van deze vragen waar nodig breder getrokken naar de Indische Buurt als geheel. De beschreven theorie is leidend geweest voor de vormgeving en uitvoering van het empirische deel van dit onderzoek.

3.2.2 Interviews

Het empirische deel van dit onderzoek dient om de werkelijkheid in de Javastraat te toetsen aan de gevonden theorie. Hiermee is getracht antwoord te geven op de vraag hoe de bestuurs- en gemeenschapsgeschiedenis van de Javastraat eruit ziet (deelvragen 2 en 3), hoe de ontwikkeling van het gebied in banen wordt geleid (deelvraag 4) en op welke manieren commoning een bijdrage levert en heeft geleverd aan de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte (deelvraag 5). Hiervoor zijn semi-gestructureerde interviews op basis van een topiclijst afgenomen met 5 relevante actoren en zijn 9 ondernemers kort gesproken tijdens een middag op locatie. De topics voor de interviews zijn opgesteld aan de hand van het theoretisch kader.

Van alle interviews is een geluidsopname gemaakt. Deze geluidsopname is vervolgens volledig getranscribeerd en ter goedkeuring teruggekoppeld aan de geïnterviewde in kwestie.

Omdat bij de eerste beoordeling van deze scriptie bleek dat het aantal respondenten onvoldoende was, is in deze versie in het resultatenhoofdstuk gebruikgemaakt van aanvulling en ondersteuning door ander empirisch materiaal, zoals bestaand lokaal onderzoek, beleidsstukken et cetera.

3.2.3 Analyse

De analyse van de kwalitatieve data is verlopen volgens een aantal van de methoden die Van Thiel (2015) beschrijft in het boek *'Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding'*. De interviews zijn zoals eerder vermeld volledig uitgeschreven en ter controle teruggekoppeld aan de geïnterviewde actoren. De transcripties van de interviews werden vervolgens gearchiveerd in een map.

Naar aanleiding van de operationalisaties van begrippen en deelvragen werd geselecteerd welke delen van de interviews relevant zijn. Vervolgens is er begonnen met coderen. Dat wil zeggen dat de data-eenheden op basis van de operationalisaties en deelvragen worden opgedeeld in kleinere delen met een code als label. Hiermee kan beknopt worden weergegeven waarop een bepaalde data-eenheid betrekking heeft. Door middel van deze codes kunnen data-eenheden vervolgens met elkaar worden vergeleken. Dit is handmatig gedaan, omdat de onderzoeker niet in het bezit was van een hulpprogramma voor kwalitatief onderzoek. (Van Thiel, 2015)

De gecategoriseerde gegevens uit de interviews kunnen nu vergeleken worden met de gegevens uit de theorie over commoning en de verandering van stedelijke consumptieruimten. Zo kan antwoord gegeven worden op de vraag hoe commoning heeft plaatsgevonden in de Javastraat en heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte.

3.3.3 Betrouwbaarheid & Validiteit

Betrouwbaarheid en Validiteit in strikte zin zijn lastig te waarborgen bij kwalitatief onderzoek in vergelijking met kwantitatief onderzoek, omdat de analyse grotendeels in het hoofd van de onderzoeker plaatsvindt. Van Thiel (2015, p. 175) spreekt bij kwalitatief onderzoek liever *“in termen als navolgbaarheid van analyses, overdraagbaarheid en aannemelijkheid van conclusies”*. Waarin navolgbaarheid lijkt op betrouwbaarheid, overdraagbaarheid op externe validiteit en aannemelijkheid op interne validiteit. Met andere woorden, conclusies kunnen niet zo makkelijk onderbouwd worden als bij kwantitatief onderzoek. Toch zal getracht worden de betrouwbaarheid & validiteit van dit onderzoek zo veel mogelijk te waarborgen door:

- Een representatieve selectie van respondenten.
- Het gebruik van dezelfde topics voor alle gesproken respondenten.
- Het handmatig coderen en categoriseren van de interviews om deze systeemsgewijs te kunnen vergelijken.
- Triangulatie, dus het gebruik van verschillende dataverzamelmethode om de validiteit van het onderzoek te vergroten. In dit geval een combinatie van deskresearch en semi-gestructureerde interviews met van elkaar verschillende actoren.

4 Resultaten

4.1 De Javastraat vroeger en nu: de grootste veranderingen volgens actoren in de buurt

De veranderingen die de Javastraat heeft doorgemaakt sinds de eeuwwisseling zijn in te delen in twee categorieën. Allereerst heb je de letterlijke veranderingen: het straatbeeld, de samenstelling van het winkel- en horeca-aanbod in de buurt, de bestuurlijke veranderingen et cetera. Ten tweede zijn daar de veranderingen op sociaal gebied: een toename in het aantal bewonersinitiatieven en samenwerkingsverbanden in de buurt. Beide soorten veranderingen worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van uitspraken die zijn gedaan door de verschillende actoren uit de buurt die voor dit onderzoek zijn gesproken.

Bestuurlijke verandering

Volgens voormalig participatiemakelaar Indische Buurt Rob van Veelen begon de bestuurlijke verandering in 2007, toen voormalig minister van Wonen, Wijken en Integratie Ella Vogelaar een lijst bekendmaakte van 40 'krachtwijken' in Nederland waarin geïnvesteerd moest worden: *"De filosofie van minister Vogelaar was: we moeten die wijken niet aan hun lot overlaten. Want dan gaat het van kwaad tot erger, dan worden het getto's. Dus we gaan investeren, we gaan de woningbouwverenigingen die veelal veel bezit hebben in dat soort type wijken vragen, desnoods dwingen, om ook te investeren. Maar het wordt pas echt weer goed als de bewoners er weer vertrouwen in krijgen, en niet meteen weggaan als ze het beter krijgen"*. (Bijlage 2.1) Van Veelen werd in het kader van deze aanpak door de gemeente Amsterdam aangesteld als participatiemakelaar Indische Buurt. Naar eigen zeggen ging hij volledig blanco de buurt in, met als doel op zoek te gaan naar netwerken en samenwerkingsverbanden in de buurt. *"Ik heb toen overal gezeten, in de kapsalon, bij de openbare bibliotheek, overal waar mensen zijn. Gewoon kijken hoe die ontwikkelingen hier lopen en wie daarin een rol spelen. Waar komen de meeste lijnen samen? Ik heb een soort netwerkkaart gemaakt. De eerste maanden ben ik alleen maar de wijk in geweest."* (Bijlage 2.1)

Dit was het begin van het zogenoemde 'gebiedsgericht werken'. In deze nieuwe werkwijze staat de overheid veel dichterbij de lokale praktijk. Ambtenaren worden 'de wijk in gestuurd' en staan in direct contact met lokale bewoners, ondernemers et cetera. Van Veelen noemt onder andere het invoeren van een 'buurtbegroting' bovenop de gewone gemeentebegroting, zodat duidelijk wordt waar geld in een buurt precies naartoe gaat. Ook noemt hij de gebiedsagenda, opgesteld door ambtenaren en bewoners: *"Die zijn op straat allerlei mensen gaan interviewen, hebben werkgroepen gevormd. Ze kregen weer een*

beeld van hoe mensen in de buurt erover denken, wat ze belangrijk en waardevol vinden en waarin ze zelf ook eventueel een rol kunnen spelen.” (bijlage 2.1)

Dit wordt bevestigd in het gebiedsplan 2017 voor de Indische Buurt. Hierover staat het volgende geschreven: *“Door het hele jaar heen vinden gesprekken in de buurt plaats, kunnen bewoners en partners aangeven wat zij belangrijk vinden in en voor de buurt. Ook worden ze betrokken bij de uitvoering of nemen (delen van) de uitvoering over. Naast dit continue proces, de werkwijze van stadsdeel Oost, gaan we in aanloop naar het gebiedsplan gericht in gesprek met de buurt en betrekken we buurtbewoners en onze partners bij de totstandkoming van het gebiedsplan.”* Concreet zijn er in eerste instantie ‘per prioriteit’ koppels gevormd, bestaande uit een ambtenaar en een buurtbewoner, die samen met anderen gebrainstormd hebben over wat nodig is in de buurt in 2017. Samen met deze groepen zijn in oktober en november 2016 twee grote buurtbijeenkomsten geweest, waarbij door buurtbewoners en professionals gewerkt is aan het gebiedsplan. (Gemeente Amsterdam, z.d. -c, p. 4)

Maar de ‘vrijevogel-functie’ die het volgens van Veelen vroeger was, bestaat niet meer. Hij zegt het volgende over het nieuwe gebiedsgericht werken waarin participatiemakelaars gebiedsmakelaars zijn geworden: *“De participatiemakelaars hadden veel meer ruimte. Het is nu wel heel erg onder control en beheersing gebracht. En dat wrijft. Kijk, je moet niet alleen maar participatiemakelaars hebben want dan raakt je organisatie helemaal in het ongerede. We hadden echt een vrijevogelfunctie, zo was het ook bedoeld. Maar dat slaat nu weer door naar de andere kant.”* (bijlage 2.1)

Eén van die gebiedsmakelaars is Jan Huppen. Hij werkt als gebiedsmakelaar Economie binnen het gebiedsteam Indische Buurt samen met een gebiedsmakelaar Openbare Ruimte en een gebiedsmakelaar Sociaal. Deze gebiedsmakelaars zijn de schakel tussen de buurt en de gemeente, en functioneren als aanspreekpunt voor bewoners, sociale organisaties, en in het geval van Huppen voor bedrijven, ondernemers en ondernemersverenigingen.

Huppen noemt als belangrijkste bestuurlijke verandering het vervangen van de stadsdeelraden door stadsdeelcommissies. Voorheen maakten de stadsdelen hun eigen beleid, tegenwoordig kunnen de stadsdeelcommissies enkel nog agenderen en adviseren en wordt al het beleid door de gemeenteraad vastgesteld. Dit is terug te vinden op de informatiepagina over bestuur en organisatie op de website van de gemeente Amsterdam. Daar wordt gesproken van het geven van ‘gevraagd en ongevraagd advies’ door de commissies, en wordt uitdrukkelijk vermeld dat het advies ‘zwaar weegt’:

“Dat betekent dat als het dagelijks bestuur het advies niet volgt, zij het goed uit moet kunnen leggen.”
(Gemeente Amsterdam, z.d. -b)

Huppen is het deels eens met de uitspraak van Van Veelen over te veel control en beheersing, maar noemt ook voordelen van het gecentraliseerde beleid: *“Wij als gebiedsteams zijn wel steeds belangrijker geworden om input uit de buurt te geven, zodat je ook gereedschap hebt om ook op buurtniveau dat beleid goed te kunnen laten landen. Maar die keuze is gemaakt om dat gelijk te trekken door de hele stad, en dat heeft voordelen en nadelen. Je kunt af en toe wat moeilijker maatwerk voor de buurt leveren, maar het voordeel is dat voor elke ondernemer in heel Amsterdam de regels hetzelfde zijn straks. Het geeft wel meer helderheid en transparantie.”* (bijlage 2.2)

Huppen ziet zichzelf echt als schakel tussen buurt en gemeente, maar benadrukt dat de gebiedsmakelaars uiteindelijk geen beslissingsmacht hebben. *“Als gebiedsmakelaar maak je heel veel verbinding en dergelijke, maar op het moment dat iemand een vergunning nodig heeft moet hij naar de afdeling vergunningen. En als de afdeling vergunningen iets niet wil wat ik wel wil, dan kan ik altijd naar onze bazen gaan, of naar onze portefeuillehouder van: kan dat toch? Maar uiteindelijk gaan zij erover. Zo is het door heel Amsterdam geregeld, ook zodat geen enkele afdeling het allemaal zelf mag gaan bepalen.”* (bijlage 2.2)

De nadruk is bij beleidsvorming dus komen te liggen op het zoeken naar en het behouden van verbinding en nauw contact met de buurt. Bewoners, ondernemers en andere actoren uit de buurt kunnen via de gebiedsmakelaars hun wensen, behoeften en de eventuele problemen waar ze tegenaan lopen op een laagdrempelige manier doorkoppelen aan de gemeente. Anderzijds is het aan de gebiedsmakelaars om zelf dingen te signaleren in de buurt, en om duidelijke en transparante informatie vanuit de gemeente door te spelen aan eerdergenoemde buurtactoren.

Fysieke verandering

Ook fysiek is de Javastraat sterk veranderd. In 2008 zijn de stoepen verbreed, is de hele straat opnieuw betegeld, zijn gevels gerenoveerd er zijn er zijdelingse parkeerplekken gekomen in plaats van schuine. Ook is er is meer groen bij gekomen. (Hoefsloot, 2015) De samenstelling van het winkelaanbod is eveneens totaal veranderd. Waar de straat voorheen gedomineerd werd door bel- en groentewinkels, zijn daar nu, naast die bel- en groentewinkels, ook allerlei cafés, restaurants, lunchrooms en hippe winkels. (Van de Belt, 2017) Gebiedsmakelaar Jan Huppen noemt als *key moment* het ontstaan van ‘Samen Indische Buurt’, een samenwerkingsverband tussen gemeente, woningcorporaties en mensen

uit de buurt, van waaruit ook jaarlijks het 'Samen Indische Buurt Festival' wordt georganiseerd: *“Wat volgens mij een hele belangrijke verandering is geweest, is dat we op een gegeven moment Samen Indische Buurt hebben gehad, waarin de gemeente samen met de buurt en de corporaties de handen ineen geslagen hebben, en gezegd hebben: wat willen we met de Indische Buurt? En dan vooral met de Javastraat. Toen hebben we afspraken gemaakt onderling van joh, wat willen we zien in de Javastraat. Wat voor soort winkels kunnen een toevoeging zijn in de straat?”* (bijlage 2.2)

Dit wordt bevestigd door Anne-Miek Fokkens, coördinator wijkaanpak bij Eigen Haard. Zij ging samen met collega's van andere corporaties de straat op om te vragen waaraan behoefte was in de buurt: *“En dan kun je ook interviewen, dus dat gingen wij ook doen. Wij zijn toen begonnen op het Makassarplein van wat wil de buurt eigenlijk aan ondernemers. De buurt wilde wel een bakker, en een leuk horecatentje. Maar er was ook ontzettend veel behoefte vanuit initiatieven om iets sociaals te doen.”* (bijlage 2.4)

Naar aanleiding van deze ideeën heeft de gemeente de straat fysiek op de schop genomen, het aantal horecaverGUNningen uitgebreid (inmiddels allemaal vergeven) en panden waar criminaliteit plaatsvond gesloten.

Daarnaast was er de eerdergenoemde samenwerkingsovereenkomst die in 2006 werd gesloten tussen het stadsdeel (destijds Zeeburg) en de 3 corporaties die actief zijn in de Indische Buurt: Ymere, Eigen Haard en De Alliantie. Deze corporaties zijn toen begonnen met een grootschalige renovatie van de woningen in de buurt. Het idee was volgens Joop ten Brink, toenmalig adviseur markt en vastgoed bij Ymere, om van de Indische Buurt een 'meer gemiddelde buurt te maken'. Er moest meer variatie komen in het inkomen in de buurt door het middensegment uit te breiden. (Zonneveld, 2006)

Ook hebben de corporaties destijds een grote hoeveelheid maatschappelijk vastgoed overgekocht van de gemeente. Dit vastgoed was nadrukkelijk bedoeld voor de huisvesting van maatschappelijke organisaties en bewonersinitiatieven. Anne-Miek Fokkens, zegt hierover: *“Maar wat wij dus op een gegeven moment met de gemeente hebben afgesproken, wij de corporaties dus, is dat juist voor de ontwikkeling van zo'n wijk er ook maatschappelijk vastgoed nodig is. Want er was vroeger ook heel veel vastgoed in het bezit van de gemeente, toen hebben we allemaal maatschappelijk vastgoed overgenomen voor niet al te veel geld. Maar wij moesten er wel geld insteken om dat dan op te gaan knappen”* (bijlage 2.4)

Zowel Fokkens als Huppen noemen tevens de komst van nieuwe, goede ondernemers als cruciaal geweest voor de ontwikkeling van de Javastraat. Beiden geven aan dat er voorheen veel ondernemers zaten die een slechte bedrijfsvoering hadden, of zelfs met criminele zaken bezig waren. Volgens Fokkens was dat voornamelijk het geval in het stuk Javastraat tussen het badhuis en de Sumatrastraat: *“Het stuk Javastraat tussen de Sumatrastraat en het badhuis, dat was echt een gedeelte, nou daar liep je eigenlijk niet meer. Daar zaten van die winkeltjes dat je dacht wat zit daarachter? Als je je even omdraaide zat daar alweer een nieuwe eigenaar in.”* (bijlage 2.4) Volgens Huppen zijn er toen na onderzoek van de politie 12 tot 15 bedrijven van malafide ondernemers gesloten. Daarvoor zijn nieuwe ‘goede’ ondernemers in de plaats gekomen.

Dit beleid is nog steeds terug te zien in de plannen die de gemeente voor de buurt heeft. Eén van de prioriteiten in het gebiedsplan voor 2017 is namelijk: *“Voortzetten van het stedelijke vernieuwingsprogramma met de partners uit de buurt, met doel een prettigere en gemengdere buurt en een aantrekkelijker ondernemersklimaat.”* Het stimuleren van ‘goede’ ondernemers en het aanpakken van malafide zaken staat daarbij centraal. (Gemeente Amsterdam, z.j. -c)

Fokkens noemt als ‘pionier’ in het eerdergenoemde ‘slechte’ deel van de straat de eigenaar van designwinkel Licht & Meubels. Als stimulans om zich daar te vestigen kreeg hij de eerste periode een gunstigere huurprijs. De komst van deze winkel was volgens Fokkens erg belangrijk voor de straat: *“Als je nu kijkt wat ie heeft, je weet niet wat je ziet. Dat is een megawinkel. Waardoor die hele Javastraat wordt opgetild. Als je één goeie ondernemer hebt dan begint het al te rollen. De uitstraling wordt al anders.”* (bijlage 2.4)

De Javastraat is dus fysiek enorm veranderd. Zowel de gemeente Amsterdam als de woningcorporaties hebben hierbij een grote rol gespeeld. Zij hebben de buurt fysiek opgeknapt en met verschillende maatregelen, zoals huurkortingen, geprobeerd om de juiste ondernemers (zowel sociaal als winstgericht) naar de Javastraat en omgeving te krijgen. Voor wie nu door de Javastraat loopt is die nieuwe uitstraling goed zichtbaar. De stoepen zijn breed en de winkelpanden lijken goed onderhouden. Direct aan het begin van de straat zit een ‘hippe’ taartenwinkel, ingeklemd tussen een echte Amsterdamse bruine kroeg en een Turkse supermarkt. En zo gaat dat de hele straat door, aan diversiteit geen gebrek. (bijlage 3)

Veranderde samenstelling van consumenten in de buurt

Zoals eerder vermeld is daardoor een heel andere Javastraat ontstaan, en daarmee ook een veranderde samenstelling van bewoners en consumenten. Alle gesproken actoren noemen de komst van een groot aantal hoogopgeleide jonge mensen, voornamelijk 'nieuwe' Amsterdammers die na hun studie in de stad blijven hangen. Deze nieuwe bewoners hebben andere behoeften dan de 'oude' bewoners. Zij willen hippe barretjes en winkels, en hebben vaak meer geld te besteden. Toch is de wijk nog steeds zeer gemengd. Zowel Anne-Miek Fokkens van Eigen Haard als oud-participatiemakelaar Rob van Veelen erkennen het belang van die diversiteit. Als het aan Eigen Haard ligt blijft die ook bewaard: *“Die diversiteit heeft elke wijk nodig. We moeten hier ook wel wat koop realiseren, want waar moeten we het anders van betalen. Dat is logisch. Maar wij zijn wel heel erg bezig met hoe ziet de wijk eruit”* (bijlage 2.4)

Die veranderde samenstelling van de buurt is terug te zien in de gebiedsanalyse die de gemeente in 2016 uitbracht. In het Westelijk deel van de Indische Buurt nam het aantal 'nieuwe stedelingen' toe van 22% in 2005 naar 33% in 2015. Tegelijk daalde het aantal bewoners van niet-westerse herkomst van 59% in 2005 naar 47% in 2015. In het Oostelijk deel van de Indische Buurt, waar de Javastraat ligt, is die verandering iets minder groot. Daar nam het aantal 'nieuwe stedelingen' toe van 18% in 2005 naar 23% in 2015. Het aantal bewoners van niet-westerse herkomst daalde hier van 58% in 2005 naar 53% in 2015. (Gemeente Amsterdam, z.d. -d p.2)

Gregory Seymonson, winkelstraatmanager Javastraat bij 'Your Fresh Start', ziet naast de komst van nieuwe bewoners ook een toename in het aantal consumenten van buitenaf dat naar de Javastraat komt: *“Maar het consumptiegedrag wordt dus bepaald door de ondernemers die zich hier in de straat vestigen. En door al die horeca komt er meer aandacht voor de straat. Er zijn nu bijvoorbeeld een soort kroegentochten in de straat. Dat zorgt ervoor dat er meer naamsbekendheid komt voor het horecagedeelte van de straat. Maar als je naar een horecatent gaat blijf je vaak ook zitten. Vroeger met die telefoonwinkels liep je in en uit. Nu ga je zitten en dat zorgt voor gezelligheid.”* (bijlage 2.3)

Seymonson noemt het belang van sociaal contact in de buurt, en dat sociaal contact vindt niet enkel plaats in horecazaken. Als gevolg van het toenemende consumptiegedrag, en de inmiddels bereikte grens van het aantal horecaverunningen, ontstaan er nieuwe creatieve concepten bij ondernemers. Een voorbeeld is 'De Blitskikker', een kinder(kleding)winkel, kapperszaak en café in één: *"Zij heeft een kappergedeelte, een kledinggedeelte, maar ook een gedeelte waar mensen kunnen socializen. Daar kun je ook wat eten of drinken. Dat zorgt ervoor dat er meer sociaal contact is, en dat is ook belangrijk in een winkelstraat. Dus niet alleen kopen, maar ook het leggen van contacten. Ik ben heel blij met die ontmoetingsplekken."* (bijlage 2.3)

De samenstelling van consumenten en bewoners in de buurt is dus veranderd. Dat heeft positieve kanten, maar brengt ook de risico's van oververhitting met zich mee. Meer daarover in hoofdstuk 4.2

Veranderingen op sociaal gebied

Met alle andere veranderingen in de Javastraat en omgeving zijn ook de bewonersinitiatieven enorm tot bloei gekomen. Zowel Anne-Miek Fokkens als Rob van Veelen weten te vertellen dat er toen de wijkaanpak in 2007 van de grond kwam in de wijk wel wat bewonersinitiatieven en sociale ondernemingen bestonden, maar dat deze vaak pas net waren begonnen. De gemeente en de woningcorporaties zijn toen, in het kader van deze wijkaanpak, de ontwikkeling van deze initiatieven gaan faciliteren en stimuleren. De gemeente door ambtenaren de wijk in te sturen om behoeften van deze initiatieven in kaart te brengen en deze te ondersteunen door bijvoorbeeld subsidie te verstrekken, en de woningcorporaties door onder andere maatschappelijk vastgoed aan te wijzen waar deze initiatieven zich vaak tegen een lage huurprijs kunnen vestigen. En ook bijvoorbeeld door een coördinator wijkaanpak als Anne-Miek Fokkens aan te stellen, die probeert deze initiatieven te ondersteunen.

Inmiddels zit de buurt vol sociale ondernemingen, bewonersinitiatieven, communities, belangenverenigingen en allerlei andere vergelijkbare bewegingen 'van onderaf', zoals Rob van Veelen het noemt. Ook taken die voorheen uitsluitend door professionele instanties werden uitgevoerd, worden nu opgepakt door de buurt. Van Veelen geeft als voorbeeld dat momenteel wordt gewerkt aan een zorgalliantie, waarbij bewoners in samenwerking met professionele zorgaanbieders het maatschappelijk welzijnswerk gaan oppakken. (bijlage 2.1.) Het idee voor deze zorgalliantie (Alliantie Wijkzorg Oost) staat nog in de kinderschoenen, maar is ingediend als voorstel voor het Gebiedsplan 2018-Indische Buurt.

Op de website van de Indische Buurtbalie valt te lezen dat het doel van de zorgalliantie is om *“de toegang tot zorg en welzijnsaanbod te verbeteren, het wijkzorgnetwerk te versterken en de deskundigheid van betrokkenen te bevorderen, waarbij de focus ligt op “de verbinding tussen informele en formele wijkpartners alsook de samenwerking met andere leefgebieden/domeinen”* (Indische Buurtbalie, 2017)

Er wordt van alles georganiseerd en veel mensen zetten zich actief in voor de buurt. Een voorbeeld is de Javacup, een voetbaltoernooi in de Javastraat waaromheen een heel evenement wordt georganiseerd met muziek, spelletjes, eten, drinken en nog veel meer. De opbrengst van het evenement gaat naar de aankoop van feestverlichting voor de straat in december. Winkelstraatmanager Gregory Seymonson zit in de organisatie en ging alle ondernemers en andere partijen in de buurt af om te vragen wat zij willen doen voor de Javacup. Het is geheel aan de onderneming zelf om te kiezen wat zij kan bieden. In het geval van kinderwinkel ‘De Blitskikker’ kunnen dit leuke activiteiten zijn voor kinderen, in het geval van de Elthetokerk was dit het verzorgen van een lunch en spelletjes voor ouderen uit het nabijgelegen verzorgingshuis. Vrijwel iedereen die werd gesproken was enthousiast en bereid om zich in te zetten voor het evenement. (bijlage 3)

Er gebeurt dus van alles op sociaal gebied in de buurt. Het is echter lastig om dit allemaal zonder leidraad samen te vatten in één hoofdstuk. Daarom wordt dit verder uitgebreid besproken in hoofdstuk 4.3 aan de hand van de theorieën over commoning van Foster & Iaione.

4.2 Een gebalanceerde ontwikkeling van de Javastraat: maatregelen tegen oververhitting en onderkoeling volgens actoren uit de buurt

Zoals eerder vermeld is de Javastraat flink aan het groeien als stedelijke consumptieruimte. Van een 'onderkoelde' straat met veel leegstand en een monocultuur van onder andere telefoon- en groentewinkels, naar een 'emerging hotspot', waar een nieuwe groep hoogopgeleiden is komen wonen en waarop steeds meer consumenten van buiten de wijk afkomen. Allerlei nieuwe winkels en horecazaken hebben zich in de straat gevestigd, waardoor de wijk volgens velen een stuk leuker is geworden. Uit de gesprekken met ondernemers blijkt dat ook zij over het algemeen tevreden zijn met deze ontwikkeling van de wijk. Maar hoe wordt ervoor gezorgd dat er geen 'oververhitting' ontstaat, waardoor huurprijzen omhooggaan, oude bewoners worden verdrongen en er alleen nog maar plek is voor rijke, hoogopgeleide nieuwkomers?

Dit is een angst die veel bewoners hebben. Jasmijn van Katwijk, coördinator bij 'kenniswinkel' BOOT Oost, geeft aan dat er veel wantrouwen is tegenover de nieuwkomers. Dit is voornamelijk het geval bij de bewoners met minder geld. Zij zijn bang om straks te moeten verhuizen omdat de buurt niet meer te betalen is. Ook leven bevolkingsgroepen volgens haar langs elkaar heen. Ze bezoeken niet dezelfde winkels, cafés en restaurants en komen daardoor weinig met elkaar in contact. Van Katwijk noemt dit het belangrijkste thema in de Indische Buurt: *"Ja, en er is heel veel armoede in deze buurt. Dat wordt onderschat. Ik denk dat dat wel het grootste thema is. Die kloof tussen arm en rijk. Die wordt eigenlijk steeds groter."* (bijlage 2.5) Rob van Veelen noemt het zelfs één van de belangrijkste vraagstukken van Amsterdam.

In een artikel van de Huurdersvereniging Oost uit 2010 wordt al met een kritische blik gekeken naar de gentrification die plaatsvindt in de buurt. Hierin wordt gesproken van een *"modieuze ideologie"* die stelt dat er te veel betaalbare huurwoningen zijn, waaruit een beleid voortkomt dat de verkoop en het afbreken van die huurwoningen mogelijk maakt. Ook stellen de schrijvers dat zowel particuliere verhuurders als de woningcorporaties zich vaak niet aan de regels voor verhuur houden en veel hogere huurprijzen vragen dan officieel toegestaan is. Zij beweren zelfs dat woningcorporaties net zo lang wachten met het plegen van onderhoud aan woningen tot bewoners het liefst weg willen. Wanneer deze bewoners dan vertrokken zijn, wordt het pand gerenoveerd en verkocht. De schrijvers sporen het

stadsdeel aan om niet alleen beter te handhaven, maar de hele ideologie van gentrification te herzien. (De Wit & Flinthof, 2010)

Bovenstaand artikel komt uit 2010 en is misschien niet heel actueel, maar ook in het gebiedsplan 2017 voor de Indische Buurt is weinig terug te zien van beleid om de gevolgen van oververhitting tegen te gaan. In het gebiedsplan wordt kort aandacht besteed aan het *“zorgen voor een gevarieerd en aantrekkelijk woningaanbod”*. Hier wordt toegegeven dat in het kader van het stedelijke vernieuwingsprogramma het aantal sociale huurwoningen afneemt, maar dat er *“met de corporaties afspraken gemaakt zijn over het percentage sociale huur en specifieke doelgroepwoningen”*. (Gemeente Amsterdam, z.d. -c p. 28-29)

De gevolgen van de groei van de Javastraat als stedelijke consumptieruimte worden al zichtbaar. In de theorie wordt gesproken van *‘overlast, kleine criminaliteit en vervreemding van de oorspronkelijke bewoners van deze gebieden’* als gevolg van oververhitting van een consumptieruimte.

Winkelstraatmanager Gregory Seymonson ziet dit ook ontstaan in de Javastraat: *“De laatste jaren is het aantal toeristen gegroeid, als er meer mensen komen heb je meer consumentengedrag. Meer consumentengedrag betekent meer criminaliteit, meer kans op criminaliteit.”* (bijlage 2.3) Hij ziet een belangrijke rol weggelegd voor de ondernemersvereniging om dit soort ontwikkelingen in de gaten te houden en door te koppelen aan het stadsdeel.

Rob van Veelen en Anne-Miek Fokkens noemen beiden het behoud van sociale huurwoningen in de buurt als cruciaal punt. Van Veelen geeft de Molukkenstraat als voorbeeld, waar volgens hem op een gegeven moment nog maar 30% van de woningen voor sociale huur bestemd was. De lokale communities zijn volgens van Veelen in gesprek met de woningcorporaties om dat percentage weer omhoog te brengen. Hij ziet een belangrijke rol hierin voor zowel die communities als de overheid: *“Ja, nou als de overheid die markt niet weet te beteugelen. Als de vastgoedcowboys de vrije hand krijgen, dan is het snel afgelopen. Dat hangt mede van de overheid en de maatschappelijke initiatieven af of dat zover komt.”* (bijlage 2.1) Fokkens zegt, zoals eerder genoemd in hoofdstuk 4.1.3, dat woningcorporatie Eigen Haard, in tegenstelling tot wat er wordt gesteld in het artikel van De Wit & Flintoff (2010), wel degelijk het belang inziet van het behoud van sociale huurwoningen en actief probeert de diversiteit in de buurt te bewaren.

Naast regelgeving op het gebied van wonen is volgens Van Veelen en gebiedsmakelaar Jan Huppen ook beleid op het gebied van winkelbestemming belangrijk om de Javastraat gebalanceerd te laten ontwikkelen. Huppen geeft aan dat de gemeente in eerste instantie een verruiming van het aantal horecaverGUNningen heeft toegestaan om de straat een ‘boost’ te geven, maar dat die inmiddels ook allemaal vergeven zijn. Ook voor andere soorten ondernemingen gelden dit soort regels. Dit is allemaal strak vastgelegd in het bestemmingsplan. Huppen zegt hierover: *“We sturen niet op concurrentie of branchering, maar 110 kappers in een straat willen we niet. We willen een diversiteit aan functies, en daarom zeggen we zo veel aan detailhandel, zo veel aan kantoor, zo veel boven 500m2.”* (bijlage 2.2)

In het gebiedsplan 2017 voor de Indische Buurt is inderdaad terug te lezen dat de gemeente aandacht besteedt aan een gebalanceerde ontwikkeling van het winkelgebied. De gemeente is zich ervan bewust dat er een gevaar bestaat dat *“winkelgebieden veranderen in hippe straten waar veel buurtbewoners zich niet thuis voelen of de prijzen niet kunnen betalen”*. Maatregelen die worden genoemd zijn het stimuleren van ondernemersinitiatieven in de buurt, zoals de ondernemersvereniging, het weren van malafide ondernemers en het behouden van diversiteit in het winkelaanbod door ook bij het aantrekken van nieuwe ondernemers afwegingen te maken op basis van diversiteit.

Er worden dus wel degelijk maatregelen getroffen om de buurt gebalanceerd te laten ontwikkelen, maar zowel Van Katwijk als Van Veelen wijzen erop dat dit sterk in de gaten gehouden moet worden, en erop moet worden toegezien dat ‘zwakkere’ bewoners straks niet achterblijven.

4.3 Commoning in de Javastraat: een analyse aan de hand van de theorie van Foster & laione

In de Javastraat en omgeving vindt van alles plaats op het gebied van participatie, bewonersinitiatieven en samenwerking tussen verschillende actoren en stakeholders. Maar in hoeverre sluit dit aan bij bestaande theorieën over commoning, en wat voor invloed heeft dit gehad op de ontwikkeling van de buurt? Dit hoofdstuk geeft antwoord op deze vragen aan de hand van uitspraken van actoren, lokale (internet)bronnen en de theorieën over commoning van Foster & laione. (2016 & 2018) Allereerst zullen de principes en voorwaarden voor commoning volgens Foster & laione en de instrumenten die daar bij horen worden vergeleken met de lokale praktijk. Vervolgens wordt behandeld wat dit volgens de betrokken actoren voor invloed heeft gehad op de ontwikkeling van de buurt.

Collective Governance

In de Javastraat en omgeving is een aantal voorbeelden van *collective governance* te vinden waarbij verschillende actoren in los verband samenwerken rondom een bepaalde resource. Oud participatiemakelaar Rob van Veelen noemt buurtcentrum de Meevaart als voorbeeld. De Meevaart is eigendom van woningcorporatie 'De Alliantie', en werd voorheen ook gerund door deze coöperatie. Tegenwoordig is de Meevaart nog steeds eigendom van de Meevaart, maar wordt het buurtcentrum gerund door bewoners onder de naam 'Meevaart-ontwikkelgroep'. Van Veelen zegt hierover het volgende: *Dit (De Meevaart) was een buurtcentrum waar je nog niet dood gevonden wilde worden. Daar was echt geen moer aan. Het was een donker vies oud gebouw. Als je hier binnenkwam om een uur of 5 had je een koffieautomaat, met plastic bekertjes. Maar hij (actieve bewoner, red.) heeft dus met een aantal buurtgenoten een organisatie opgericht, zij hebben gezegd van laat ons maar hier dat buurtcentrum doen.* (bijlage 2.1)

Activering en Empowerment	Conferentie	Meevaart organisatie	Taalles NL volwassenen
Bemiddelingsgespreken	Creatieve workshop	Muziekles	Training
Beweging kinderen en jongeren	Do it yourself	Onderzoek	Tuinbeheer
Beweging volwassenen en ouderen	Expositie	Ontwikkeling	Vergadering
Bijeenkomst	Feest	Opleiding intern	Voorlichting
Bijles Kinderen	Kook workshop	Repetitie toneel, dans en muziek	Voorstelling Muziek, Theater, Poëzie, Film
Bijles Volwassenen	Ledenvergadering	Schrijfles	Workshop
Buurtacademie	Leerwerktraject	Spelen volwassenen	
Buurtrestaurant	Lezingen	Spreekuur	
Catering activiteiten	Media activiteiten	Taalles Eigen taal kinderen	

Figuur 3: overzicht activiteiten Meevaart 2016. Bron: https://meevaart.nl/engine/download/blob/gebiedsplatform/69870/2018/4/Activiteitenverslag__Jaarverslag_2016_Def_4-7-17.pdf?app=gebiedsplatform&class=9096&id=750&field=69870

De Meevaart ontwikkelgroep beheert naast buurtcentrum de Meevaart ook twee speeltuinen: speeltuin Batavia en speeltuin Gerardus Majella. Hier kunnen kinderen spelen, maar zijn tevens net als in het gebouw van de Meevaart zelf ruimtes beschikbaar voor allerlei activiteiten voor en door buurtbewoners. (Meevaart Ontwikkelgroep, 2017)

Naast de Meevaart zijn er nog meer buurtcentra te vinden die eigendom zijn van een woningcorporatie, maar tegenwoordig door de buurt zelf worden gerund, in samenwerking met de corporaties zoals buurthuis Archipel, tevens een stichting. Zij verzorgen net als de Meevaart allerlei activiteiten en bieden ruimtes aan voor activiteiten en bijeenkomsten van buurtbewoners en lokale organisaties. (Buurthuis Archipel, z.d.)

Ook wordt er gewerkt aan een culturele alliantie van bewonersgroepen en een zorgalliantie tussen buurtbewoners en professionele zorginstellingen (eerder beschreven in hoofdstuk 4.1). Deze ontwikkelingen komen allemaal vanuit het idee dat buurtbewoners een beter beeld hebben van de behoeften die er zijn vanuit de buurt, en ook meer motivatie hebben om de community vooruit te helpen dan de reeds gevestigde instellingen en instituties. Van Veelen zegt hierover: *“Wij kunnen het beter en met meer passie. Minder last van bureaucratisch gedoe eromheen. En we zijn hier dag en nacht. Veel professionele instellingen beginnen op maandagochtend om 9 uur en houden er op vrijdagmiddag om 5 uur mee op”*.

Een bijzonder voorbeeld van *collective governance* is de nieuwe ondernemersvereniging die in de straat is opgestart. Normaal gesproken bestaat een ondernemersvereniging enkel uit ondernemers, maar in het geval van de Javastraat worden er ook andere lokale organisaties bij betrokken.

Winkelstraatmanager Gregory Seymonson legt uit: *“Normaal gesproken bestaat een ondernemersvereniging alleen uit ondernemers. Wij hebben gezegd nee, een ondernemersvereniging heeft ook impact op de buurt. Dus dat wil zeggen dat we ook sociale organisaties koppelen aan de ondernemersvereniging. Dat we ook die koppelen en betrekken, hetzij als toezichthouder van de vereniging.”*

Toch beperkt deze *collective governance* zich vooralsnog meestal tot een aantal samenwerkingsverbanden tussen een professionele en een bewonersorganisatie. Echte governancevormen waarbij meer dan 2 actoren zijn betrokken zijn zeldzaam. De beslissingsmacht ligt vaak nog bij de overheid of professionele organisaties. Ook de ambtenaren die nauw betrokken zijn bij een buurt hebben zelf geen beslissingsmacht. Zij kunnen hooguit namens de buurt invloed uitoefenen

bij de ambtenaren die de eindbeslissing maken. Gebiedsmakelaar Jan Huppen zegt hierover: *“Door samen te werken met iedereen krijg je best veel invloed, maar ik heb weinig waar ik echt zelf over mag beslissen.”* (2.2)

Enabling State

Wat wel heel sterk terug te zien is in de Javastraat en omgeving is de *Enabling State*, of faciliterende overheid. Dat begon al in 2007 toen participatiemakelaars als Van Veelen werden aangesteld om in kaart te brengen hoe de netwerken in buurt liepen, en wat de behoeften zijn vanuit de bewoners. Dit komt overeen met het begrip *‘mapping’* uit het co-city protocol van Foster & Iaione (2016): *het in kaart brengen van de socio-economische en juridische realiteit van een buurt, het verzamelen van informatie over resources, stakeholders etc., en het planten van een zaadje voor urban collective governance.*

Volgens Van Veelen waren daar toen al wat bewonersinitiatieven die net van de grond kwamen, en heeft de gemeente een stimulerende rol gespeeld om die initiatieven te ondersteunen: *“De eerste maanden ben ik alleen maar de wijk in geweest. Toen is daar een hele beweging van onderop gekomen, naast die top-down interventie van de regering en woningbouwverenigingen. En ook geprobeerd dat een beetje in elkaar te schuiven, dat het een het ander zou versterken.”* (bijlage 1)

Tegenwoordig is het bij de gemeente Amsterdam de norm om een faciliterende rol te spelen. Geïnterviewde actoren noemen de vorming van gebiedsteams en een systeem dat ‘buurtbesteden’ heet, waarin de overheid initiatieven vanuit de buurt actief ondersteunt, bijvoorbeeld door middel van subsidie. De gebiedsteams zijn continu in dialoog met partijen uit de buurt en vormen de schakel tussen overheid en burger. Partijen uit de buurt geven aan wat er speelt in de buurt, waaraan behoefte is en koppelen dit door aan de gebiedsteams. Deze gaan hiermee aan de slag en proberen passend beleid te vinden binnen de kaders van de overheid. Andersom zorgen de gebiedsteams voor een open, transparante communicatie vanuit de gemeente naar de actoren uit de buurt. (Gemeente Amsterdam, z.d. -e)

Een voorbeeld is de verhouding tussen gebiedsmakelaar Jan Huppen en de ondernemersvereniging van de Javastraat. De ondernemersvereniging heeft weliswaar geen uiteindelijke beslissingsmacht, maar kan wel haar behoeften uiten aan de gemeente en heeft veel invloed. Huppen zegt hierover het volgende: *“Als mensen samen met een plan komen zou je wel gek zijn als gemeente als je daar niet naar luistert. Dan zijn we altijd nog gebonden aan wat we wettelijk mogen en wat niet, maar we kunnen altijd meedenken.”* (bijlage 2.2) Ook Van Veelen bevestigt dit. Op de vraag of communities macht en invloed

hebben op wat er gebeurt in de buurt zegt hij het volgende: *“Ja, die hebben wel een zekere macht inmiddels. Ik heb hier vaak voor de grap gezegd tegen Firoez (communityleider, red.), je kan hier wel een regering vormen. Die heeft de beste invloed, hij is echt overal in gesprek. Hij is gewoon een heel belangrijke gesprekspartner, voor de woningbouw, voor de gemeente. Hij heeft ook het grootste netwerk hier in de buurt”* (bijlage 2.1)

Social & economic Pooling

Social & Economic pooling, ofwel de aanwezigheid van autonome, voor iedereen toegankelijke instituties die eigendom zijn of worden gemanaged door lokale communities, die door het samenbrengen van resources en stakeholders diensten aanbieden aan bewoners die deze diensten nodig hebben, is ook iets wat terug te zien is in de Javastraat en omgeving.

Een eerste voorbeeld, dat niet helemaal voldoet aan de eisen (namelijk dat een dergelijke institutie gerund moet worden door een lokale community), maar wel diensten aanbiedt aan bewoners door resources en stakeholders samen te brengen, is ‘kenniswinkel’ BOOT. BOOT heeft locaties in verschillende wijken in Amsterdam, waarvan de Indische Buurt er één is. Deze kenniswinkel is een initiatief van de HvA, waarbij studenten hun diensten en kennis aanbieden aan bewoners uit de buurt. Jasmijn van Katwijk, coördinator bij BOOT-Oost, noemt het zelf een laagdrempelige manier om hulp te krijgen. Bewoners komen volgens Van Katwijk soms bij BOOT met een simpel probleem dat door de studenten zelf kan worden opgelost, maar soms is het nodig om ze door te verwijzen naar een andere instantie: *“Dat zijn de eerste stapjes die mensen ook durven zetten bij zoiets, om bijvoorbeeld bij BOOT aan te kloppen. En dan is het wel aan de studenten en de docenten, want die pakken zo’n vraag ook met de docenten aan, om dan naar de juiste plekken te verwijzen. Dus we werken als BOOT wel heel erg samen met al die wat professionelere instellingen, zodat het niet allemaal door studenten gebeurt.”* (bijlage 2.5)

Zoals eerder vermeld is BOOT geen organisatie die door mensen uit de buurt wordt gerund en past deze daarom niet helemaal in het beeld van *social & economic pooling* dat Foster & Iaione scheppen. Wat wel in dat beeld past is een concept waarmee Gregory Seymonson zich bezighoudt: het ‘*Java Knowledge District*’. Idee achter dit concept is om mensen uit de buurt die graag iets willen doen, bijvoorbeeld een onderneming starten, maar die niet beschikken over de juiste kennis en ook niet de mogelijkheid of het geld hebben voor een opleiding, toch de mogelijkheid te bieden om iets te leren. Dit gebeurt dan door kennis van verschillende actoren uit de buurt te bundelen en deze over te dragen aan deze potentiële

ondernemers. Of zoals Seymonson het uitlegt: *“Dat je al die verschillende stakeholders hebt in een gebied, en dat we samen de ondernemers, althans de bewoners, tot ‘bewondernemers’ maken. Dat zijn bewoners die heel graag ondernemer willen worden maar die worden gestopt door de kennis die ze op dat moment nog niet bezitten.”* (bijlage 2.3) Dit kunnen bewoners met weinig geld zijn, maar Seymonson noemt ook nadrukkelijk vluchtelingen als belangrijke potentiële doelgroep.

Seymonson geeft als voorbeeld het opleiden van ICT’ers: *“Wat als Google bijvoorbeeld zou zeggen, we hebben kennis over HTML, en we gaan HTML-workshops geven aan de Indische Buurt. Met als doel om programmeurs te creëren. Daarmee creëer je een werkstroom van mensen die iets niet wisten maar nu kunnen programmeren. Dus je creëert werk en versterking van de wijk door kennis. En dan komt het geld, en de rest.”* (bijlage 2.3)

Als bestaand kennisinstituut in de buurt is ook BOOT met Seymonson in gesprek over het knowledge district. Jasmijn van Katwijk van BOOT ziet in het knowledge district een mogelijkheid om de kennis die bij de studenten van BOOT zit, beter naar buiten te brengen: *“We noemen onszelf ook de kenniswinkel, maar ik had ook eigenlijk zoiets van wat doen we er eigenlijk mee. We helpen wel maar de kennis die we hebben blijft soms een beetje in huis en die willen we juist aan de buurt geven. Dus op verschillende thema’s gaan we dan kijken waar is behoefte aan in de buurt.”* (bijlage 2.3)

Als het aan Seymonson en Van Katwijk ligt gaat dit knowledge district uiteindelijk ook verder dan enkel kennis overdragen, maar gaat het uiteindelijk ook om kennisdeling tussen allerlei verschillende partijen die in de buurt actief zijn. Er zijn volgens Van Katwijk zoveel partijen actief in de buurt, dat de aanwezige kennis versnipperd raakt en vaak onnodig het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Het knowledge district moet ervoor zorgen dat die kennis bij elkaar komt en elkaar versterkt.

Als niet-mainstream betaalmiddel wil Seymonson de ‘Makkie’ inzetten, een lokaal betaalmiddel dat mensen kunnen verdienen door werk te doen voor organisaties uit de buurt die aangesloten zijn bij Makkie. Men kan bijvoorbeeld helpen met ouderenactiviteiten, bardiensten draaien in een buurthuis, deelnemen aan zwerfvuilacties et cetera. Per uur werk verdient iemand 1 Makkie. Deze kan vervolgens in de buurt weer worden uitgegeven in ruil voor gratis producten of kortingen bij winkeliers en organisaties. (Makkie, z.d.)

Dit concept van een *knowledge-district* komt overeen met de theorie over *social & economic pooling* van Foster & Iaione, en dan specifiek het instrument *Collaborative districts*. Het knowledge district wordt gemanaged door lokale communities, bundelt middelen uit de buurt vanuit verschillende stakeholders om mogelijkheden te creëren voor kwetsbare bewoners en maakt gebruik van een niet-mainstream betaalmiddel.

Experimentalism

Het experimenteren met juridische- en beleidsinnovaties om commoning mogelijk te maken, oftewel *experimentalism*, is ook één van de 5 principes van Foster & Iaione (2018). Vooral in het verleden is dat terug te zien in de Javastraat en omgeving. De ‘vrije vogel’-functie van participatiemakelaar Rob van Veelen is hiervan een goed voorbeeld. Zoals al genoemd in hoofdstuk 4 werd Van Veelen ten tijde van de start van de ‘wijkenpak’ de buurt in gestuurd om lokale netwerken in kaart te brengen, te onderzoeken wat behoeften waren vanuit de buurt et cetera. Met hem waren er meer ambtenaren die hetzelfde deden, en samen met bewoners tot nieuwe ideeën kwamen zoals een buurtbegroting of een gebiedsagenda: *“Andere ambtenaren hebben samen met mensen uit de buurt een gebiedsagenda opgesteld. Die zijn op straat allerlei mensen gaan interviewen, hebben werkgroepen gevormd. Ze kregen weer een beeld van hoe mensen in de buurt erover denken, wat ze belangrijk en waardevol vinden en waarin ze zelf ook eventueel een rol kunnen spelen.”* (bijlage 2.1)

Bovengenoemde buurtbegroting is ook een bijzonder experiment. Een groep bewoners was op zoek naar een vorm van meer burgerinvloed op de beslissingen van de overheid. Zij kwamen uit bij een in Brazilië ontwikkelde tool genaamd budgetmonitoring. Het idee van deze tool is dat bewoners de beschikbare financiële gegevens uit de buurt analyseren, en deze aanvullen met wijkonderzoek onder bewoners. Naar aanleiding van de resultaten die hieruit komen stellen bewoners prioriteiten en beleidsthema’s op, die zij vertalen naar een budgetvoorstel aan de overheid. Stadsdeel Oost faciliteert deze manier van werken door (als eerste Nederlandse lokale overheid) complexe financiële informatie middels datavisualisatie inzichtelijk te maken en beschikbaar te stellen voor bewoners. (Movisie, 2015) Deze manier van werken past dus zowel binnen het principe *Experimentalism* als het principe *Enabling State* van Foster & Iaione (2018)

Die ruimte voor experimenteren is inmiddels een stuk minder geworden, zeggen zowel Van Veelen als gebiedsmakelaar Jan Huppen. Huppen wijt dit aan de centralisatie van beslissingsmacht binnen de gemeente Amsterdam. De regelgeving is daardoor in heel Amsterdam hetzelfde, waardoor er vrijwel

geen lokaal beleid meer gevormd kan worden. Gebiedsteams als die waarin Huppen zit, kunnen naar eigen zeggen hoogstens hun best doen om beleid 'goed te laten landen'.

Van Veelen denkt wel dat dit weer aan het veranderen is. Hij spreekt van een strijd tussen 'oude' en 'nieuwe' ambtenaren en ziet zelf een toekomst waarin de ruimte voor experimenteren juist heel groot is: *"Ambtenaren verliezen in het nieuwe model gewoon macht, die ga je delen. Je wordt misschien zelfs wel overbodig. Er is zoveel denkkracht in Amsterdam dat je je kan afvragen: moet de gemeente wel beleidsambtenaren hebben? Kunnen we niet het beleid ontwikkelen in Pakhuis de Zwijger? Er zit veel meer denkkracht in de samenleving dan in het ambtelijk apparaat."* (bijlage 2.1)

Experimentalism zoals bedoeld door Foster & Iaione, waarin partijen uit de buurt echt centraal staan in het proces van de ontwikkeling van juridische- en beleidsinnovaties, vindt volgens de gesproken actoren dus niet (meer) echt plaats in de Javastraat. Maar het heeft er in het begin van de wijkaanpak wel voor gezorgd dat de hele beweging van onderaf die commoning heet, begon te bloeien in de buurt.

Andere vormen van commoning

Niet alle vormen van commoning die plaatsvinden in de wijk passen binnen de theorie van Foster & Iaione. Deze theorie richt zich voornamelijk op formele samenwerkingsverbanden in de buurt, terwijl er ook veel gebeurt buiten die formele samenwerkingsverbanden om. Dit kwam vooral naar voren uit de gesprekken met ondernemers tijdens de meeloopmiddag met Gregory Seymonson. Eén van de gesproken ondernemers bleek bijvoorbeeld samen met andere Islamitische ondernemingen uit de buurt gedurende de ramadan elke avond een Iftar-maaltijd te organiseren voor vluchtelingen in de buurt.

Ook de samenwerking tijdens de organisatie van de Java-Cup, deels bedoeld om geld op te halen voor feestverlichting in de straat, verliep voor een deel informeel. Seymonson ging simpelweg alle ondernemers af om te vragen of zij iets wilden betekenen, er werd niets vastgelegd.

Tot slot is er in de Javastraat en omgeving naast een *Enabling State* tevens sprake van semi-publieke organisaties die commoning stimuleren en faciliteren. Woningcorporatie Eigen Haard heeft bijvoorbeeld Anne-Miek Fokkens aangesteld als coördinator wijkaanpak. Een functie die zich specifiek bezighoudt met het ondersteunen en faciliteren van bewonersinitiatieven, sociale ondernemingen en communities. Dit doet de woningcorporatie onder andere door voor een gereduceerd bedrag vastgoed te verhuren aan deze organisaties. Daarnaast probeert Fokkens deze organisaties te coachen en kennis bij te brengen over ondernemerschap, om ze sterker en onafhankelijker te maken.

Er gebeurt volgens de actoren dus veel in de Javastraat en omgeving op het gebied van commoning. Vrijwel alle aspecten van commoning die door Foster & Iaione worden beschreven zijn in meer of mindere mate terug te zien, en daarnaast zijn er nog vormen van commoning die buiten deze theorie vallen.

Conclusie

In dit onderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag *'Hoe heeft de Javastraat zich vanaf 2000 als stedelijke consumptieruimte ontwikkeld en welke rol heeft commoning hierbij gespeeld?'*. Hiervoor is in eerste instantie deskresearch gedaan naar commoning, en is vervolgens een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder actoren die actief zijn in de straat en een rol hebben gespeeld bij deze ontwikkeling.

Uit de resultaten blijkt dat de Javastraat aan het begin van de periode bekend stond als slechte buurt. Er was sprake van veel verpaupering, leegstand, een monocultuur aan winkels en 'onderkoeling' van de buurt. De ontwikkelingen begonnen volgens de respondenten omstreeks 2007, toen door de regering werd besloten om te investeren in de slechtste wijken van Nederland, waar de Indische Buurt er één van was. Centraal in dit beleid stond het betrekken van woningcorporaties bij het investeren in de wijk, en het terugkrijgen van het vertrouwen van de bewoners.

Eenzijds werd er beleid gevoerd van bovenaf, waarbij de buurt fysiek op de schop werd genomen door de gemeente en woningcorporaties, en geprobeerd werd nieuwe ondernemers naar de buurt te trekken. Anderzijds werden de behoeften van bewoners centraal gesteld door nauwer contact tussen het stadsdeel en de bewoners, en het actief faciliteren en stimuleren van bewonersinitiatieven, communities en sociale ondernemingen.

Mede door dit beleid werd commoning in de buurt mogelijk gemaakt. Uit de gesprekken met respondenten blijkt dat er in de loop der jaren allerlei samenwerkingsverbanden zijn ontstaan tussen stakeholders uit de buurt, die allemaal tot doel hebben de ontwikkeling van de buurt te stimuleren en het leven voor bewoners beter te maken.

Inmiddels is de buurt een 'emerging hotspot' geworden. Nieuwe ondernemers en bewoners hebben zich gevestigd waardoor er een divers aanbod aan winkels en horeca is ontstaan. Commoning tussen stakeholders uit de buurt heeft ervoor gezorgd dat er van alles gebeurt op sociaal gebied en dat partijen nauw met elkaar in contact staan en proberen rekening houden met elkaars wensen en behoeften.

Tot slot proberen stakeholders naar eigen zeggen deze positieve ontwikkelingen in banen te leiden door concrete afspraken en regels te maken die ervoor zorgen dat de diversiteit in de buurt bewaard wordt en er derhalve geen 'oververhitting' ontstaat.

Discussie en aanbevelingen

Interpretatie resultaten

Dit kwalitatieve onderzoek naar de ontwikkeling van de Javastraat en de rol die commoning daarbij heeft gespeeld is uitgevoerd in het kader van een groter onderzoek naar de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten in geheel Amsterdam en de factoren die daarop van invloed zijn. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de Javastraat een stedelijke consumptieruimte is die de afgelopen 11 jaren sterk is veranderd. Van een 'onderkoeld' gebied met weinig consumenten, een monocultuur aan winkels en veel problemen, heeft de straat zich ontwikkeld tot een 'emerging hotspot' met een gevarieerd aanbod aan winkels en horeca en een net zo gemengd publiek dat bestaat uit bewoners, maar ook steeds meer mensen van buitenaf.

Tegelijkertijd heeft zich een hele beweging ontwikkeld van bewonersinitiatieven, sociale ondernemingen en communities die zich inzetten voor de buurt. Deze zijn met elkaar gaan samenwerken, maar ook met andere actoren in de buurt, zoals overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Als men de kenmerken van al deze actoren en hun samenwerkingsverbanden naast de theorie over commoning van Foster & Iaione legt, lijken deze grotendeels overeen te komen.

Er is sprake van vormen van *collective governance*, waarbij verschillende actoren in los verband samenwerken rondom een bepaalde resource, zoals de Meevaart, maar dit beperkt zich vaak tot een aantal samenwerkingsverbanden tussen twee actoren. Echte *collective governance* waarbij sprake is van een gelijkwaardige samenwerking waarbij iedereen evenveel beslissingsmacht heeft, is (nog) niet terug te zien in de Javastraat. De beslissingsmacht ligt vooralsnog vaak bij de overheid of professionele organisaties.

Wat betreft een *Enabling State* zijn wel degelijk grote stappen gemaakt in Amsterdam en de Indische Buurt. Het gebiedsgericht werken waarbij gebiedsteams in nauw contact staan met bewoners en de gemeente initiatieven vanuit de buurt actief ondersteunt, heeft ervoor gezorgd dat lokale initiatieven en samenwerkingsverbanden enorm zijn gegroeid, zowel in aantal als in professionaliteit.

Doordat veel initiatieven en actoren zich zijn gaan organiseren en gaan samenwerken is er ook zeker sprake van *Social & Economic Pooling*. Actoren uit de buurt werken onderling en met andere partijen samen om allerlei dingen voor de buurt op te zetten die zij alleen waarschijnlijk nooit zouden kunnen.

Dan is daar het principe van *Experimentalism*. Dit heeft in het verleden zeker plaatsgevonden in de buurt, in de periode dat participatiemakelaars nog als een soort 'vrije vogel' de buurt in gingen om samen met bewoners na te denken en te experimenteren met ideeën. Helaas is die ruimte voor experimenteren een stuk minder geworden door de centralisatie van beslissingsmacht binnen de Gemeente Amsterdam. Ondanks dat de gemeente dus nauw in contact staat met bewoners en heel veel doet aan het faciliteren van initiatieven van onderaf, kan er door de centralisatie van de beslissingsmacht geen echt lokaal beleid gemaakt worden. Dit maakt het moeilijk of zelfs vrijwel onmogelijk om te experimenteren met juridische- en beleidsinstrumenten op buurtniveau, zoals Foster & Iaione (2018) dat in hun theorieën bedoelen.

Tot slot is er nog sprake van een vorm van commoning die niet specifiek wordt genoemd in de theorie van Foster & Iaione en in zekere zin lijkt op de *Enabling State*, namelijk het faciliteren en stimuleren van commoning door semi-publieke organisaties, zoals woningcorporaties en kennisinstituten door bijvoorbeeld voor weinig geld ruimte te verhuren aan lokale initiatieven. Dit gebeurt regelmatig in de Javastraat, aangezien veel vastgoed eigendom is van corporaties, en deze zich naar eigen zeggen verantwoordelijk voelen voor de buurt en zelf baat hebben bij een buurt die 'leeft'.

Uit de resultaten blijkt dat vrijwel alle respondenten aangeven dat de implementatie van de wijkaanpak uit 2007 het begin was van de ontwikkelingen in de Javastraat en omgeving zoals die eerder werden genoemd. Gezien de kenmerken van die wijkaanpak (sturing van boven en faciliteren van onderaf) is het aannemelijk dat deze ook heeft gewerkt en de eerdergenoemde ontwikkelingen hebben gestimuleerd. Een dergelijke wijkaanpak kan dus mogelijk een factor zijn die de ontwikkeling van stedelijke consumptieruimten positief beïnvloedt.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat samenwerking tussen stakeholders in de buurt door de respondenten als zeer belangrijk wordt gezien om elkaars positie en de positie van bewoners te versterken. Gezien het feit dat er in de buurt steeds meer initiatieven van onderaf ontstaan en deze initiatieven langzaam sterker worden, lijkt ook commoning zelf een positieve invloed te hebben gehad op de ontwikkeling van de Javastraat en omgeving.

Het wordt daarom aannemelijk geacht dat het stimuleren van commoning in combinatie met een wijkaanpak van bovenaf de ontwikkeling van een 'onderkoelde' wijk positief kan beïnvloeden.

Beperkingen

De eerste en misschien wel belangrijkste beperking van dit onderzoek is dat de rol die commoning heeft gespeeld bij de ontwikkeling van de Javastraat niet meetbaar is. Commoning is een breed begrip met veel verschillende aspecten, waardoor de resultaten van het onderzoek berusten op interpretaties van zowel de respondenten als de onderzoeker. Men kan dus niet spreken van een meetbaar effect. Wel komen de antwoorden van de respondenten grotendeels overeen waar het dezelfde thema's betreft, dus kan gesteld dat de conclusies aannemelijk zijn.

Daarnaast is er in dit onderzoek voornamelijk onderzocht *wat* er precies is gebeurd in de Javastraat sinds 2000 en niet *hoe* alle bewoners de ontwikkelingen hebben ervaren. De ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden zijn op papier en als je met experts spreekt allemaal positief, maar toch zijn er ook andere geluiden te horen in de buurt: mensen die niet meeprofiteren van de ontwikkelingen of zich erdoor bedreigd voelen. Juist bij een onderwerp als commoning, waarbij de burger het heft in eigen hand neemt, zou een dergelijke ontwikkeling belangrijk moeten zijn.

Tot slot zijn er niet zo veel gesprekken gevoerd met actoren als eerder voorzien was. In eerste instantie was het de bedoeling om per type actor twee respondenten te spreken. Dat is er uiteindelijk één geworden en in sommige gevallen twee. Aannames kunnen daardoor iets minder stellig worden gedaan. Wel is het zo dat voor alle actoren dezelfde topics zijn gebruikt en dat er in de antwoorden veel overlap zat. Daardoor worden de conclusies toch als aannemelijk gezien door de onderzoeker.

Bij de eerste beoordeling van dit onderzoek bleek het aantal respondenten inderdaad onvoldoende te zijn geweest. In overleg met mijn begeleider is besloten dat het uitvoeren van meer interviews waarschijnlijk niet tot nieuwe informatie zou leiden. Daarom is in het resultatenhoofdstuk ter versterking van de argumentatie gebruikgemaakt van extra literatuuronderzoek uit lokale bronnen, zoals beleidsstukken van de gemeente Amsterdam, bestaand lokaal onderzoek en relevante artikelen over de Javastraat en Indische Buurt.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Zoals eerder vermeld zijn er tijdens het onderzoek ook minder positieve verhalen gehoord over de ontwikkelingen vanuit de buurt. Deze geluiden komen veelal van kwetsbare bewoners en ondernemers die niet mee kunnen komen met de ontwikkelingen en zich bedreigd voelen. Deze mensen zijn vaak niet de actieve bewoners die je spreekt tijdens een dergelijk onderzoek en zijn moeilijker te traceren. Het zou daarom interessant en ook belangrijk zijn om met deze mensen in contact te komen en hun kant van het verhaal te horen. Wellicht kan hier een sleutelrol liggen voor een organisatie als BOOT, die zeer vaak met deze kwetsbare bewoners in contact komt. Bij BOOT werken veelal studenten die onderzoek doen in de buurt. Een onderzoek naar de buurtbeleving van die kwetsbare groep bewoners zou daarom op zijn plaats zijn. Belangrijk hierbij is dat de resultaten van zo'n onderzoek ook daadwerkelijk in de publiciteit komen en worden doorgegeven aan het stadsdeel. Uit ervaring weet ik dat dergelijk onderzoek door studenten toch vaak op de plank blijft liggen.

Eén van de redenen waarom kwetsbare bewoners en ondernemers zich bedreigd kunnen voelen is dat er 'oververhitting' zou kunnen ontstaan in de buurt, waardoor de huurprijzen omhooggaan en de wijk straks alleen nog toegankelijk is voor mensen met geld. Er zijn regels voor het percentage aan sociale huur, maar daarmee houden de maatregelen ook wel zo'n beetje op. Dit was in 2010 het geval, zo blijkt uit een verslag van de huurdersvereniging (De Wit & Flintoff, 2010), maar ook in het gebiedsplan voor 2017 wordt door de gemeente zeer minimale aandacht besteed aan dit probleem. Een onderzoek naar potentiële maatregelen om dit soort effecten tegen te gaan, wordt daarom aanbevolen.

Tot slot is het zo dat door de centralisatie van de beslissingsmacht bij de gemeente Amsterdam een aantal principes van commoning, zoals bedoeld door Foster & Iaione, moeilijk of vrijwel niet meer uit te voeren is. Vooral het principe *Experimentalism*, tevens een belangrijke schakel in het co-city protocol van Foster & Iaione, wordt door die centralisatie moeilijk gemaakt. Het idee van *Experimentalism* is het experimenteren met juridische- en beleidsinnovaties die commoning mogelijk maken en stimuleren. Het gaat dan voornamelijk om juridische- en beleidsinnovaties waardoor buurtbewoners echt mee kunnen werken aan het maken van beleid. In het huidige stelsel blijft de beslissingsmacht echt bij de overheid. De stadsdelen hebben niet de macht om dit soort experimenten de ruimte te geven. Daarom is het advies aan de gemeente om toch eens te kijken of er geen constructie mogelijk is die deze experimenten wel de ruimte biedt.

Bijlage 1 Topiclijst interviews

De volgende topics zijn gebruikt voor de interviews:

1: Verandering Javastraat: Aan alle geïnterviewde actoren is gevraagd wat de grootste veranderingen zijn die zij de afgelopen 10 jaar hebben ervaren in de Javastraat. Dit topic dient ter beantwoording van deelvraag 4 (*Hoe heeft de Javastraat zich sinds 2000 ontwikkeld als gemeenschap van onderling handelende stakeholders?*) en in het geval van de actor *publieke autoriteiten* gedeeltelijk van deelvraag 2 (*Hoe ziet de politiek-bestuurlijke geschiedenis van de Javastraat eruit vanaf 2000*)

2: Eigen rol in de buurt: Aan alle geïnterviewde actoren is gevraagd welke rol zijzelf (in samenwerking met anderen) hebben gespeeld en/of nog steeds hebben in de Javastraat. Dit topic dient ter beantwoording van deelvraag 3 (*Welke stakeholders zijn er betrokken bij de Javastraat en omgeving als stedelijke consumptieruimte*) en deelvraag 4 (*Hoe heeft de Javastraat zich sinds 2000 ontwikkeld als gemeenschap van onderling handelende stakeholders?*)

3: Commoning: Op basis van de theorie over commoning van Boilier (2014) en Foster & Iaione (2016, 2018) zijn vragen gesteld over hoe commoning plaatsvindt en heeft gevonden in de Javastraat en omgeving (deelvraag 5). Er is getoetst wat er concreet plaatsvindt, en in hoeverre dat overeenkomt met de principes van Boilier (commoning als combinatie van (1) een open resource, (2) een gemeenschap en (3), een governance-structuur waarmee die gemeenschap de open resource beheert) en Foster & Iaione (5 typen actoren en 5 principes van commoning).

4: Oververhitting en onderkoeling: Aan de actoren is gevraagd of zij denken dat er sprake is van oververhitting of onderkoeling in de buurt, en wat eraan gedaan wordt om te zorgen dat dit in balans blijft.

Bijlage 2 Interviews

2.1 Rob van Veelen

Interview Rob van Veelen, voormalig participatiemakelaar Indische Buurt

T: Om te beginnen, uw rol in de buurt. U bent participatiemakelaar geweest?

R: Ja, in 2008 aangesteld. Toen had je de wijkaanpak vanuit de regering.

T: Vanuit de gemeente Amsterdam.

R: Ja bij de gemeente Amsterdam, aanvankelijk betaald met Rijksgeld. Het idee van de toenmalige regering was, we gaan investeren in de slechtste wijken van Nederland. Dat kwam van minister Vogelaar, dat heette ook Vogelaarwijken, later kanswijken of krachtwijken. De filosofie van minister Vogelaar was: we moeten die wijken niet aan hun lot overlaten. Want dan gaat het van kwaad tot erger, dan worden het getto's. Dus we gaan investeren, we gaan de woningbouwverenigingen die veelal veel bezit hebben in dat soort type wijken vragen, desnoods dwingen, om ook te investeren. Maar het wordt pas echt weer goed als de bewoners er weer vertrouwen in krijgen, en niet meteen weggaan als ze het beter krijgen. En daarvoor werden participatiemakelaars aangesteld die die wijken in kaart gingen brengen, gingen zeggen welke ambities er bij mensen zijn, ook hun eigen rol in aansluiting op wat de overheid en de woningbouwverenigingen doen. Zoals Firoez, die daar zit (*Gesprek vindt plaats in buurtcentrum de Meevaart*), dat is zo iemand. Die heeft ook een enorme bijdrage aan de wijkontwikkeling gegeven. Dat ik op zoek ging naar dat soort mensen die daarzo zitten. Dus ik ben gaan kijken naar hoe hier nou de netwerken lopen, wat zijn nou de mensen die echt ook een verandering willen en daar een eigen rol in willen spelen.

T: U komt zelf niet uit de buurt, u bent hier volledig blanco gekomen?

R: Ja, ik zat in Nieuw-West maar werd voor hier gevraagd. Ja, en toen kon ik allerlei bewonersinitiatieven gaan steunen.

T: Die waren er toen al?

R: Ja, of ze waren net begonnen. Ik ging actief opzoek daarnaar. Ik heb toen overal gezeten, in de kapsalon, bij de openbare bibliotheek, overal waar mensen zijn. Gewoon kijken hoe die ontwikkelingen hier lopen en wie daar een rol in spelen. Waar komen de meeste lijnen samen. Ik heb een soort netwerkkaart gemaakt. De eerste maanden ben ik alleen maar de wijk ingeweest. Toen is daar een hele

beweging van onderop gekomen, naast die top down interventie van de regering en woningbouwverenigingen. En ook geprobeerd dat een beetje in elkaar te schuiven, dat het een het ander zou versterken. Dat heb ik van 2008 tot 2016 gedaan. Ik heb dus die heel verandering, wat hier wel gentrification wordt genoemd. Waar in dit deel van de wijk dan sprake van is, in andere delen is dat veel minder het geval. Ja dat heb ik helemaal meegemaakt.

T: En nu bent u met pensioen?

R: Ja, nu ben ik met pensioen maar ik ben wel nog actief in allerlei sociale projecten.

T: Want u vond het zo leuk?

R: Ja, ik hou van mijn stad, en dit vind ik een wijk waar heel veel te doen is. Ik woon zelf in de Pijp, maar als je daar iets doet wordt niemand daar warm of koud van. Dat is een wijk die eigenlijk een beetje uitontwikkeld is. Als je hier iets doet vindt iedereen het meteen super, en interessant. Je hebt hier meer ruimte om dingen te ontwikkelen. Ja, ik vind dit gewoon een hele toffe wijk, dit is mijn stukje Amsterdam eigenlijk. Dus ik ben hier actief gebleven, ook omdat ik hier zoveel mensen heb leren kennen. In elke straat kom ik wel 10 mensen tegen die ik even gedag zeg. En dan dag en nacht he, participatiemakelaars werden verondersteld om vooral niet op kantoor te zitten, vooral geen papierwerk te doen.

T: Maar dan moest u wel eens in de zoveel tijd verslag uitbrengen?

R: Ja ik moest wel signaleren wat ik zag, en achteraf verantwoorden. Maar een groot deel van de overheidsbureaucratie bestaat uit verantwoording vooraf. Ik noemde dat laatst Excelambtenaren. Dan moet je maar alles van tevoren in een Excelprogramma zetten, maar de werkelijkheid is natuurlijk heel anders. Een participatiemakelaar kan veel meer op die werkelijkheid inspelen, en veel meer kansen zoeken en grijpen.

T: Maar daar is de gemeente zich inmiddels ook wel van bewust toch?

R: Nou, de participatiemakelaar, dat heet tegenwoordig gebiedsgericht werken dus gebiedsmakelaars.

T: Maar dat is hetzelfde toch?

R: Nou, de participatiemakelaars hadden wel veel meer ruimte. Het is nu wel heel erg onder control en beheersing gebracht. En dat wrijft. Kijk, je moet niet alleen maar participatiemakelaars hebben want dan

raakt je organisatie helemaal in het ongerede. We hadden echt een vrije vogelfunctie, zo was het ook bedoeld. Maar dat slaat nu weer naar de andere kant.

T: Wat is er nou echt veranderd in de buurt? Wat is de grootste verandering?

R: De grootste verandering is het vertrouwen van mensen in de buurt. Mensen zijn weer trots. Op een gegeven moment zei je niet meer dat je in de Indische Buurt woonde. Niet iedereen hoor, niet iedereen staat te juichen. Er zijn ook mensen die dat niet goed vinden, of zich bedreigd voelen. Mensen die het idee hebben dat ze de boot missen of aan hun lot worden overgelaten. Ik noem het weleens de Albert Heijn gesprekken en de Lidl gesprekken. Als ik in de Albert Heijn hier in de Javastraat een gesprek heb zijn die 9 van de 10 keer heel positief. Geweldige buurt, leuk die diversiteit, ik wil hier wonen, ik wil hier nooit meer weg. Maar bij de Lidl op de Molukkenstraat, ik chargeer een beetje hoor, maar 9 van de 10 is daar een beetje pessimistisch. Mijn kind kan geen huis vinden, het wordt hier te duur. Dat zijn misschien mensen met minder geld of een minder positieve levensverwachting. Die hebben misschien het idee dat de overheid hen niet meer ziet staan. *(Gesprek wordt even onderbroken door eerdergenoemde Firoez die wat komt vragen.)*

R: Ja, dit is ook bijvoorbeeld zo'n initiatief he, Firoez is begonnen met de Timorpleincommunity. Dat waren ZZP'ers die zeiden: "We krijgen er vertrouwen in". Weer het woord vertrouwen. Wij gaan ons ook zelf inzetten voor de buurt, wij gaan niet weg, wij blijven hier, maar we willen wel dat bijvoorbeeld de scheidslijnen die hier zijn dat die minder worden. Dat er bruggen worden gebouwd tussen verschillende groepen, dat iedereen van deze ontwikkelingen gaat profiteren. Dus die hebben hun denk- en daadkracht en hun netwerken ter beschikking gesteld voor de buurt. Dit *(De Meevaart)* was een buurtcentrum waar je nog niet dood gevonden wilde worden. Daar was echt geen moer aan. Het was een donker vies oud gebouw. Als je hier binnenkwam om een uur of 5 had je een koffieautomaat, met plastic bekertjes. Maar hij heeft dus met een aantal buurtgenoten een organisatie opgericht, zij hebben gezegd van laat ons maar hier dat buurtcentrum doen.

T: Dus dit is eigendom van de woningcorporatie?

R: Dit is eigendom van de Alliantie *(Woningbouwcorporatie, red.)*. Maar de Meevaart-ontwikkelgroep dat zijn buurtbewoners die zelf dus dat buurtcentrum gaan runnen. Dat is zo'n voorbeeld, er gebeurt hier van alles.

T: Nou dat is leuk, dat bruggetje dat ik nu kan maken. Daar zijn we dus naar op zoek, naar commoning noemen we dat. *(legt commoning uit)*. Dat een plek dus niet eigendom is van de overheid, of van een

bedrijf, maar dat de community het eigendom, of niet zozeer het fysieke eigendom, dit blijft in dit geval van de alliantie dan, maar het bestuur of het gebruik, de medezeggenschap over die common's heeft.

R: Ja, je vroeg dus om die veranderingen, nou zo'n basis is dan dat heel veel bewoners het vertrouwen weer hebben gekregen. Dat het in plaats van een woongebied dat mensen proberen te vermijden, mensen gingen echt uit pure ellende weg, dat het een aantrekkelijk woongebied wordt. Zeker de Timorpleinbuurt, nu zeer geliefd. Maar het buurtbesteden is dus gekomen, dit is niet het enige buurtcentrum maar er zijn meerdere buurtcentra die door de buurt zelf worden gerund. Er zijn ook andere vormen, dat burgers zelf het groen onderhouden, buurttuinen heb je gekregen. We zijn nu ook bezig met de culturele alliantie van allerlei buurtgroepen. Een deel van het maatschappelijk welzijnswerk is door de buurt overgenomen. En we zijn nu ook bezig met een zorgalliantie, vanuit de buurt en vanuit professionele zorginstellingen. Dus eigenlijk zijn we tot een vorm van zelfbestuur, of meer zelfbeheer gekomen. Je hebt dan wel de medewerking van de lokale overheid nodig.

T: Maar je gaat dan dus gewoon met een groep naar de lokale overheid, en je zegt: "wij kunnen het wel zelf"?

R: Ja, of wij kunnen het beter en met meer passie. Minder last van bureaucratisch gedoe eromheen. En we zijn hier dag en nacht. Veel professionele instellingen beginnen op maandagochtend om 9 uur en houden er op vrijdagmiddag om 5 uur mee op. En het stadsdeel Oost toentertijd was daar heel gevoelig voor. In de periode 2010-2014. Dat heette ook co-creatie. Zeker in de Indische Buurt is dat heel erg van de grond gekomen. Zo erg dat dat echt een voorbeeld is hoor. Ik heb zeker uit 60 landen bezoek gehad, waarom dit nou eigenlijk zo geslaagd was.

T: Maar wrijft dat niet? We hadden het eerder over die wrijving. Als je dus inderdaad als community zoiets wil starten, je wil zelf beheer van iets gaan doen of iets uitvoeren. Je moet wel binnen de kaders van die overheid werken, daar zijn regels voor. Hoe moeilijk is dat hier in Amsterdam?

R: Ik had zelf het idee dat ik bij twee overheden werkte. Je had de overheid die volgens de nieuwe organisatieprincipes werkt, dus meer de faciliterende coöperatieve meedenkende overheid. Dat soort type ambtenaren vonden het ook echt interessant, deze ontwikkelen. En die gingen er ook voor, die gingen zich er hard voor maken.

T: Werden er dan ook nieuwe regels gemaakt, of nieuwe kaders waarin je kon werken.

R: Nieuwe kaders, niet zozeer regels maar simpele kaders. Zo is hier de buurtbegroting ontstaan. Er waren een aantal financiële ambtenaren die dat interessant vonden, wat gaat er nou naar zo'n buurt. Want die gemeentebegroting is gewoon onleesbaar. Wat gaat er nu naar onderwijs, wat gaat er nu naar sport in de Indische Buurt. En komt het geld wel bij de goeie dingen terecht. Andere ambtenaren hebben samen met mensen uit de buurt een gebiedsagenda opgesteld. Die zijn op straat allerlei mensen gaan interviewen, hebben werkgroepen gevormd. Ze kregen weer een beeld van hoe mensen in de buurt erover denken, wat ze belangrijk en waardevol vinden en waarin ze zelf ook eventueel een rol kunnen spelen. Je hebt ook ambtenaren die daar niks in zagen, die vonden dat modieuze flauwe kul, dat waait wel weer over. Dat spanningsveld zul je altijd wel een beetje bij de overheid terugzien. Ook tussen representatieve en participatieve democratie. Hoe representatief is het, wat is de representativiteit ervan. Het is een soort zelfbestuur, en hoe democratisch is dat. Worden mensen onbedoeld of zelfs bedoeld uitgesloten. Wat doe je met bewoners die er helemaal niks in zien.

T: Wordt daar ook aan gedacht?

R: Ja, mensen als Firoez zijn daar altijd mee bezig. Was het maar zo dat iedereen zich altijd maar inzetten voor de publieke zaak. Maar zo zit de werkelijkheid niet in elkaar, sommige mensen zijn ook niet in de gelegenheid, of hebben andere zorgen. Maar ik had nooit het idee dat de participatieve democratie de representatieve zou vervangen. En ook de gebiedsagenda, die is tenslotte toch wel door de stadsdeelraad opgesteld. Je hebt altijd ambtenaren die gewoon op die control en beheersing zitten, die het flauwekul vinden. Die zeggen: "ik heb ervoor geleerd en er moeten niet allerlei semi-intellectuele kunstenaars en huismoeders zich ermee bemoeien. Ik heb een opleiding gevolgd, ik weet hoe de lokale economie functioneert, of hoe het welzijnswerk functioneert en daar moeten zich niet allemaal amateurs mee bezig houden." Maar die zien hun kennis dus niet als iets om mee te geven. Ik denk stel die kennis dan ter beschikking voor de gemeenschap, in plaats van dat jij de gemeenschap voorschrijft wat jij denkt dat het beste is. Dat is een discussie die we intern heel erg hebben gevoerd.

T: U zei net dat er nu weer minder bewegingsvrijheid is.

R: Ja, dat hoor ik ook van mijn collega's, die nu gebiedsmakelaar zijn. Dat die vrije ruimte wat minder wordt. Maar die zijn weer bezig om die ruimte terug te winnen. Het heeft volgens mij ook gewoon met macht te maken. Ambtenaren verliezen in het nieuwe model gewoon macht, die ga je delen. Je wordt misschien zelfs wel overbodig. Er is zoveel denkkraft in Amsterdam dat je je kan afvragen: moet de

gemeente wel beleidsambtenaren hebben? Kunnen we niet het beleid ontwikkelen in pakhuis de zwijger? Er zit veel meer denkkraft in de samenleving dan in het ambtelijk apparaat.

T: Maar daar moet toch wel een vorm van organisatie inzitten?

R: Ja, maar als je ervanuit gaat dat je een soort van monopoliepositie hebt in het maken van beleid, dan kan het lastig zijn om niet te denken ja, ik ben niet gek, ik ga niet die positie wegspeelen. En er is ook een soort jaloezie. Al die buitenlandse bezoeken, die gingen niet kijken hoe de ambtenaren het deden maar hoe de burgers het deden.

T: Maar ze zijn toch ook met u in gesprek gegaan?

R: Ja dat is wel waar, maar weet je wat de buurt zei? Die zei je bent helemaal geen ambtenaar, je bent van ons. Maar stel je voor, je bent beleidsambtenaar, je doet ook keihard je best maar je wordt helemaal niet meer gewaardeerd. Dus jaloezie, macht, posities, dat speelt allemaal een rol. En daarom is het niet een eenduidig proces. En door die centralisatie zagen heel veel conservatieve ambtenaren hun kans schoon om de macht weer terug te krijgen. Maar de Indische Buurt is toch wel echt een voorbeeld van die andere overheid, die andere manier van samenwerken tussen maatschappelijk actieve burgers en ambtenaren.

T: Is het niet zo dat die gentrification af en toe doorslaat, dat je alleen nog maar hipsters en koffiebarretjes hebt. Is dat hier een issue?

R: Ja zeker, dat is een van de grote maatschappelijke vraagstukken van Amsterdam. Hoe houden we de stad betaalbaar voor mensen met een kleine portemonnee.

T: En wat wordt daar aan gedaan?

R: Ik weet dat de communities hier in gesprek zijn met de woningbouwverenigingen, om alles niet zo gauw in de koopsector te plaatsen. Die proberen dat voor een deel terug te draaien. Er zijn nu ook weer projecten waar uitsluitend sociaal wordt gebouwd. Zoals bijvoorbeeld in de Molukkenstraat. Op een gegeven moment was 30% sociaal, 30% vrije huur en 30% koop. Die percentages proberen communities te wijzigen. Die willen 60% sociaal en 40% vrij. Aan het begin was 90% hier sociale huur. Maar De markt heeft zich erop gestort, en als die overheid niet ingrijpt en het niet weet te reguleren.

T: U heeft het nu over woningen, maar is er ook beleid op het gebied van winkels en horeca en dergelijke?

R: Ja, 1 maatregel van de lokale overheid. Daarom blijft de Javastraat zo leuk, er mogen maar een beperkt aantal horecabedrijven zijn. En dat is nu vol. Dus het is niet zo dat de ene groenteboer na de andere weggaat en dat er een hippe tent voor in de plaats komt. Dus dat is zo'n regulering die van de overheid uitgaat.

T: En heeft u er vertrouwen in dat dit werkt?

R: Het wordt wel spannend denk ik. Ik denk wel dat dit een heel gemengde wijk blijft, dat is ook het aantrekkelijke ervan.

T: En wat is dan uw twijfel?

R: Ja, nou als de overheid die markt niet weet te beteugen. Als de vastgoedcowboys de vrije hand krijgen, dan is het snel afgelopen. Dat hangt mede van de overheid en de maatschappelijke initiatieven af of dat zover komt.

T: Hebben die communities dan zoveel macht?

R: Ja, die hebben wel een zekere macht inmiddels. Ik heb hier vaak voor de grap gezegd tegen Firoez, je kan hier wel een regering vormen. Die heeft de beste invloed, hij is echt overal in gesprek. Hij is gewoon een heel belangrijke gesprekspartner, voor de woningbouw, voor de gemeente. Hij heeft ook het grootste netwerk hier in de buurt.

Einde interview

2.2 Jan Huppen

Interview Jan Huppen, gebiedsmakelaar Economie voor Indische Buurt bij Stadsdeel Oost

Datum: 16-5-2018

T: Om te beginnen, wat doet u precies?

J: Ik ben gebiedsmakelaar in de Indische Buurt, eigenlijk gebiedsmakelaar Economie dus aanspreekpunt voor bedrijven en ondernemers. In het verleden heette dat winkelstraatmanagers. Dat zijn we niet meer vanuit de gemeente, we hebben nu geld beschikbaar gesteld voor ondernemersverenigingen die nu zelf winkelstraatmanagers kunnen leveren. En ik heb dus heel veel contact met ondernemersverenigingen, bedrijven en ondernemers in de buurt. Ik ben aanspreekpunt. Het woord makelaar impliceert natuurlijk dat ik iets met vastgoed doe maar dat is niet zo. In principe ben ik aanspreekpunt voor een bepaalde doelgroep die verbindt met organisaties in de buurt, maar vooral ook intern met de mensen die over het probleem gaan dat ze hebben. En met de verschillende diensten die we hebben in Amsterdam, dat kan van alles zijn. Eigenlijk ben je gewoon een soort eerste aanspreekpunt waar mensen terecht kunnen als ze niet weten waar ze terecht kunnen in de gemeente. Dat is één rol, een andere is ook dat ik in het gebiedsteam werk. Mijn belang is dus ook een lokaal belang, een belang van het gebied. Wij agenderen ook de problemen die in het gebied staan en halen de geluiden op die je in het gebied hoort. En we zorgen dat de dingen die wij doen ook bekend zijn in het gebied.

T: En u heeft dan specifiek op Economie?

J: Ja, die rol is wel een klein beetje aan het veranderen, ik ben nu een jaar of anderhalf actief bij de Indische Buurt, en een jaartje bij de Javastraat. En dus specifiek voor ondernemers en bedrijven. Het gros van de ondernemers zit ook in de Javastraat.

T: En wat is dan precies het verschil tussen gebiedsmakelaars en participatiemakelaars?

J: Eigenlijk zijn de participatiemakelaars gebiedsmakelaars worden, en hebben we voor elk gebied een gebiedsteam aangewezen. En is gewoon de functienaam veranderd. We proberen altijd in de hele stad alle soorten afdelingen op hetzelfde te laten lijken, en ze hebben gezegd we hebben een gebiedsteam per gebied. Daarin zit een gebiedsondersteuner, gebiedsmakelaars (3 in de Indische Buurt, een gebiedscoördinator en een gebiedsmanager. En ik werk als gebiedsmakelaar samen met 2 andere collega's. Ik richt me voornamelijk op bedrijven en ondernemers. Mijn andere collega op bewoners en

sociale organisaties en ik heb een collega die zich bezighoudt met fysieke veranderingen in de buurt: Openbare ruimte of groenprojecten, speeltuinen, dat soort dingen.

T: Jij bent natuurlijk pas een jaar werkzaam in de Javastraat maar ik neem aan dat je wel op de hoogte bent van de ontwikkelingen die er zijn geweest?

J: Ja, ik liep daarvoor al een tijdje mee met de accountmanager Economie toentertijd, ik heb interviews gehouden en ben steeds meer op de hoogte van de historie, ondanks dat ik die niet zelf heb meegemaakt. Maar tot een jaar of 10 terug weet ik wel wat er allemaal gebeurt is.

T: Wat denk jij dan dat de belangrijkste veranderingen zijn die daar zijn geweest?

J: Wat volgens mij een hele belangrijke verandering is geweest, is dat we op een gegeven moment Samen Indische Buurt hebben gehad, waarin de gemeente samen met de buurt en de corporaties de handen in elkaar geslagen hebben, en gezegd hebben: wat willen we met de Indische Buurt? En dan vooral met de Javastraat. In het verleden hadden de corporaties ook meer bezit in de Javastraat. Toen hebben we afspraken gemaakt onderling van joh, wat willen we zien in de Javastraat. Wat voor soort winkels kunnen een toevoeging zijn in de straat. We zagen toen dat er heel veel groenteboeren zaten, heel veel belwinkels, heel veel hetzelfde soort winkels. Food is nog steeds heel veel in de Javastraat. En dat heeft een grote invloed gehad. We hebben de Javastraat opnieuw aangelegd. Zijdelings parkeren, bredere stoepen, 1 weg. Dat heeft uiteindelijk ook invloed op het aanzicht en het gevoel van veiligheid. We hebben een samenwerkingsproject gehad met de politie en eigenlijk alle partijen die iets te zeggen hebben over hoe en wat moet in de handhaving en veiligheid. We hebben toen gezegd, er gebeurt iets in de Javastraat. Naar ons idee zit daar iets van criminaliteit en dat willen we niet meer. En wij gaan die straat in de gaten houden en als wij denken dat we iets zien dan willen we graag bonafide ondernemers erin en geen criminele ondernemers. Dat heeft geleid tot 12 tot 15 sluitingen, omdat er iets aan de hand was. Iets wat wel behoorlijk was want je kunt niet zomaar een tent sluiten. Dat kan variëren van illegaal gokken, drugs, geweld, slechte bedrijfsvoering, het kan van alles zijn. Dat hoeft niet gelijk zwaar crimineel te zijn, maar wel genoeg dat je dat niet in de straat wil hebben. De burgemeester sluit zo'n pand, dat is dan 3 maanden dicht meestal. En dat leidt er wel vaak toe dat de eigenaar de ondernemer eruit zet en dat die eigenaar terug moet komen met een goed plan voor het pand. Dus dat heeft ook veel invloed gehad op de straat.

En nu, je hebt de ondernemersvereniging gehad in de straat, die is 3 jaar geleden uit elkaar gegaan. Maar die zijn ze nu weer opnieuw aan het opstarten, een nieuwe ondernemersvereniging of eigenlijk

een BIZ (Bedrijven Investeringszone, red.). Een BIZ is eigenlijk een ondernemersvereniging, maar dan verplicht. Je wijst een gebied aan als zijnde BIZ, en dan mogen ondernemers stemmen of ze dat willen of niet. Als er genoeg stemmen zijn wordt het hele gebied aangewezen, en dan moet iedereen verplicht meebetalen. En daarmee heb je dus een vijfjarenplan voor het hele gebied, maar je voorkomt ermee dat je buurman meelift op iets waarvoor jij wel betaalt.

T: Is dat waarom de ondernemersvereniging in eerste instantie uit elkaar is gegaan?

J: De exacte reden weet ik niet, maar waar het op neerkwam was dat er ruzie was binnen het bestuur, de doelstelling voor het BIZ werd destijds niet gehaald. Maar dat is verder ook niet zo belangrijk, ik ben vooral aan het bouwen aan een nieuwe ondernemersvereniging en hopelijk in de toekomst een nieuwe BIZ. Maar dat is natuurlijk ook een partij die de belangen van ondernemers verdedigt en ook in gesprek gaat met een eigenaar van wat willen we nou in de straat. Dus dat is er wel een die in de toekomst invloed zou kunnen hebben. Wij hebben zelf natuurlijk ook bepaalde beleidsstukken. We hebben verruiming van de horeca toegestaan in die straat. Die ruimte is nu wel geheel vol, de laatste vergunning is net aangevraagd geloof ik. Dat gaat dan om restaurants, café's en lunchrooms. In de Javastraat werkt het zo dat op elk pand elke bestemming zit. Je mag er een kantoor neerzetten, dienstverlening, detailhandel, horeca. Dat mag allemaal, maar op elke functie zit wel een maximum aantal vergunningen. En nergens zo strak als bij horeca.

T: Is dat dan om verhipstering tegen te gaan, of een gemengd aanbod te houden?

J: Nouja, we sturen niet op concurrentie of branchering, maar 110 kappers in een straat willen we niet. We willen een diversiteit aan functies, en daarom zeggen we zoveel aan detailhandel, zoveel aan kantoor, zoveel boven 500m². Het zijn soms wel redelijk grote bedrijven, maar niet zo groot dat het heel verleidelijk is voor een grote franchise om daar te gaan zitten.

T: Je wil niet die Nutellawinkels zoals je die in het centrum ziet?

J: Nou, die hoeven vaak niet zo heel groot en die kunnen we misschien ook niet tegenhouden in de Javastraat. Wat ze in het centrum gedaan hebben, ze hebben eigenlijk gezegd van alles wat er nu zit wat gericht is op dagjesmensen en toeristen, dat bevrozen we. Dat mag blijven maar er mag niet meer bij. In het centrum kun je gewoon heel duidelijk aantonen op een vlekkenkaart dat heel veel gericht is op toerisme. Als je buiten de ring kijkt is dat vrijwel niet aan de orde. Dus zouden we misschien wel maatregelen kunnen nemen als je kijkt naar de toekomst, maar het is heel moeilijk voor ons om aan te kunnen tonen dat dat mogelijk is. En waarom zou je niet een toeristenwinkel willen? Misschien denk ik

wel dat dat handig is om daar nu al een maximum aan te stellen, maar juridisch gezien is dat nog niet zo makkelijk.

T: En wie hebben er allemaal invloed op wat er allemaal voor bedrijven er in de straat komen. Hebben bewoners daar bijvoorbeeld invloed op?

J: Niet direct. De meeste invloed hebben wij en de eigenaar. De eigenaar gaat ten allen tijde over wat ie in zn pand wil of niet, en wij stellen de bestemmingsplannen en regelgeving vast waarbinnen hij dat moet doen. Als hij iets wil wat buiten het bestemmingsplan wil dan moet ie dat bij ons aanvragen en kunnen beargumenteren waarom hij dat wil. En als wij iets niet willen moeten we kunnen beargumenteren waarom we dat niet willen. Dus een bewonersgroep of ondernemersvereniging, ondernemers zijn eigenlijk ook gebruikers, ja het is niet hun bezit dus in principe hebben ze er niets over te zeggen maar wat je wel kunt doen, en met zijn allen sta je altijd sterk. Je kunt als bewoners laten weten dat je ergens om verlegen zit in een straat. Dan zou je bijna als ondernemer of eigenaar gek zijn om er niet naar te luisteren. En op bestemmingsplannen heb je als bewoner altijd het recht om bezwaar aan te tekenen, of mee te praten en aan te geven wat je wilt. En ook ook bij beleidsstukken wordt elke belanghebbende daarin gehoord, maar het is heel moeilijk om daarin direct invloed uit te oefenen op wat precies komt. Maar op welke manier zou jij graag willen zien dat bewoners invloed kunnen uitoefenen, of heb je daar nog niet over nagedacht?

T: Nou niet specifiek, wat mij betreft maakt dat niet zoveel uit. Maar dat commoning, dat kan verder gaan of minder ver gaan, maar dat gaat eigenlijk bijna over een soort van lokale governance-structuur die je hebt in een buurt. En ik merk wel dat met al die bewonersinitiatieven en dergelijke, je hebt allerlei communities die toch best wel wat macht hebben in de buurt. Die laten zich horen, die organiseren dingen. Maar ik weet niet in hoeverre die bedrijven daarbij betrokken worden, of dat er samenwerking plaatsvindt.

J: Ja wat ik net vertelde was eigenlijk een beetje de juridische kant. Maar die ondernemersvereniging aan het opstarten is, die wil ook heel graag bewoners hebben die in de ondernemersvereniging zitten. Boven elk bedrijfspand in de straat zitten bewoners, en die ondernemers snappen ook dat als je de eigenaren of bewoners niet meehebt, dan kun je van alles verzinnen maar uiteindelijk kom je dan met een plan naar ons toe, en wij zullen ook aan die andere mensen vragen wat zij ervan vinden. Het plan van de ondernemersvereniging, dat noemen ze dan bewondernemers (samenvoeging van bewoners en ondernemers, red.) dus mensen die samen met die ondernemersvereniging altijd een gesprekspartner

van elkaar zijn. Dat is wel een mooi toekomstbeeld voor de ondernemersvereniging. Maar daar zit heel veel werk in. Er zijn zoveel ondernemers en bewoners, er zullen altijd mensen zijn die het niet eens zijn met je plannen. Eigenaren die niet mee willen doen, ondernemers die tegen zijn. Ja dat is echt een toekomstbeeld, ook omdat ze vorig jaar pas weer opgestart zijn. Maar op die manier, dus door eigenlijk 1 grote belangenvereniging te zijn die met elkaar in gesprek gaat en samen plannen maakt. Wij willen ook graag samenwerken, ik wil niet lijnrecht tegenover elkaar staan maar het gewoon samen met elkaar doen. Op het moment dat je die samenwerking niet hebt heb je altijd verschillende belangen die op je afkomen als gemeente, dan ben je een soort scheidsrechter en moet je voor iedereen een beslissing maken. Dan ben je ook altijd mensen aan het afwijzen. Als mensen samen met een plan komen zou je wel gek zijn als gemeente als je daar niet naar luistert. Dan zijn we altijd nog gebonden aan wat we wettelijk mogen en wat niet, maar we kunnen altijd meedenken.

T: Volgens Rob (Rob van Veelen, red.) waren ze een paar jaar geleden een stuk vrijer, die participatiemakelaars. Die waren een stuk vrijer in wat ze konden doen en ligt dat nu weer wat meer vast.

J: Ja en nee. We moesten altijd al binnen beleid en wet en regelgeving organiseren, maar wat er is gebeurd is dat 4 jaar geleden de stadsdelen zijn afgeschaft. Dat klinkt heel raar want we hebben nog steeds stadsdelen, maar we mogen zelf geen beleid meer maken. We hadden eerst een stadsdeelraad, daarna een algemeen bestuur die al minder bevoegdheden en mandaat had dan de stadsdeelraad. De stadsdeelraad maakte hun eigen bestemmingsplan, tenzij iets echt door de gemeente zelf werd opgepakt. Maar zij maakte zelf hun eigen beleid op stadsdeelniveau. En sinds 4,5 jaar geleden maakt de gemeenteraad al het beleid. Stadsdelen mogen daarin een voorstel doen of adviseren, maar wij pakken dat in principe terug. Dus er wordt meer op hoofdlijnen gekeken over de hele stad. Daardoor zijn wij als gebiedsteams wel steeds belangrijker geworden om input uit de buurt te geven, zodat je ook gereedschap hebt om ook op buurtniveau dat beleid goed te kunnen laten landen. Maar die keuze is gemaakt om dat gelijk te trekken door de hele stad, en dat heeft voordelen en nadelen. Je kunt af en toe wat moeilijker maatwerk voor de buurt leveren, maar het voordeel is dat voor elke ondernemer in heel Amsterdam de regels hetzelfde zijn straks. Het geeft wel meer helderheid en transparantie.

T: Maar je loopt niet tegen dingen aan dat het veel moeilijker is geworden, dat gebiedsgericht werken?

J: Ja, soms lopen we tegen dingen aan die je makkelijker intern had kunnen regelen of naar een baas had kunnen stappen die daar zeggenschap over had. En als we nu conflict hebben met bijvoorbeeld

economie, ja wij hebben buurtbelang en stadsbelang, dan gaan wij er niet over. Zo simpel is het dan. En tuurlijk luisteren ze wel in redelijkheid naar ons, maar je hebt eigenlijk minder beslissingsbevoegdheid. Dat is ook wel waarom ik juist zo'n ondernemersvereniging graag georganiseerd wil zien en direct met de mensen die daarover gaan om tafel wil hebben. Maar ja, de beslissingsbevoegdheid is minder geworden, maar dat betekent niet dat we het niet proberen. Het kost wat meer tijd, of je moet soms wat sneller of vaker nee verkopen. Maar zeker dat samendoen met bewoners en ondernemers blijft heel belangrijk en wordt alleen maar belangrijker. Want als ik iets gemerkt heb de afgelopen 2 jaar is dat bewoners en ondernemers het vaak beter weten dan ons, en zich ook niet meer laten vertellen wat ze moeten doen. Dat leidt weleens tot conflict, dan blijf je toch de gemeente of overheid.

T: En zie jij je rol dan meer als sturend of faciliterend?

J: In eerste instantie faciliterend, dus als gebiedsmakelaar maak je heel veel verbinding en dergelijke, maar op het moment dat iemand een vergunning nodig heeft moet hij naar de afdeling vergunningen. En als de afdeling vergunningen iets niet wil wat ik wel wil, dan kan ik altijd naar onze bazen gaan, of naar onze portefeuillehouder van kan dat toch? Maar uiteindelijk gaan zij erover. Zo is het door heel Amsterdam geregeld, ook zodat geen enkele afdeling het allemaal zelf mag gaan bepalen. Daar zit ook een soort veiligheid in, zodat je geen willekeurigheid krijgt in beslissingen. Door samen te werken met iedereen krijg je best veel invloed, maar ik heb weinig waar ik echt zelf over mag beslissen.

2.3 Gregory Seymonson

Interview Gregory Seymonson, winkelstraatmanager bij Your Fresh Start, Javastraat & omgeving,

G: Wie ik ben, ik ben Gregory Seymonson, ik ben de winkelstraatmanager van de Javastraat. Ik heb een eigen bedrijf, Your Fresh Start, dat zich richt op winkelstraatmanagement, advies en bedrijfsontwikkeling. Dus we kijken naar het totaalplaatje, we doen ook apps en websites. Omdat ik een technische achtergrond heb en een economische achtergrond. Ik heb een economische en een technische studie gedaan en beide studies heb ik gecombineerd tot hetgeen wat ik nu doe. Ik heb je stuk doorgelezen en vond je omschrijving van commoning erg leuk. Wij van YFS zijn eigenlijk ook bezig met commoning, alleen zijn we niet gericht op producten. Jullie hebben het meer op producten als in iets wat je fysiek kunt vasthouden. Wij zien commoning bij YFS meer als kennisdeling. Als je op de website kijkt zie je dat we bezig zijn met een knowledge district. De bedoeling daarvan is dat wij een platform opzetten, eigenlijk komt het terug naar de wijk investeringszone, de WIZ. Een tijdje geleden was daar een onderzoek naar gedaan in Rotterdam, alleen komt dat niet naar boven omdat dat alleen gedragen werd door bewoners. Alleen bewoners die samen de wijk wilden versterken. Wij vanuit YFS hebben dat omgekeerd. We hebben gezegd: wij zullen als eerste bedrijf functioneren dat iets terug zal geven voor de wijk. Meeste grote bedrijven die dat doen, supergrote bedrijven die echt miljoenen stoppen in een wijk, die doen dat meer als marketing. Wij hebben gezegd: Nee, wij nemen opdrachten uit de wijk, en een deel van wat wij verdienen gaat terug in de wijk. Een soort fonds. Het doel van het fonds is niet alleen dat wij als partij dat doen, maar ook andere organisaties. Een Studio K (bioscoop, café restaurant, club in de buurt, red.) die heeft gezegd luister, ik wil mijn gebouw, mijn ruimte, ter beschikking stellen voor dit idee. En dan hebben we andere kennispartners, bijvoorbeeld een HvA, BOOT. Die wil dan ook samenwerken om te kijken hoe we dat kennisplatform kunnen neerzetten hier in de Indische Buurt, zodat vluchtelingen, bewoners maar ook consumenten, want je hebt het over consumentengedrag, hier ook op bepaalde plekken kunnen komen. Gebruik van kunnen maken, waardoor de doorloop in de straat niet te druk wordt. Als in het wordt druk, er komen superveel toeristen hier. De laatste jaren is het aantal toeristen gegroeid, als er meer mensen komen heb je meer consumentengedrag. Meer consumentengedrag betekent meer criminaliteit, meer kans op criminaliteit. Daarom is een ondernemersvereniging heel belangrijk in de straat. We moeten daar wat nauwer op letten.

T: Dat is dus jullie rol in de buurt, zijn jullie een sociale onderneming of een bedrijf dat sociale winst wil realiseren.

J: Ja, het is een bedrijf. Dat is nu gerealiseerd als eenmanszaak maar later wordt het een BV. Op het moment dat alles klaar is en geregeld.

T: Hoelang bestaan jullie nu?

J: 9 jaar. En eerst was alleen ik daar werkzaam. Ik had veel binding in de buurt want ik ben ondernemer geweest in de buurt. Ik heb mijn eigen telecommunicatiebedrijf gehad hier in de straat. Dat was een familiebedrijf dus vanaf mijn twaalfde levensjaar ben ik hier als ondernemer, althans als persoon zijnde. Vanaf mijn 18^e als ondernemer. Was ik actief in de buurt. Ik heb veel meegemaakt in de straat, ik weet hoe de straat werkt, de geschiedenis van de straat. Ik heb hier ook gewoond in de Indische Buurt, ik ben hier naar school gegaan. Ik ben hier geboren, getogen, ik heb alles meegemaakt.

T: Dan is een goeie volgende vraag, wat zijn voor jou de belangrijkste veranderingen die er hier zijn geweest.

J: Het is maar net hoe je verandering beschouwt, want verandering kun je zien als proces, als ontwikkeling. Dan is het geen verandering, dan is het groei. Ik zie het meer als groei en niet als verandering. De Javastraat is gaan groeien en bloeien. Er is meer diversiteit van ondernemers, meer diversiteit van aanbod. Dat is alleen maar goed geweest. Alleen als we alleen al kijken naar bijvoorbeeld het fietsgedrag in de straat, dan moeten wij als persoon of als organisatie daar samen naar kijken. We moeten gezamenlijk kijken naar wat zijn de oplossingen. Één van de oplossingen is dus die knowledge-district gedachte. Als er teveel druk komt vanuit de consumenten uit de omgeving, dan hebben we dat knowledge district om alsnog een plek te bieden aan de bewoners. Dat hebben we zo gehanteerd, dat we de Makkie (lokaal betaalmiddel, red.) gaan inzetten als betaalmiddel. Dat is nog niet besproken met de Makkie hoor, omdat we eerst gaan spreken met de banken. Wij zijn nu in gesprek met de banken waar we dat fonds gaan neerzetten. Maar we zijn nu nog op het moment dat we het netwerk aan het neerzetten zijn. Met wie gaan we het doen. Welke mensen hebben interesse, bij die stap zijn we nu. Maar het komt eraan.

T: Wat voor mensen zijn dat dan waar je naar op zoek bent? Zijn dat bewoners? Zijn dat bedrijven in de straat?

J: Dat zijn precies de mensen die jij hebt genoemd. (5 typen actoren uit th. kader, red.) Dus een HvA, een VU, INholland, gemeente, bewonersorganisaties, corporaties. Dat je al die verschillende stakeholders hebt in een gebied, en dat we samen, dat heb ik ook gezegd he, het komt wel vanuit YFS, maar het is een gezamenlijk iets. Het idee is dan dat wij dan de ondernemers, althans de bewoners, tot

bewondernemers maken. Dat zijn bewoners die heel graag ondernemer willen worden maar die worden gestopt door de kennis die ze op dat moment bezitten. En kennis kost geld. Jij kunt het weten, jij bent student. En dat geld hebben die bewoners niet om een studie te volgen. En niet alleen bewoners, maar ook een hele grote groep die wij als Nederlander vergeten: vluchtelingen. Die zijn er ook, en die zag ik niet in jouw verslag net. Maar er is ook een grote groep vluchtelingen, daar horen ook dingen voor gerealiseerd te worden. Die horen er ook bij. Het is een nieuwe groep, ze hebben een nieuwe cultuur. Ze brengen nieuw eten mee, drinken mee. Maar er zijn dus verschillende doelgroepen, en uit die doelgroepen komt steeds naar voren wat hun belangen zijn. Je hebt bijvoorbeeld de Meevaart hierachter, die hebben nieuwe bouwplannen met de buurt, bepaalde bewoners. Je hebt de Eltethokerk hier verderop, die heeft bepaalde belangen met bewoners. Je hebt hier verderop stichting Mooi, die op het Makassarplein zit, die heeft ook bepaalde belangen met de buurt en omgeving. En zo hebben verschillende initiatieven, en dat heb je ook mooi gezegd omdat we richting een participatiesamenleving gaan, verschillende belangen. Maar er hoort ook, onafhankelijk van het stadsdeel, een partij te zijn die geld kan geven om die wijk te versterken. Want wij als YFS zien het als kennis, advies en netwerk, maar ook continuïteit. En continuïteit, dat slaat op geld. Dus dat is gewoon nodig om de buurtbewoners maar ook de omgeving wat minder afhankelijk te maken van het stadsdeel. Dus dat ze ook zelf dingen kunnen doen. Die stap wordt daardoor iets kleiner. Ik weet niet of je het fonds van Oost kent. Dat is ook een initiatief van de mensen in Oost. Je kunt met projecten of ideeën die je hebt naar het fonds van Oost. Maar belangrijk is, er zijn mensen, en dan heb ik het met name over vluchtelingen en bewoners met minder kennis, die heel graag iets willen doen. Iets willen leren, maar geen geld hebben om iets te leren of zich te ontwikkelen. En dat is eigenlijk het belangrijkste doel van YFS, het ontwikkelen van de mens. Dat is ook mijn kernwaarde als persoon zijnde. Van hoe kom je die mensen tegemoet. En dat kan niet door gezamenlijk gebruik te maken van een openbare ruimte, daarom zei ik dat we in commoning iets anders zien dan een fysiek iets. Het is kennisdeling door verschillende partijen die een bepaalde kennisexpertise hebben.

T: Hoe wil je dat dan precies realiseren?

G: Kijk, jij doet bijvoorbeeld bestuurskunde. Je hebt 4 jaar lang bestuurskunde gedaan. Daar heb je geleerd om presentaties te houden, en hoe je een onderzoek moet doen. Je hebt presentaties gehouden en daarvoor een cijfer gehaald. Maar jouw contact met de bevolking, de bewoners en mensen. Dat is niet veel geweest toch? In hoeverre heb jij kennis overgedragen aan die groepen?

T: Niet vaak, 1 x hebben we advies gegeven aan een sociaal ondernemer.

G: Dus in die 4 jaar heb je 1x advies gegeven aan een sociaal ondernemer, dan is mijn vraag aan jou: is dat voldoende?

T: Nouja, ik ben in dat geval zelf degene die nog aan het leren is.

G: Op het moment dat je in het 3^e jaar zit mag je al werken. In die afgelopen 3 jaar heb jij al kennis opgedaan die je kunt delen. Niemand weerhoudt Tom ervan om dat te doen, en niemand zegt dat dat verkeerd is. Dus probeer ik je uit te leggen, kennisdeling, bijvoorbeeld in de ICT. HTML en andere programmeertalen. Wat als google bijvoorbeeld zou zeggen, we hebben kennis over HTML, en we gaan HTML workshops geven aan de Indische Buurt. Met als doel om programmeurs te creëren. Daarmee creëer je een werkstroom van mensen die iets niet wisten maar nu kunnen programmeren. Dus je creëert werk en versterking van de wijk door kennis. En dan komt het geld, en de rest.

T: Dus jullie doel is eigenlijk het verspreiden van kennis?

G: Precies. Dus ontwikkeling van de mens in het algemeen, en onze vier kernwaarden zijn kennisdeling, advies opnemen en geven, het netwerk leggen, onderhouden en verbreden, en continuïteit. We hebben ook geen geld gevraagd voor de dingen die we hebben opgezet, althans, niet veel. Niet de normale kosten die gevraagd zouden moeten worden, omdat we kijken naar het maatschappelijk ondernemen, het sociaal ondernemen en het meegaan met de buurt. En dat is heel belangrijk als je links wil leggen tussen de verschillende stakeholders in de buurt.

T: Hoe werkt die samenwerking met stakeholders? Ga je met elkaar in gesprek?

G: Normaal gesproken bestaat een ondernemersvereniging alleen uit ondernemers. Wij hebben gezegd nee, een ondernemersvereniging heeft ook impact op de buurt. Dus dat wil zeggen dat we ook sociale organisaties koppelen aan de ondernemersvereniging. Dat we ook die koppelen en betrekken, hetzij als toezichthouder, van de vereniging. D

T: Ja, zodat je garandeert dat alles in het maatschappelijk belang blijft. De gemeente? Hoort die daar ook bij?

G: Ja, de gemeente, met Jan Huppen dus. Hij schakelt in het stadsdeel, ik schakel bij de ondernemers. Dus hoe we dat schakelen neerzetten, althans wat de gedachte is vanuit YFS. Die gedachte is: Winkelstraatmanagers zijn eigenlijk niet nodig. Maar vanuit de gemeente is dat wel nodig want er moeten bepaalde dingen gebeuren. Maar waar wij naartoe willen werken, is dat wij werken met locals

van de buurt. Ik ben dan de local van de Javastraat, maar we zijn ook in andere gemeenten om ook knowledge districts neer te zetten.

T: Dat is een hoop werk denkik?

G: Ja maar ik werk niet alleen, ik heb iets van 8 mensen onder me. Die mensen zijn allemaal zzp'ers maar we werken in samenwerkingsverband. Ik leer ze dan hoe dat allemaal werkt, en later wordt het dan een soort franchisegedachte. Dus franchises op verschillende plekken. Ze kunnen daar dan werken als winkelstraatmanager, waarbij wel de harde eis is dat ze daar een local zijn. Dus iemand die kennis heeft van de buurt. Ik heb hier binding met de buurt. Ik ken de mensen hier bij naam, ik weet wat ze doen, waarom ze een onderneming hebben.

T: 'noemt Rob van Veelen als niet-local die niet uit de buurt komt maar inmiddels wel heel betrokken is doordat hij hier aan het werk is gegaan'.

G: Okee, maar hij heeft dan de eigenschappen van een local overgenomen. Wij zeggen als harde eis local, maar laten we het anders formuleren. Harde eis is dat je binding zoekt met de buurt. Je moet weten met wie je praat, er moet geen afstand zijn. En dat is heel erg belangrijk, wil je de dingen bereiken die je hebt opgeschreven in je stuk. Hoe je je open stelt voor organisaties, hoe snel je de verbindingen kunt leggen. Maar ook transparantie. Met transparantie heb ik het bijvoorbeeld over budgetten. Soms zijn er verschillen tussen budgetten van partijen, maar dat moet eerlijk gecommuniceerd worden. Onderlinge eerlijkheid, vertrouwen, respect en eigenlijk ook de liefde voor de omgeving. Dat zijn eigenlijk de belangrijkste waarden voor verbinding.

T: En gaat dat goed hier? Op dit moment.

G: Ja, kijk. De diensten die wij bieden, dat zijn dingen die normaal gesproken wel gewoon 8 a 9 duizend euro kosten. Maar vanuit de buurtgedachte gaan wij dan bijvoorbeeld een gezamenlijke webshop neerzetten of welke websites moeten veranderd worden. En dan gaan we met die ondernemers praten en maken we een gemeenschappelijke prijs. Zoveel kost het en dan is alles geregeld. Om de ondernemers die op een wat lagere trede zitten van die trap, ik noem het een trap naar boven, dat die ook naar boven kunnen. Je moet het voor iedereen mogelijk maken om omhoog te klimmen. En als jij dan als bedrijf een paar stappen terug moet nemen, dan moet dat maar. Want we gaan allemaal naar een gezamenlijk doel, dat is het goed neerzetten van de buurt en de omgeving. En als bedrijf zijnde, en helemaal als winkelstraatmanager, hoor je dan af en toe een paar treden omlaag te gaan om de

ondernemer te helpen. Maar het belangrijkste is continuïteit. En het is van iedereen, iedereen heeft er een aandeel in. We hebben het samen bedacht en we gaan het samen invulling geven.

T: Waarom was het dan 10 jaar geleden niet zo hier? Wat is er veranderd? 10 jaar geleden zat de Javastraat vol met belwinkels, telefoonwinkels. Wat is er volgens jou gebeurd waardoor dit soort dingen nu wel allemaal ontstaan.

G: Weet je wat het is, en dat miste ik ook een beetje in je onderzoek. Niet alleen het aantal consumenten in de straat is toegenomen, maar ook het consumptiegedrag. Als je kijkt naar 10 jaar geleden, toen waren mobiele telefoons pas in. Dus overal ga je telefoonwinkels zien.

T: Maar je snapt wel wat ik bedoel toch? Dat er een soort monocultuur is van alleen telefoonwinkels en shoarmazaken. Er is iets veranderd.

G: Een ondernemer kijkt van wat is er nu in. In die tijd waren de shoarmazaken en telefoonwinkels booming. Nu als je in de straat kijkt is horeca booming. Horeca trekt ander publiek. Ander consumptiegedrag. Nu is dat lounge, eten en drinken.

T: Maar dat komt dan toch ook doordat de bevolkingssamenstelling is veranderd?

G: Ja, die is ook wel veranderd. Je hebt nu meer Yuppen. De wat 'mindere' bewoners die worden uit de stad gedreven. Dat zie je ook terug in het nieuws.

T: Proberen ze dat hier te beperken?

G: Ja kijk, sommige gebouwen zijn van particulieren. Dus dat kan de gemeente niet beperken, die kan daar niets aan doen. Met de woningbouwverenigingen zou het kunnen, maar de gemeente kan geen harde eis stellen. Als één van de woningcorporaties zegt: mijn m2 prijs gaat omhoog, dan gaat die omhoog. Als een particulier zegt, hier verderop was bijvoorbeeld een huishoudwinkel. Zijn m2 prijs ging omhoog. Die werd net zo hoog als horeca. Zijn huurprijs was net zo hoog als horeca. Dus die kon het op een gegeven moment niet meer aan, die ging weg. Dus wie komt er dan in? Horeca. Want dan kun je die prijs wel betalen. Dus dat is hetgeen wat er gebeurt. En de gemeente kan daar niets tegen doen.

T: Maar je kunt wel zeggen van, er moet zoveel procent sociale huur zijn in een buurt, en zoveel horeca. Volgens mij mag er nu ook geen horeca meer bij.

G: Ja, je hebt een bepaald aantal vergunningen, maar je kunt altijd nog afgifte doen. Dus dat je geen zitgelegenheden hebt, maar een afhaalcentrum bent. Dus er zijn altijd mogelijkheden om toch horeca te

kunnen doen in de straat. Wij zien dat niet als horeca, maar die ondernemer ziet het wel zo. Maar het consumptiegedrag wordt dus bepaald door de ondernemers die zich hier in de straat vestigen. En door al die horeca komt er meer aandacht voor de straat. Er zijn nu bijvoorbeeld een soort kroegentochten in de straat. Dat zorgt ervoor dat er meer naamsbekendheid komt voor het horecagedeelte van de straat. Maar als je naar een horecatent gaat blijf je vaak ook zitten. Vroeger met die telefoonwinkels liep je in en uit. Nu ga je zitten en dat zorgt voor gezelligheid. Net zoals dat we nu zitten. Maar het is niet dat het goed of slecht is, het is aan de ondernemer zelf wat hij of zij wil doen. We zijn juist blij dat die verandering, en ik zeg altijd groei, heeft plaatsgevonden. Zoals jullie het hadden over onderkoeling en oververhitting.

T: Ja, die onderkoeling zie ik dus toch als geen horeca, dat je op een gegeven moment in een straat 10 Turkse groentewinkels hebt zitten die allemaal moeten leven van een klein aantal consumenten dat niet van buitenaf komt. Dat was volgens mij vroeger zo.

G: Ja, maar je krijgt nu het volgende. Doordat er teveel horecazaken zijn komen heel veel mensen op die horeca af, dus minder mensen op de telefoonwinkels. Wat je nu gaat krijgen is het omgekeerde, dus je krijgt meer eetgelegenheden of iets met eten. De particulier wordt zich bewust van het feit dat er geen horeca meer bij kan, dus er moet iets anders komen. Er ontstaan andere concepten, zoals bijvoorbeeld de Blitskikker. Zij heeft een kappergedeelte, een kledinggedeelte, maar ook een gedeelte waar mensen kunnen socializen. Daar kun je ook wat eten of drinken. Dat zorgt ervoor dat er meer sociaal contact is, en dat is ook belangrijk in een winkelstraat. Dus niet alleen kopen, maar ook het leggen van contacten. Ik ben heel blij met die ontmoetingsplekken.

2.4 Anne-Miek Fokkens

Interview Anne-Miek Fokkens, coordinator wijkaanpak Eigen Haard en projectleider 'Makkie'

T: Legt uit waar het onderzoek over gaat, verandering buurt, commoning etc.

A: Als je wil weten van hoe kan het dat dat hier in de Indische Buurt zo'n vlucht heeft genomen, dat heeft wel degelijk te maken met de totstandkoming jaren geleden van de samenwerkingsovereenkomsten tussen de corporaties en het stadsdeel. We zijn natuurlijk met elkaar bezig geweest met dingen als hoe gaan we om met de renovatie en dat soort zaken, dat was vooral een collega van mij, dat was een gebiedsontwikkelaar. Ik ben geen gebiedsontwikkelaar, ik ben coördinator wijkaanpak, eigenlijk veel meer zoals Rob van Veelen, veel meer in de verbinding van wat kan ik voor jou betekenen vanuit Eigen Haard.

T: Ja, dat is wat ik het interessantst vind.

A: Okee, maar ik ga even beginnen bij het begin. Jaren geleden hebben wij dus een samenwerkingsovereenkomst afgesloten, de 3 corporaties hier. Ymere, de Alliantie en Eigen Haard, samen met stadsdeel Oost. Dat heette toen nog Zeeburg overigens.

T: Dat is al jaren geleden dus?

A: Ja, toen zijn er dus allerlei afspraken gemaakt. Het eerste wat aangepakt is is dus de Timorpleinomgeving. Dat kun je ook zien, dat was dus vooral Ymere, die had daar bezit. En ze zijn dus echt in de kwadranten aan de slag gegaan met het opknappen, want je kunt niet in één klap een hele wijk gaan opknappen.

T: Dus dat was het eerste idee, echt het uiterlijk van de wijk aanpakken.

A: Ja, afspraken die gemaakt zijn onderling. Toen waren er wel al wat bewonersinitiatieven maar nog niet heel erg uitgebreid. Nog niet waar je heel veel rekening mee moest houden. Dus je moest dus zegmaar vanuit de instanties gaan werken om dingen te doen. En daar is onder andere de Timorpleincommunity ontstaan. En daar is dus Stayokay terechtgekomen, Studio K, noem maar op. Dat was natuurlijk een schoolvoorbeeld van hoe kun je een wijk veranderen. Want waar Stayokay zat daar zat een voormalige technische school. Nog niet eens een lagere technische school, dat was nog lager dan een LTS. Dus dat is allemaal gerenoveerd, dat zijn allemaal dingen die aangekocht werden. Dus wat we hier op een gegeven moment hebben gedaan.... (Gesprek wordt onderbroken om op een rustigere plek te gaan zitten)

A: Maar wat wij dus op een gegeven moment met de gemeente hebben afgesproken, wij de corporaties dus, is dat juist voor de ontwikkeling van zo'n wijk er ook maatschappelijk vastgoed, want er was vroeger ook heel veel vastgoed in het bezit van de gemeente, toen hebben we allemaal maatschappelijk vastgoed overgenomen voor niet al te veel geld. Maar wij moesten er wel geld insteken om dat dan op te gaan knappen. Dat is dus in eerste instantie ook bij Timorplein gebeurd. En nou heeft Eigen Haard met name bezit in de Makassarpleinbuurt, Sumatraplantsoenbuurt en Ambonpleinbuurt. Het meeste bezit qua winkelruimte is van Ymere in de Javastraat, wij hebben geen winkelpanden daar.

T: Maar die afspraken die door de gemeente met jullie zijn gemaakt, zijn dat dezelfde afspraken als met andere corporaties?

A: Ja, er was een programmateam en een stuurgroep, in die stuurgroep zaten dus directeurs van corporaties en de wethouder, en in het programmateam zaten de gebiedsontwikkelaars en de gebiedsmanagers. Want die waren dus in grote lijnen het beleid uiteen aan het zetten van okee, wat zijn jullie plannen, wat spreken we met elkaar af, hoe gaan we dat doen. Dat ging om woninggebied natuurlijk maar ook met winkels. Van de Javastraat zou je eigenlijk echt iemand van Ymere moeten spreken, of Alex van de Alliantie. Maargoed, toen kwam ik hier een aantal jaar geleden binnen. En toen zijn we begonnen op het Makassarplein, nou dat was echt een enorme achterstandswijk. En toen hebben wij op gemeente en op corporatieniveau overleggen gepland. En ik was onder andere ook vanuit Eigen Haard betrokken bij de community. Dus met de bewonersinitiatieven en dat soort dingen, want ik ben meer van de sociale initiatieven dan van de bakstenen. Maargoed ook vanuit die bakstenen was het belangrijk dat ik met de kennis van die sociale initiatieven in die andere overleggen zat. En wat we toen hebben afgesproken, dat hele Makassarplein moest echt goed aangepakt worden. Daar zaten alleen maar kwetsbare doelgroepen. We hebben toen dus ook opgelet met het aanbieden van de woningen dat er op een gegeven moment niet alleen maar de verslaafden en psychiatrisch patiënten kwamen wonen.

T: Was dat zo dan, dat er alleen maar dat soort mensen woonden?

A: Ja, weet je waarom? Omdat we gewoon onwijs veel sociale huurwoningen hadden. Dus met name die goedkope woningen, die biedt je ook aan aan mensen met heel weinig geld. Ja dat zijn heel vaak, niet altijd natuurlijk, maar ook deze doelgroepen. Dus in het begin hebben we daar heel veel mensen geplaatst met alle volgen van dien, dat je dus ook allemaal overlast krijgt. Dus daar heb je het dan ook over. Maar vanuit de gemeente hebben we natuurlijk ook een opdracht, van zoveel mensen moeten er

geplaatst worden. Totdat je dan overlast krijgt en dan moet je daar weer iets aan doen en gesprekken over voeren. Tot op de dag vandaag zijn we daar mee bezig.

T: Vanaf 2000....?

A: Nee, dit speelde al veel eerder. De stadsvernieuwing in de Indische Buurt is in de jaren 80 al ontstaan, toen is er een hele tijd niets gebeurd. En daarna toen werden die woningen allemaal weer te oud en te krakkemikkig, en toen moest er op een gegeven moment weer een ronde renovatie komen.

T: Noemt de wijkaanpak van minister Vogelaar uit 2007.

A: Ja, die vogelaarwijken had natuurlijk heel erg met participatie te maken, maar daarmee konden de woningcorporaties natuurlijk ook heel veel. Want wij hadden ook veel meer armslag om dingen te doen. Sinds de komst van Stef Blok met z'n nieuwe woningwet mochten wij ons ook alleen maar bezig houden met de bakstenen bij wijze van spreken, niet meer met de buurtbarbecues. Dus dat schoot natuurlijk ook niet op. En daar hadden wij zo iets bij van: okee, we mogen niet meer sponsoren. Maar wij hebben nog steeds wel een sociale rol. Want de corporaties moeten op schoon en heel veilig. Daar hoort de omgeving ook bij, veiligheid heeft ook te maken met zorgen dat de boel schoon is en dat soort zaken. En veilig betekent ook van wie zet je waar neer. Je zet geen twee asociale families in 1 trapportaal bij wijze van spreken. Maar het vervelende is dat je en Woningnet hebt, waardoor je niet kunt sturen op de toewijzing. (Woningnet werkt via een wachtrij, red.) Maar bij de sociale doelgroepen, bijvoorbeeld mensen met een psychiatrische achtergrond of verslavingsachtergrond, die worden via instanties aangeboden dus die kunnen we wel 'gespikkeld' huisvesten zodat dat allemaal iets meer verspreid is allemaal.

Maargoed, ik ga weer terug naar het Makassarplein jaren geleden. Daar was dus een community ontstaan, en die waren dus bezig met vooral de mensen die heel kwetsbaar waren, om die een handje te helpen. Want ze vonden dat de overheid te weinig deed. Toen ben ik daar als medewerker van de corporatie ook naartoe gegaan, omdat ik zo iets had van daar horen wij ook gewoon bij. Kijken wat wij daaraan kunnen doen. En toen zat ik dus in die community, toen hebben we allerlei initiatieven ontwikkeld om te kijken van wat willen die mensen nou op dit plein. En het leuke was dat de politiek daar ook oren naar kreeg. Die hadden echt zo iets van goh wat een enthousiasme en wat voor initiatiefrijke plek. Dus dat was leuk, want als je kijkt naar hoe dat Makassarplein is opgeknapt, met een mooie fontein en geld om de huizen op te knappen, daar is gewoon onwijs veel geld naartoe gegaan. En dat heeft er echt mee te maken dat de politiek zich ermee bemoeide. Want als we nu geld willen, dat

lukt niet meer. Maar goed er was dus die aanpak, en toen zijn we op zo'n zaterdag weetje, zo'n feestdag maakten we ervan. En toen stond ik met een medewerker van de Alliantie mensen te bevragen van wat zou jij hier nou willen? Wij gingen zelf evenementen opzetten in wijken, om mensen de straat op te krijgen. Want je hoeft niet aan te bellen bij mensen thuis, want die doen niet eens open. Dus je moet iets verzinnen waar ze op afkomen, vooral met veel eten en drinken, en dan komen ze wel naar buiten. En dan kun je ook interviewen, dus dat gingen wij ook doen. En omdat je zegt met die belwinkels en weet ik veel wat, wij zijn toen begonnen op het Makassarplein van wat wil de buurt eigenlijk aan ondernemers. De buurt wilde wel een bakker, en een leuk horecatentje. Maar er was ook ontzettend veel behoefte vanuit initiatieven om iets sociaals te doen. Dus toen hadden we ook de afspraak van oké Alliantie, jullie hier in de plint ruimte, jullie kunnen een aardige huurkorting geven aan bepaalde maatschappelijke initiatieven, gaan wij straks ook doen. Daarvoor moesten we eerst heel veel ondernemers zegmaar weg zien te krijgen. Want bewoners, ja die kun je een wisselwoning aanbieden en noem maar op als je gaat renoveren. Maar ondernemers hebben zoiets van dat zijn wel mijn inkomsten dus geef me een goeie plek. Er zat toen bijvoorbeeld een coffeeshop die heel erg druk bezocht werd door onze blowende medemens. Ja waar wil je die coffeeshop als je die kunt verplaatsen.

T: Want? Die wilden jullie niet daar hebben?

A: Nee, dat wilde de buurt niet. Niet dat de coffeeshop fout bezig was, want die had daar altijd een verkeersregelaar, er werd op gelet dat er niet gehangen werd of weet ik veel wat. Ze deden ontzettend hun best. Maar ze konden niet voorkomen dat er van sochtends vroeg tot savonds laat heel veel auto's reden in dat wijkje. En dat is gewoon geen doen voor die bewoners, die parkeerden dan half op te stoep, gingen even wat jointjes halen en gingen dan weer weg. Dat waren verkeersbewegingen, die waren echt mega. Dus die hebben we op een gegeven moment weten te verplaatsen naar de Molukkenstraat, dus die zit daar. Minder overlast, nog meer afspraken en verkeersregelaars. Daar hoor ik ook helemaal niks meer van dus dat gaat goed. En toen hadden wij ook zoiets van we weten wat de buurt wil, en dan moet je ondernemers zoeken. Wie wil nou in zo'n achterafstraatje zitten? Dus dat is een gedoe geweest. Maarja, dan zit je daar op zo'n Makassarplein, dat is geen doorloopgebiedje. Maar wij hebben natuurlijk wel gezegd van sommige winkels willen we hier niet. Dus natuurlijk kwamen er ook wel mensen die daar naartoe wilden die we geweigerd hebben, of die het gewoon niet konden betalen. Die dachten ik ben een sociaal initiatief, help me maar even. Ja, we hebben ook een commerciële kant natuurlijk.

T: Maar we hebben het nu over het Makassarplein, is dat in de Javastraat hetzelfde?

A: Nou, dat is natuurlijk niet hetzelfde soort straat maar daar geldt wel hetzelfde systeem. Het stuk Javastraat tussen de Sumatrastraat en het badhuis, dat was echt een gedeelte, nou daar liep je eigenlijk niet meer. Alles was aan die andere kant. Ik weet van Erik, de eigenaar van Licht & Meubels, die designwinkel die daar zit. Die zocht een pandje, en die wilde destijds het liefst op Ijburg zitten. Toen had Alex (van de Alliantie, red.) zoiets van Erik, ik heb een heel leuk pandje in de Javastraat. Ga daar nou gewoon zitten. De eerste tijd hoef je amper te betalen, dat was echt een prachtdeal. En Erik had zoiets van ja, als ik daar mijn boterham mee moet verdienen. Maar uiteindelijk ging hij het toch gewoon doen. Die is daar toch gaan zitten, nou dat was echt een pionier, daar was verder niets. Of van die winkeltjes dat je dacht wat zit daarachter? Als je je even omdraaide zat daar alweer een nieuwe eigenaar in. Dus toen is Erik daar gaan zitten, en het grappige was, hij had toch zoiets van rondom dat Timorplein komt een totaal andere doelgroep wonen. Want er waren ook allemaal woningen verkocht. Dus er waren mensen die wel een leuk meubeltje kopen. Toen kon hij gaan uitbreiden, nou als je nu kijkt wat ie heeft, je weet niet wat je ziet. Dat is een megawinkel. Waardoor die hele Javastraat wordt opgetild. Als je één goeie ondernemer hebt dan begint het al te rollen. De uitstraling wordt al anders. En wat ze natuurlijk in de Javastraat hebben gedaan is ook initiatieven belonen die mensen dan weer helpen om hun pandje dan weer een beetje op te knappen. En zo werkt het natuurlijk. Maar je moet mensen de mogelijkheid durven geven om ook met huurkorting ergens te gaan zitten. Dan maar liever met een iets lagere huur maar de juiste ondernemers. Want je hebt visie nodig voor het hele gebied.

T: En u bent ook projectleider van de Makkie?

A: Ja, en wat heb ik gedaan, ik heb op een gegeven moment, want Makkie is dus een initiatief hier in de Indische Buurt waarbij vrijwilligers Makkies kunnen verdienen als ze in de buurt werk doen bij verschillende organisaties. En dan konden ze ook met die Makkies bijvoorbeeld een Studio K, of een tweedehands fiets kopen. Dus toen hebben we allemaal deals gesloten met ondernemers in de wijk. Maar we hadden toen we begonnen met de makkie ook al aan ondernemers gevraagd of ze mee willen doen, dat mensen korting krijgen bij jullie. Die mensen zeiden: Nee, daar kan ik niet aan beginnen, dat is allemaal veel te ingewikkeld, ik zou niet weten waar ik korting op moet geven. Alleen de Albert Heijn doet al vanaf het begin mee, Celebes en in de Molukken. En toen had ik op een gegeven moment zoiets van ik heb nu budget, ik ga gewoon kijken of ik die ondernemers op een andere manier binnen kan krijgen. En dat deed ik met een kadobon, mensen kunnen bij ons hier een kadobon kopen, daarom komen er steeds mensen binnen. Die geven hun verdiende makkies aan ons, en wij registreren alles. Die kadobon is voor hun 15 euro waard, die kunnen nu naar 11 ondernemers in de buurt. En ik kom 1x in de

maand die kadobonnen ophalen en ik betaal die ondernemers uit. En de 1 geeft 20% korting, de ander 30%. Maar die hebben ook zoiets van: hartstikke leuk, want ik krijg nu ineens hele andere klanten over de vloer dan eerst. Dus wij versterken ook de lokale economie vanuit dit systeem.

T: En wat doet Eigen Haard nog meer? Qua sociale dingen?

A: Ja ik ben dus een ZZP'er, dus ik word al die jaren al ingehuurd door Eigen Haard. En ik word nu door het stadsdeel ingehuurd als projectleider Makkie, maar Eigen Haard ondersteunt Makkie al vanaf dag.

T: Dus u bent echt ingehuurd voor het sociale deel?

A: Ik ben coördinator Wijkaanpak, dus ik ben niet echt bezig met huurders, meer met bewoners. Zoals Rob van Veelen vanuit de gemeente was ik een beetje vanuit Eigen Haard.

T: Maar wat doet u dan precies?

A: Ik zeg altijd, ik zoek de pareltjes in de wijk. Wat ik kan doen vanuit een woningbouwvereniging is bijvoorbeeld deze locatie. Daar zit ik samen met Makkie, maar ook met BOOT. BOOT is een kenniswinkel vanuit de HvA, dat is een wijkpartner van Eigen Haard. Er komen dus, en dan hebben wij een afspraak, zij kunnen hier voor heel goedkoop huren en dan kunnen de studenten hier aan de slag. Die doen natuurlijk ook goed werk in de wijk waar wij weer wat aan hebben. En daarnaast doen ze ook in opdracht van Eigen Haard bepaalde onderzoeken. Want wij willen natuurlijk ook soms weten waar mensen behoefte aan hebben. Dus dat bespreek ik altijd met de opdrachtgever van BOOT. Ik heb ook een wijkpartnerovereenkomst afgesloten met de 'Badjanburen', die hebben een zaal in de Badjanstraat. Die doen culturele evenementen voor bewoners. Met name is het voor ons ook belangrijk dat mensen uit hun woning komen, dat ze ook geïnitieerd worden om leuke dingen te doen maar ook elkaar helpen. Dat doet Makkie natuurlijk ook, die legt ook die verbinding tussen bewoners. We hebben een wijkpartnerovereenkomst met 'Tante Gerritje'. Die hebben echt hele kwetsbare dames die daar creatief iets doen. En wat wij dan doen, al die mensen zitten in locaties van Eigen Haard tegen een gereduceerd tarief.

T: Dus jullie faciliteren eigenlijk die locaties voor die initiatieven.

A: Ja. In het begin kon ik mensen ook helpen met tijdelijke ruimtes, daar hoefden we ook geen huur voor te hebben. Maar dan begeleid ik ze verder, ik coach ze dan zegmaar tot een soort van zelfstandig ondernemerschap. Dat het ook belangrijk is dat ze niet alleen maar dat hele maatschappelijke aan het doen zijn maar dat ze er ook geld voor durven te vragen.

T: Omdat je niet wil dat ze afhankelijk blijven van subsidies en dergelijke.

A: Nee, dat schiet niet op. En dat zijn ze dus ook, het schiet ook niet heel erg op. Het heeft een lange adem nodig maar er verandert wel wat. En dan is er ook nog Streetsmart, dat is een jongerenorganisatie. Nou, daar hebben wij ook belang bij. Want wij hebben natuurlijk ook overlast van hangjongeren. Dus op het moment dat je zorgt dat je zo'n jongerenorganisatie ondersteunt in hun werkzaamheden, ik bemoei me niet met hoe ze het doen, ze hebben al bewezen hun werk goed te doen. Geldt voor iedereen he, ik bemoei me niet met hoe ze het doen. Maar ik ondersteun de manier van.

T: Op wat voor manier ondersteunen?

A: Ook een locatie. Iedereen zit in een locatie van Eigen Haard.

T: Ik heb nog 1 vraag. Hoe zorg je ervoor als woningcorporatie dat zo'n buurt zich gebalanceerd ontwikkeld. Dus dat zo'n buurt niet te sterk gentrificeert zegmaar, dat dat doorslaat. Dat er straks alleen nog maar yuppen en hipsters komen.

A: Nouja, wat dat betreft staat Eigen Haard erom bekend dat die de meeste sociale huurwoningen van alle corporaties heeft. En dat houden we in dit soort wijken heel erg in stand. Er zijn ook woningen verkocht hoor, we hebben ook wel wat VVE-complexen waarin kopers en huurders samen wonen. Maar op een gegeven moment werd het ook verboden he, om sociale huurwoningen te verkopen. Want op een gegeven moment werd het echt te gek voor woorden. Alleen wij hebben dat zelf al eerder een beetje tegengehouden. Juist om die verschillen in stand te houden. Dat is juist goed. Die diversiteit heeft elke wijk nodig.

T: Oke, want je wil dan natuurlijk niet dat het hier een tweede Pijp wordt.

A: Ja, nee dat willen we niet. En dat kan in de Pijp omdat daar zoveel particulier huizenbezitters zitten. Dat is het verschil. Corporaties, tenminste, ik spreek even voor Eigen Haard. Iedere corporatie heeft wel een beetje die sociale doelstelling. Maar er zijn ook corporaties, die kiezen dan bijvoorbeeld om alleen maar woningen te bouwen en te verhuren voor jongeren. En de ouderen hebben het nakijken. Wij hebben zoiets van, we willen zoveel mogelijk sociale huur bewaren. We moeten hier ook wel wat koop realiseren, want waar moeten we het anders van betalen. Dat is logisch. Maar wij zijn wel heel erg bezig met hoe ziet de wijk eruit. We lopen ook regelmatig rondjes in de wijk. Dan nemen we de gebiedsontwikkelaars en de makelaars mee, om gewoon heel duidelijk te maken wat een wijk nodig

heeft. En dat weten wij omdat we er middenin zitten. Dus dat is wat je doet om te zorgen dat de wijk een beetje aan die eisen voldoet die jij nu stelt.

Einde interview

2.5 Jasmijn van Katwijk

Jasmijn van Katwijk, Coördinator BOOT-Oost

T: Uitleg onderzoek en vraagt wat BOOT precies doet

J: Met BOOT zitten we nu 10 jaar, tenminste BOOT bestaat 10 jaar maar da's allemaal op verschillende plekken geweest, dit is al de 4e locatie in Oost inmiddels. We doen elk jaar weer opnieuw projecten met verschillende studenten. Dus we hebben soms vaste programma's en soms zijn er dus losse projecten. Dus bestuurskunde heeft nu bijvoorbeeld 3 ondernemers uit de buurt, waarvan er eentje eigenlijk bij KNSM zat, maargoed. Daarbij hebben ze geanalyseerd van wat vind je nou belangrijk, wat zijn je vragen. Bijvoorbeeld TransAmsterdam, dat is een organisatie voor transgenders, om daar wat meer vooroordelen weg te halen en hen ook te helpen de TransPride die hier door Oost loopt wat beter op de kaart te zetten. Die loopt trouwens ook door de Javastraat in de zomer. (legt uit wat de TransPride is, red.) Zij willen nu proberen ondernemers in de Javastraat de transvlag uit te laten hangen als die 'walk' daar doorheenloopt. Dus die waren ook bezig met dat project, van hoe kunnen we dat nou zover krijgen. Want er zijn ook wel heel wat verschillende nationaliteiten in de buurt, en niet iedereen staat daar heel erg open voor. Da's best wel een thema om bespreekbaar te maken. En zo zijn er allemaal kwetsbare groepen die je kunt helpen.

T: Wat doen de studenten dan?

J: Ja, die hebben dus een halfjaar, of eigenlijk 15 weken verspreid over een half jaar. Die hebben dus met hun meegedraaid. Ze gingen eerst een organisatieprofiel maken, en ze gingen kijken van wat zijn nou de wensen. Bijvoorbeeld subsidieaanvraag voor zo'n evenement. Uiteindelijk hebben ze een promofilmje gemaakt en hebben ze een flyer gemaakt. Ze zijn ook alle ondernemers langsgeweest, maar dat werkte dan wat minder goed, om mensen direct te confronteren. Dus hebben ze ook via Gregory (Seymonson, winkelstraatmanager, red.) in de vergadering gebracht van is dit iets wat we kunnen verspreiden, of waar we mensen een beetje bewust van kunnen maken. Dus ook via sleutelfiguren zo de buurt in te gaan. En dat hebben ze net gepresenteerd, en laten zien hoe dat een beetje beleefd wordt in de buurt. Voor de ondernemers is dat heel nuttig, want die zijn heel veel met hun kern bezig, maar die komen

soms helemaal niet toe aan plannen maken, of een leuke actie opzetten. Dus de studenten van BOOT, via de HvA, die worden dan vaak ingezet om extra mee te denken over een onderwerp. Van hoe zet je je nou goed op de kaart, hoe kun je de juiste subsidie aanvragen, naar de juiste fondsen die je kunt aanvragen. En vooral die kleine ondernemers die in de buurt zitten, die hebben daar vaak wel behoefte aan.

T: Je hebt het wel echt over sociale ondernemers toch? Of over gewone ondernemers?

J: Ja. Nou soms zijn het in eerste instantie sociale ondernemers en dan blijkt dat ze toch wel winst erop willen maken, maarja dat is maar net wie je spreekt.

T: Daar ben ik persoonlijk niet op tegen hoor, jij wel?

J: Neenee, maar studenten die denken dan weleens van is het wel een sociale ondernemer. Kijk, er zijn natuurlijk heel veel ondernemers die denken ja, ik wil hier uiteindelijk mijn brood mee verdienen.

T: Ja, niet afhankelijk zijn van subsidie is alleen maar goed toch? Voor de continuïteit van zo'n onderneming.

J: Ja, alleen zoiets als transgender, daar kun je niet echt geld mee verdienen.

T: Het verschilt wat je doet natuurlijk.

J: Ja klopt. Maar goed, we krijgen dus wel positieve feedback van die ondernemers, want die kloppen bij ons aan van hee, hebben jullie studenten om ons te helpen. Want we zitten bijvoorbeeld met BOOT ook bij wijkkunde, dat is zo'n clubje. De Indische Buurt heeft zegmaar allemaal van die clubjes. Er zijn heel veel organisaties maar ook daarom zijn er vaak georganiseerde clubjes die dan met elkaar weer samenwerken.

T: Van die communities bedoel je?

J: Ja, je kunt het communities noemen, maar Wijkkunde, daar zit bijvoorbeeld de gemeente, daar zit Civic, dat is een organisatie, daar zit dan de Indische Buurtbalie. Nouja, er zitten dus verschillende partijen aan tafel die allemaal wel kennis van de buurt hebben. En die proberen dan met elkaar zo'n ondernemer bijvoorbeeld te helpen. Want die denken dan: Ja, zo'n ondernemer klopt aan bij BOOT, of die klopt aan bij de gemeente en dan gaan we allemaal verschillende adviezen geven. Maar het is goed dat we dat bundelen, en dat we gewoon een spreekuur hebben. Dan komen er van die ondernemers, die pitchten dan wat ze willen doen, en dan kijken wij met ze mee van heb je hier aan gedacht, zo vraag

je subsidie aan. Nouja, zo proberen we ze een beetje op weg te helpen. Juist door dus meer samen te werken. En dat is wat BOOT in Oost specifiek tekent, wij zijn vooral een beetje verbinder. We proberen heel de tijd samenwerkingen te zoeken op verschillende vlakken, omdat het juist heel erg versnipperd is in de buurt. En er is heel veel behoefte aan, ja er zijn duizend organisaties, waar moet ik nou terecht?

T: Ja, dat viel mij ook op inderdaad. Er wordt heel veel samen gedaan, maar heel veel aparte groepjes ook die dan bij elkaar zitten. Worden er dan niet dingen dubbelop gedaan?

J: Ja, er worden heel veel dingen dubbelop gedaan. Op zich is het heel goed voor deze buurt, dat wordt gestimuleerd om te ondernemen, om actief betrokken te zijn. Veel mensen die bijvoorbeeld in de WW-uitkering zaten, of gewoon een soort van herintredingstraject doen. Die dan denken: Oké, wat ga ik doen? Ik kan koken, nouja dan ga ik een cateringbedrijf beginnen. En dat lijkt hun dan een heel nieuw idee, maar er zijn dus heel veel mensen die dat willen. Of activiteiten met kinderen, of iets voor scholen. Ja, en die scholen worden ook overvraagd, dus mensen beginnen heel vaak opnieuw met zoiets starten, terwijl er heel veel kennis al ligt in de buurt. Op ondernemersgebied, maar ook op zorg. Er zijn heel veel professionele instellingen, die hebben een beetje de buurt onder controle. Maar er zijn heel veel mensen, die willen niet bij die professionele instellingen aankloppen. Want die zijn een beetje bang. Die hebben schulden, of wat dan ook.

T: Wat voor instellingen bedoel je?

J: Ja, je hebt bijvoorbeeld Dynamo, of Civic. Die helpen mensen uit de schulden. Tenminste, als je dan problemen hebt kun je bij ze aankloppen en dan kijken ze met je mee. Maar in de buurt zijn ook heel veel mensen die argwanend zijn, die staan een beetje negatief tegenover die grotere instellingen. Want vooral door verhalen horen ze dan onderling van: "Ja, je moet daar niet aankloppen want dan wordt je hele huis overhoopgehaald." Er zal vast een keer iets gebeurd zijn bij iemand en dat gaat dan heel snel de buurt door. En juist omdat er zoveel actieve buurtbewoners zijn komen die roddels heel snel zo in de buurt. En BOOT wordt dus gezien als een laagdrempeligere plek. Op het spreekuur op dinsdag komen mensen dus hier in onze kamertjes binnen, en dan zitten daar studenten van Juridische Dienstverlening, of MWD. Die helpen mensen even bij de eerste stapjes.

T: Zijn dat mensen die hier stage lopen?

J: Ja, dat zijn of vaste stagiairs of ze doen het als project weleens, maar wel een heel jaar lang. En ze worden ook goed begeleid vanuit BOOT door de programmamanager van de spreekuren bijvoorbeeld, en die heeft zelf ook die achtergrond. Die kan beter inspringen op wat voor vragen er dan uit de wijk

komen. Maar je hebt dus enerzijds die grotere instanties, die zijn heel belangrijk om de mensen echt te helpen, maar je hebt dus ook de informelere instanties die ook vrijwilligerswerk coördineren, die met studenten werken zoals BOOT. En eigenlijk komen er heel veel mensen daar terecht eerst. Zo zijn er meerdere instanties die de buurt helpen. Dat zijn de eerste stapjes die mensen ook durven te zetten bij zoiets, om bijvoorbeeld bij BOOT aan te kloppen. En dan is het wel aan de studenten en de docenten, want die pakken zo'n vraag ook met de docenten aan, om dan naar de juiste plekken te verwijzen. Dus we werken als BOOT wel heel erg samen met al die wat professionelere instellingen, zodat het niet allemaal door studenten gebeurt weet je. Je kunt als student niet iedereen helpen. Soms komen mensen hier met een brief aan, en dan blijkt dat ze heel veel schulden hebben. En die ene brief is dan eigenlijk nog maar het topje van de ijsberg van wat er allemaal nog meer ligt. Dan is het aan studenten om door te vragen, van heeft u dan nog kinderen en hoe gaat het daarmee. Dat is echt zo'n MWD vraag. Om dan te kijken wat de situatie is en dat die mensen wel bij de juiste instanties verder worden geholpen. En die mensen weten van die studenten gaan weer weg. Het is allemaal wat laagdrempeliger. We zitten ook veel aan tafel bij alle buurtinspraakdingen, en daar proberen we een beetje op te halen wat er dan voor vraagstukken liggen. En je merkt eigenlijk dat er heel veel frustratie is over nieuwkomers in de buurt.

T: Yuppen enzo?

J: Ja, of vluchtelingen ofzo, het ligt er een beetje aan wie je spreekt. Maar vooral de rijke hoogopgeleide mensen, dus de gentrification. Er is veel wij-zij denken. Mensen kennen elkaar niet. Maar dat is gewoon door het onbekende, zo van jullie gaan naar die koffietent, wij naar die. Heel veel vooroordelen. En soms zijn ze ook gewoon waar hoor.

T: Ja, die huurprijzen gaan ook omhoog, straks moeten die mensen met z'n allen naar Almere of Lelystad vertrekken, dat hoor je vaak.

J: Ja, en er is heel veel armoede in deze buurt. Dat wordt onderschat. Ooit was dit een aandachtswijk, en inmiddels zou het dat volgens de statistieken niet meer zijn. Maar kijk, het hele plantsoen, dat zijn allemaal sociale huurwoningen. Daar wonen toch mensen die kansarmer zijn. En vooral op de Javastraat, daar is dat heel zichtbaar. Er zijn heel veel plekken waar die segregatie heel duidelijk wordt. Hier zie je dat minder goed omdat er geen winkels zijn maar daar uit het zich gewoon in die cafeetjes en winkels en populaire plekken. Dus ja, ik denk dat dat wel het grootste thema is. Die kloof tussen arm en rijk. Die wordt eigenlijk steeds groter. En dat is wel het thema waar we de hele tijd aan refereren. Elk project wat we doen zou een beetje moeten bijdragen aan het verminderen van die kloof. Mensen die de weg niet

zo goed weten juist helpen om daar dus makkelijk toegang tot te krijgen. Dus er zijn elke keer weer nieuwe dingen. Dat spreekuur is echt vast in Oost, en we zijn nu bezig met het ontwikkelen van een programma, dat is met die Gregory. Het Java Knowledge-District.

T: Ja, daar heeft hij over verteld inderdaad.

J: Ja, dus ik heb toevallig morgen een afspraak met hem. Om te kijken of we dat samen kunnen doen. Want BOOT heeft die studenten, die kennis. We noemen onszelf ook de kenniswinkel. Ik had ook eigenlijk zoiets van wat doen we er eigenlijk mee. We helpen wel maar de kennis die we hebben blijft soms een beetje in huis en die willen we juist aan de buurt geven. Dus op verschillende thema's gaan we dan kijken waar is behoefte aan in de buurt.

T: Hoelang bestaat BOOT in Oost nou precies?

J: BOOT zelf bestaat 10 jaar, en in Oost 8 jaar volgens mij. Maar ja, wij willen dus een beetje in dat gat springen van mensen die wel heel erg betrokken willen zijn in de buurt maar een beetje aversie tegen de grotere instanties hebben. Die willen we eigenlijk helpen van nou, hoe kunnen we dan de kennis die er toch ligt goed bij die mensen achter de voordeur krijgen. Dus hoe het er precies uit gaat zien moeten we nog een beetje gaan vormgeven. Ik ga met Gregory daar iets meer een richting aan geven. En dat is iets, ja om het plat te zeggen wil hij daar een beetje de marketingman in zijn. En wij bedenken dan samen met de UvA en misschien de OBA, er zijn ook nog wat andere stichtingen, die daar echt inhoud aan kunnen geven. En dan vooral de clubjes, bijvoorbeeld informele zorgclubjes, die hebben ook vraagstukken. Die willen bijvoorbeeld de privacy van de mensen die bij hun komen waarborgen en die willen wel graag aan die wet voldoen. Maar die zijn geen professionele instantie waarin mensen zitten die daar veel kennis van hebben. Dus bijvoorbeeld een sessie rondom dat thema, of hoe ga je om met huiselijk geweld. Zo zijn er allemaal thema's. Hoe ik het zelf voor me zie is dat je op een gegeven moment een clubje studenten hebt die rondom een thema eerst een beetje onderzoek doen maar dan vervolgens ook een concept neer zetten.

T: Maar die studenten die hebben misschien wel veel kennis, maar die werken dan vaak maar een halfjaartje aan een project en komen zelf meestal niet uit de buurt. Hoe ga je die kennis waarborgen?

J: Het idee bij BOOT is dat wij zorgen dat de kennis hier blijft. Waar we misschien wel elke keer nieuwe studenten opzetten maar dat er binnen 1 thema gewerkt wordt. Dus blijven voortbouwen op die kennis. Studenten moeten ook wel aan het einde van hun project laten zien van wat is het advies voor het volgende groepje.

T: Er is dus een spreekuur ééns in de week, wat gebeurt er de rest van de week?

J: We hebben hier bijvoorbeeld een groepje ergotherapie-studenten, die werken hier op maandag. Die zijn met ziekenhuisbegeleiding in de buurt bezig, van waar komen mensen terecht. Er zijn heel veel vraagstukken van mensen die de weg niet weten. Van ik moet naar het ziekenhuis, wie gaat me helpen, ik heb geen netwerk. Dus die ergotherapiestudenten zijn bezig met welke organisaties doen dit allemaal, is het wel duidelijk voor de bewoners waar ze terecht kunnen, wat kan er verbeteren. Want er zijn echt veel mensen die gewoon de hele dag binnen zitten.

T: Okee, dus jullie proberen die mensen naar de juiste organisatie te leiden.

J: Ja, soms zijn we een doorgeefluik en soms kunnen we ze zelf helpen.

T: Gregory had het met dat Knowledge District juist over het inzetten van mensen die echt uit de buurt zelf komen, die kennis hebben van de buurt. Studenten hebben dat niet echt toch?

J: Ja kijk, waarom die Dappere Dames een succes zijn, dat komt omdat ze gewoon mensen uit de buurt kennen. Die weten precies wat de voorbeelden zijn van mensen die echt in de problemen zitten. Daar komen wij niet, wij gaan niet met studenten langs de voordeur. Je hebt altijd sleutelfiguren nodig die de weg weten en mensen kennen. Wij vinden het heel belangrijk dat die Dappere Dames er zijn, dus we willen juist als BOOT ondersteuning bieden aan die groepjes. Die wel de kennis van de mensen hebben, maar soms niet die professionelere kennis die ze wel nodig hebben om die mensen weer te helpen. Dus wat Gregory zegt, daar kan ik me wel in vinden dat het heel belangrijk is dat die sleutelfiguren er zijn. Kijk, als alleen BOOT er zou zijn in de buurt dan help je lang niet iedereen. Wij zijn niet zelf de maatschappelijk werkers. Dus we proberen zoveel mogelijk in te springen op de vragen van de wijk, met de kennis van studenten.

T: En weet je waarom BOOT is opgericht? Is dat de HvA geweest die dat zelf heeft bedacht om te doen? Want het is in dezelfde periode waarin de gemeente ook begon met het gebiedsgericht werken enzo.

J: Ja kijk, er liggen altijd vragen van organisaties uit de buurt. Van goh we willen weleens onderzoeken hoe dit werkt. Dus buiten dat BOOT bestond dachten ze van wie kunnen we daarvoor vragen, we kunnen de HvA wel vragen om studenten. Of misschien kan een lectoraat een onderzoek doen. Dat gebeurt bij organisaties heel vaak, dat ze zeggen: "Ja ik heb er geen tijd voor, we zouden wel een stagiair kunnen gebruiken, of een groepje dat dat even onderzoekt". Dus vanuit de wijk waren er vaak vragen waar de HvA gewoon direct uit de wijk een vraag krijgen. Nog steeds trouwens, dat gaat niet altijd via

BOOT. Van hee we hebben studenten nodig, of kunnen jullie een onderzoek doen rondom een thema. Ik weet niet precies wat dan precies de doorslag heeft gegeven maar ik weet dat Rob, ja hoe heet ie ook alweer. Rob van de HvA, dat is een beetje de vader van BOOT. Die trekt nu ook HvA in de Stad, dat is een beetje de overkoepelende naam. Er zijn meerdere projecten die daaronder vallen, waaronder BOOT. En waar gewoon de missie is: de HvA laten zien aan de stad. We zijn een onderwijsinstelling maar we zijn er ook om te helpen. Voor studenten om kennis op te doen, maar ook een plek waar je hulp kunt krijgen. En ook gratis soms.

T: Ja, die studenten die hoeft je ook niet te betalen natuurlijk, die betalen alleen maar collegegeld.

J: Ja, vooral voor kleine instellingen, ja hoe moeten die een stagiair betalen. Dus het heeft aan twee kanten die verrijking, en voor de buurt en voor studenten. Ikzelf denk dat het nog het meest nuttig is voor studenten. Soms, maar dat is een beetje mijn visie in Oost, zijn daar heel veel instellingen waarvan je denkt, ja, het moet wel nodig zijn. Dus daarom zitten we nu een beetje op zo'n kantelpunt, van stel dat hier alles al is. Moeten we dan niet met BOOT naar een wijk gaan waar juist heel veel niet is? Maar omdat de Indische Buurt nog steeds wel heel veel armoedeproblematiek heeft is dat wel iets waarom we nog blijven. Alleen moeten we onze koers een beetje veranderen. Kijk bij BOOT in Nieuw-West heb je echt een aantal vaste programma's die gewoon het hele jaar lopen. Zo'n vast programma dat elke keer verrijkt wordt door nieuw opgedane kennis. Dus in Oost zijn we ook een beetje op zoek naar zoiets. En we denken dat dat Knowledge District iets kan zijn waar we wat mee kunnen.

T: Maar dat kan ook van alles zijn natuurlijk.

J: Ja heel breed is het, dus we willen dat iets meer inkaderen. Maar er is dus behoefte aan wat meer kennisdeling, en zorgen dat ook de mensen die de weg niet weten dat wel kunnen.

Einde Interview

Bijlage 3 Verslag tour Javastraat

Verslag van een middag meelopen met Gregory Seymonson, winkelstraatmanager in de Javastraat

Naar aanleiding van ons gesprek een paar weken eerder werd ik door Gregory Seymonson uitgenodigd om een middag met hem mee te lopen door de Javastraat om een beter beeld te krijgen van wat voor ondernemers daar nou zitten, hoe het eraan toe gaat in de straat en een inside-look te krijgen in de werkzaamheden van een winkelstraatmanager. Zodoende stapte ik op 6 juni op de fiets richting de Indische Buurt.

Vanuit Majesteittaart, waar Gregory vaak zijn gesprekken voert, inclusief zijn interview met mij, gingen we de buurt in. Doel van de middag was aan de ene kant mij een tour geven, en voor Gregory zelf om ondernemers te vragen of ze iets willen doen voor de jaarlijkse 'Javacup': een buurt-evenement met muziek, eten en drinken en andere festiviteiten rondom een voetbaltoernooi dat op de planning staat voor begin Juli. De opbrengst van de Javacup is voor de feestverlichting in december, "Want dat stelt al jaren helemaal niets voor".

Eerste stop was de lokale bruine kroeg op de hoek van de Javastraat en de Celebesstraat. Het café zit al meer dan 40 jaar op dezelfde plek, en eigenaar Gijs heeft zijn buurt met de jaren ontzettend zien veranderen. Van een echte Amsterdamse arbeiderswijk met de Javastraat als levendig centrum waar iedereen elkaar kende en de mannen na het werk bij Gijs een drankje kwamen doen, naar een wijk met vooral veel bewoners met een migrantenachtergrond die vrijwel niet bij het café over de vloer kwamen. De zaken gingen niet erg goed, totdat er de afgelopen jaren steeds meer jonge hoogopgeleide mensen kwamen wonen. De zaken gaan wat beter en het is een stuk gezelliger in de buurt, zegt Gijs.

Door naar de volgende ondernemers. Via de Albert Heijn, die veel doet voor de buurt maar de bedrijfsleider is er niet, naar een Indiër met een groentewinkel die net een hele nieuwe vitrine heeft met versgemaakte hapjes, naar de Chinees-Surinaamse toko die ernaast zit. Beiden vinden dat het de laatste jaren leuker is geworden in de buurt. Allemaal willen ze hun steentje bijdragen aan de Javacup. Iedereen krijgt ook de optie om een eigen kraam te hebben tijdens het evenement, om iets te verkopen, of om iets leuks te doen voor de kinderen uit de buurt.

Ergens onderweg maken we een praatje met de eigenaar van een groentewinkel. Hij klaagt over het grote aantal fietsen dat in de weg staat. Sommige fietsen staan er al een jaar en zijn nog steeds niet weggehaald door het stadsdeel: “Kijk, de banden zijn allebei helemaal leeggelopen!” zegt de groentewinkeleigenaar. En dan is er ook nog het bord waarop de parkeerplek voor laden en lossen is aangegeven. Die hangt niet op de juiste plek. Gregory belooft het door te geven aan Jan Huppen van het stadsdeel. De eigenaar vindt dat het stadsdeel er veel te lang over doet. Gregory vraagt aan de man of hij met de Javacup misschien iets wil doen voor de vluchtelingen die vlakbij gevestigd zijn, koken ofzo. Wat blijkt? De man kookt al elke avond voor de vluchtelingen i.v.m. de ramadan!

Dan naar de Couscousbar die eind 2017 werd geopend. Een mooie hippe zaak met een kleine kaart, waar het op het moment van binnenkomen heerlijk ruikt naar gebrande noten. Bovenin de zaak is een vide waar de eigenaresse het liefst tafeltjes wil neerzetten, maar de vergunning staat niet toe dat mensen in de zaak eten dus heeft ze er maar haar kantoor van gemaakt. Er wordt gesproken over de straat, en hoe ervoor gezorgd kan worden dat mensen die in de nieuwbouw op Zeeburg wonen naar de Javastraat komen voor hun boodschappen in plaats van naar Amsterdam-Noord. De Javastraat mist eigenlijk nog een identiteit, zegt de eigenaresse. Het wordt nu een beetje een foodstraat, maar er zijn ook allerlei andere ondernemers die hun geld willen verdienen. Bijvoorbeeld de elektronica-zaak, die hebben het erg moeilijk. Gregory vertelt dat hij bezig is met een idee om op alle kassabonnen van elke onderneming in de straat reclame te maken voor andere ondernemingen. En misschien ook iets met korting.

We lopen door naar de tabakswinkel. De eigenaar staat sceptisch tegenover de nieuwe ondernemersvereniging en de ideeën van Gregory. Ook tegenover mijn onderzoek trouwens. “Dit is allemaal al zovaak geprobeerd, al die ideeën. En uiteindelijk verandert er helemaal niks.” Toch wil hij wel helpen met de Javacup. Hij zegt alles met een glimlach: “Het maakt me ook eigenlijk niet zoveel meer uit, over een paar jaar stop ik er toch mee”. Hij vertelt niet waarom, maar ik gok dat hij bedoelt dat hij binnen een aantal jaar met pensioen gaat.

Dan naar Surinaams restaurant Ricardo's, waar Tony (zoon van Ricardo) ons begroet. Tony is voorzitter van de ondernemersvereniging maar moet al gauw weer de keuken in voor een gerecht dat alleen hij goed kan maken. Hij weet wel te melden dat hij tevreden is met de ontwikkelingen van de laatste jaren in de straat.

Een van de laatste ondernemingen waar we binnenstappen is de 'Blitskikker': een kinderkapperszaak/kleding- en speelgoedwinkel/café. Eén van de eigenaresses is gevraagd voor een functie in de ondernemersvereniging. Daar moet ze nog even over nadenken. Ze zijn immers pas net open, en ze wil zich niet met dingen bemoeien zolang ze nog niet genoeg kennis heeft van de buurt. Wel willen ze graag wat doen voor de Javacup. Iets organiseren voor de kinderen moet lukken, schminken of iets anders leuks.

Tot slot gaan we langs bij de Elthetokerk, die ook veel doet voor de gemeenschap. Gregory wil graag dat de ouderen van Cordaan (verzorgingshuis in de buurt) ook wat leuks kunnen doen met de Javacup. Liefst in een rustige omgeving als de Elthetokerk. Er wordt besloten om een lunch te organiseren (wel met Hollands eten!) en er moeten spelletjes zijn. Misschien kan er ook iets georganiseerd worden met kinderen uit de buurt die iets doen met de ouderen. En de Albert Heijn wordt gevraagd of ze soep enzo kunnen regelen.

Voor zover ik heb kunnen zien zijn veel ondernemers vrij positief over alle veranderingen in de buurt. En er wordt veel samengewerkt. Vrijwel iedereen is bereid om zijn steentje bij te dragen aan de aankomende Javacup, en iedereen denkt mee over oplossingen en ideeën om de buurt beter te maken. Wel valt op dat de straat toch erg rustig is op een woensdagmiddag. Veel ondernemers klagen over te weinig klanten en sommigen kunnen hun hoofd moeilijk boven water houden. Gelukkig zijn er dan ideeën zoals het systeem met de bonnetjes van Gregory. Ik hoop van harte dat het helpt.

Einde verslag

Literatuurlijst

Bollier, D. (2014). *Think like a Commoner*. Gabriola Island, Canada: New Society Publishers.

Buurthuis archipel. (z.d.). [Over ons]. Geraadpleegd op 5 augustus 2018, van <http://www.buurthuisarchipel.nl/over-ons/>

De Wit, A., & Flintoff, A. (2010). *In de lift: Een kritisch perspectief op de gentrificatie van de Amsterdamse Indische Buurt*. Geraadpleegd van <https://speculanten.nl/uploads/files/In%20de%20lift-%20Ayelt%20de%20Wit%20&%20Adam%20Flintoff%202010.pdf>

Foster, S., & Iaione, C. (2016). The City as a Commons. *Yale Law & Policy Review*, 34(2), 282-349. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2653084>

Foster, S., & Iaione, C. (2018). *Ostrom in the City: Design Principles and Practices for the Urban Commons*. Geraadpleegd van https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID3130087_code478170.pdf?abstractid=3130087&mirid=1

Gemeente Amsterdam. (z.d.-a). Bestuurlijk stelsel: Stadsdelen en Bestuurscommissies. Geraadpleegd op 27 maart 2018, van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/stadsdelen/bestuurlijk-stelsel/>

Gemeente Amsterdam. (z.d.-b). Stadsdeelcommissies. Geraadpleegd op 23 juli 2018, van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/stadsdelen/stadsdeelcommissies/>

Gemeente Amsterdam. (z.d.-c). *Gebiedsplan 2017 Indische Buurt*. Geraadpleegd van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/gebiedsgericht/gebiedsplannen-2017/gebiedsplannen-oost/gebiedsplan-oost-0/>

Gemeente Amsterdam. (z.d.-d). *Gebiedsanalyse 2016 Oostelijk Havengebied/Indische Buurt*. Geraadpleegd van https://www.ois.amsterdam.nl/pdf/2016_gebiedsanalyse_14.pdf

Gemeente Amsterdam. (z.d.-e). Wat is gebiedsgericht werken? Geraadpleegd op 10 augustus 2018, van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/gebiedsgericht/artikelen/gebiedsgericht/>

Gemeente Amsterdam. (2013). *Visie burgerparticipatie*. Geraadpleegd van https://www.amsterdam.nl/publish/pages/586270/visie_op_burgerparticipatie.pdf

- Gerritsma, T. (2015). *Onderzoeksrapport Business2Community*. Geraadpleegd van geenlink
- Harvey, D. (2013). *Rebel Cities, from the Right to the City to the Urban Revolution*. London, Groot Brittannië: Verso.
- Hoefsloot, F. (2015, 13 maart). Javastraat in transitie: Van Vogelaarsbuurt naar yuppenwijk-in-wording. Geraadpleegd van <https://stedenintransitie.nl/stadbericht/javastraat-in-transitie>
- laione, C. (2016). The CO-City: Sharing, Collaborating and Commoning in the City. *American Journal of Economics and Sociology*, 75(2), 415-455. <https://doi.org/10.1111/ajes.12145>
- Indische Buurtbalie. (2017, 19 september). Wijkzorg Alliantie Oost. Geraadpleegd op 5 augustus 2018, van <https://indischebuurtbalie.nl/project/3801/wijkzorg-alliantie-oost->
- Kok, A. (2014, 6 januari). Domweg ongelukkig in de Javastraat. *Vrij Nederland*. Geraadpleegd van <https://www.vn.nl/domweg-ongelukkig-in-de-javastraat/>
- Makkie. (z.d.). Wat is makkie? Geraadpleegd op 22 februari 2018, van <http://www.makkie.cc/wat-is-makkie/>
- Meevaart Ontwikkelgroep. (2017). *Activiteitenverslag 2016*. Geraadpleegd van https://meevaart.nl/engine/download/blob/gebiedsplatform/69870/2018/4/Activiteitenverslag__Jaarverslag_2016_Def_4-7-17.pdf?app=gebiedsplatform&class=9096&id=750&field=69870
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2013). *Kabinetsnota Doe-Democratie*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/publicaties/2013/07/09/kabinetsnota-doe-democratie/bijlage-1-doe-democratie.pdf>
- Movisie. (2015, 19 februari). Budgetmonitoring. Geraadpleegd op 10 augustus 2018, van <https://www.movisie.nl/tool/budgetmonitoring>
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge, Groot-Brittannië: Cambridge University Press.
- RAAK-Pro. (2017). *State of the Art: RAAK-Pro toekomstbestendig evenwicht*. Geraadpleegd van geen
- Ristau, J. (2011, 3 maart). What is Commoning, Anyway. Geraadpleegd op 20 februari 2018, van <http://www.onthecommons.org/work/what-commoning-anyway#sthash.vMcAo8BZ.dpbs>

Toekomstbestendig evenwicht? Balanceren tussen divergerende belangen. (z.d.). Geraadpleegd op 12 februari 2018, van <https://www.nwo.nl/onderzoek-en-resultaten/onderzoeksprojecten/i/56/29156.html>

Van de Belt, J. (2017, 27 oktober). De Javastraat laat zien hoe het moet. *NRC*. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/10/27/de-javastraat-laait-zien-hoe-het-moet-13700886-a1578782>

Van Thiel, S. (2015). *Bestuurskundig Onderzoek: een methodologische inleiding* (3e ed.). Bussum, Nederland: Coutinho.

Zonneveld, J. (2006, juli). Corporaties nemen voortouw bij aanpak Indische Buurt. *Nul20*, 2006(27), geenidee. Geraadpleegd van https://www.nul20.nl/issue27/kb_2